Elena-Mirela Samfira

EDUCAȚIA LA FERMĂ
O ABORDARE PSIHOLOGICĂ

Presa Universitară Clujeană

Elena-Mirela Samfira

EDUCAȚIA LA FERMĂ

O ABORDARE PSIHOLOGICĂ

Presa Universitară Clujeană

2017

Referenţi ştiinţifici:

Prof. univ. dr. **Stelian Acatincăi**

Prof. univ. dr. **Ioan Petroman**

ISBN 978-606-37-0252-5

Tehnoredactare computerizată: Cristian-Marius Nuna

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro

fiind estimări ale deschiderii paletei atenției și înțelegerii (Ladd, 1888, citat de Fuchs & Milar, 2003) și ale lui Müller în domeniul memoriei. Apariția lucrării lui William James, *Principles of Psychology* (1890), a dus la separarea psihologiei de trecutul filosofic, iar cercetările lui Hall în America au dus la dezvoltarea de noi științe.

1.2. DEZVOLTAREA PSIHOLOGIEI PERSONALITĂȚII

H. Murray (2008) sugerează că ramura psihologiei care se ocupă cu studiul vieții individului și cu factorii care influențează cursul vieții, care investighează diferențele individuale și tipurile individuale ar trebui să fie denumită „*personologie*" și nu „psihologia personalității", aceasta din urmă fiind considerată o expresie tautologică. Diferențele individuale sunt evaluate, în prezent, într-o nouă perspectivă ("idiotetică"), aceea a respectării individualității fiecărui fenomen în parte astfel încât fiecare percepție, emoție, cogniție sau acțiune este a unei persoane fără a compromite fenomenul în general, care presupune în același timp, acomodarea cu diferențele individuale fără a face din ele subiect de cercetare (McAdams, 1997).

Încă din perioada Antichității, scriitorii greci și-au pus întrebări referitoare la numeroasele asemănări dintre oamenii care provin din aceeași cultură sau din culturi diferite, dar în același timp au sesizat și anumite diferențe între grupuri și indivizi. Astfel, primii personologi (Heraclit, Socrate, Hippocrate, Aristotel și Galen) au încercat să creeze teorii care să explice comportamentul uman ca funcție a manipulării eterice, a presiunii sociale, a alegerilor personale sau a caracteristicilor fizice (Hergenhahn, 1992, citat de Strack, 2005).

Personologia sau *Psihologia personalității* este ramura psihologiei cea mai îndreptățită să susțină influența naturii asupra oamenilor „în conexiune intimă cu o varietate de activități practice în societatea contemporană" (Haslam, 2007: xiv), demnă de menționat în acest scop fiind lucrarea lui Darwin, *On the Origin of Species* (1859). Persoanele sunt singurele sisteme organice integrate în domeniul psihologiei care s-au dezvoltat de-a lungul mileniilor, care se nasc ca entități separate și care sunt influențate de cultură și de experiențe, psihologia fiind singura știință care este dedicată exclusiv studierii naturii umane (Butler-Bowdon, 2007; McAdams, 1997). Fiecare individ uman este „ca toți ceilalți" și prezintă trăsături și mecanisme ale personalității tipice speciei noastre, pe care le au toți dar, în același timp, este ca „unii dintre oameni", explicând relațiile din cadrul grupurilor din care fiecare individ face parte și nu este ca „nimeni altul", fiind unic prin calitățile personale care nu mai pot fi regăsite la nimeni altcineva (Larsen &Buss, 2010: 10); fiecare om apărând în lume ca „unic și de neînlocuit" (Taylor, 2009: 351).

Millon (1990, citat de Millon, 2003) sublinia că renașterea personologiei este legată de începutul anilor ’80 și, de aceea, evoluția individului poate fi corelată cu studiul personalității dar, în mare parte, rămâne în derivă, separată de domeniile mai largi ale cunoașterii științifice, preocupată cu piese mici ale unui puzzle mai dezvoltat. Scopul personologiei este de fapt „să prezică, să modifice și să controleze comportamentul, cu diferențele individuale” (Pervin, 1999: 6). Conceptul „*diferențe individuale*” este destul de complex, el cuprinzând atât diferențele fizice cât și diferenţele psihice, cele psihice fiind intelectuale sau non-intelectuale, cele non-intelectuale fiind tranzitorii (dispoziții) sau stabile cum ar fi obiceiurile și întreaga personalitate (Haslam, 2007) de aceea Lamiell (1987, citat de Silvia, 2006: 6) numește cercetarea diferențelor individuale „psihologia impersonalității”, datorită focalizării ei mai mult pe distribuția oamenilor decât pe oamenii înșiși.

Ca oricare altă știință, și Psihologia persoanei are nevoie de principii, fiind avansate o multitudine de teorii ale personalității considerate de Ewen (2003: 9) „speculații despre realitate” create și aplicate de către teoretieni.

Reber (1985, citat de Macsinga, 2003) susține că principalele teorii în abordarea personalității sunt:

- *teoriile constituționale*, care consideră ca unitate de definire a personalității tipul;
- *teoriile trăsăturilor*, care au ca punct de plecare concepţia că personalitatea este un complex de trăsături;
- *teoriile factoriale*, care descriu personalitatea ca o relație între mai mulți factori;
- *teoriile psihodinamice*, care au în componență teoria psihanalitică;
- *teoriile umanist-existențiale*, care susțin a elemente esențiale în descrierea personalității experiența unică, auto-cunoașterea și creativitatea;
- *teoriile de factură behavioristă*, care susțin că, în analiza personalității, esențială este cercetarea cauzelor externe, subliniind valoarea controlului comportamental;
- *teoriile învățării sociale*, care susțin influența contextului social în ceea ce privește achiziția comportamentelor;
- *teoriile situaționiste*, care susțin că personalitatea ar trebui analizată din două perspective (constanța temporală și situațională);
- *teoria interacționistă*, care susține că personalitatea este rezultatul unor interacțiuni între predispoziții și mediu.

Reprezentarea grafică a acestor teorii este redată grafic în fig. 1.1.

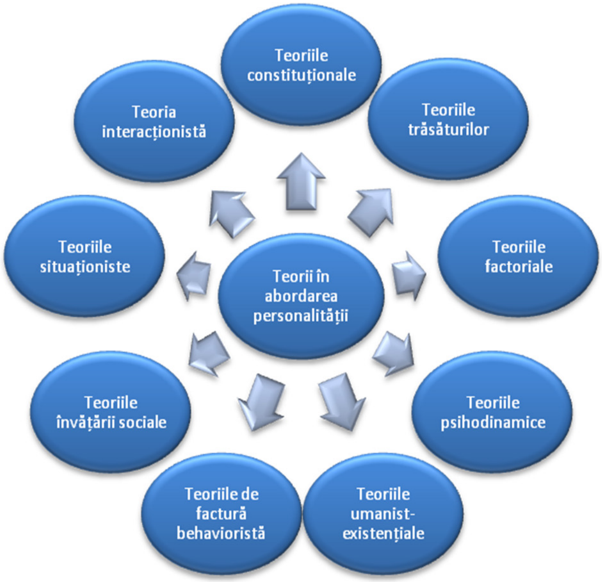

Fig. 1.1. ***Teorii în abordarea personalității (original)***

Johnson (1997) susține însă, că domeniul psihologiei persoanei este preocupat cu cercetarea a patru mari obiective, prezentate și grafic în figura 1.2:

- dezvoltarea de teorii generale ale personalității;
- studierea diferențelor individuale și de grup;
- analiza proceselor specifice și a claselor de comportament;
- înțelegerea persoanei individuale și a vieții.

Fig. 1.2. ***Obiective cercetate de psihologia personalității (original)***

Autorii primelor cărți despre personalitate, G. Allport, în 1937 – *Personality: A Psychological Interpretation*, primul care a prezentat o viziune largă în domeniul personalității și H. Murray, în 1938 – *Explorations in Personality*, au întâmpinat multe greutăți în stabilirea unei definiții clare care să cuprindă toate aspecte legate de un subiect atât de complex. Din această cauză, în multe tratate nu există o definiție formală pentru personalitate (McAdams, 1997).

Psihologia, de mai bine de o sută de ani, a încercat, prin diverse metode științifice, să înțeleagă natura umană. Oamenii contemporani sunt unici în istoria evoluției deoarece atât mediul social cât și mediul fizic s-au modificat într-o maniere impredictibilă și precipitată, ceea ce l-a determinat pe Murray (1959: 177, citat de Cloninger, 2004) să spună că *„viața este un proces continuu de explorări ... învățări și reînvățări”*, personalitatea fiind atât de aproape de simțul comun că nu ar mai fi nevoie de cercetări în domeniu.

În ceea ce privește influențele în configurarea personalității, departamentele de psihologie din lumea academică internațională sunt încă împărțite în două tabere – biologică și psihosocială – cognitiviștii aflându-se undeva la mijloc, însă nimeni nu contestă că trăsăturile de personalitate sunt conturate de evoluție (Livesley & Jang, 2005). În ciuda optimismului, studiul personalității a generat și va continua să genereze polemici și dispute între cercetători, în special cu privire la domeniul care poate fi considerat central în investigarea personalității, în funcție de orientarea fiecăruia (Asendorpf, 2009).

Personalitatea este acel domeniu din cadrul psihologiei care studiază indivizii, psyché-ul, care reprezintă, întreaga personalitate – conștientă sau inconștientă – care direcționează impulsurile personale atribuindu-le o semnificație și un scop. În același timp, reprezintă „fundamentul cauzelor care determină comportamentul și experiențele individuale ale unei persoane” (Cloninger, 2004: 3), fiecare teorie a personalității subliniind viziunea și punctul de vedere particular. Millon (2004) susține că este un pattern complex de caracteristici de natură psihologică care sunt prezentate în mod automat în aproape fiecare domeniu de funcționare, iar în viziunea lui Schwartz & Bengley (2002, citat de Antoni, 2005: 350) personalitatea este „un fenomen emergent ale cărui caracteristici sau comportamente nu pot fi explicate în termeni de sumă a părților lui componente”. În viziunea lui Larsen & Buss (2010), întreaga personalitate este ca „un elefant întreg”, o sumă a părților componente și a multiplelor conexiuni care se stabilesc între părți.

Prezentăm de asemenea viziunea lui Millon (2004: 45) care susține că „personalitățile sunt ca picturile impresioniste. De la distanță, fiecare persoană este „piesa întreagă”; de aproape, fiecare este de o „uluitoare complexitate de dispoziții, cogniții

și motive”, aspect ce nu trebuie omis atunci când se studiază personalitatea consumatorului de agroturism educativ de fermă care trebuie abordat în mod individual.

Elementele esențiale în evaluarea personalității presupun trei caracteristici:

- *tipul*, variabilă calitativă de genul „tot sau nimic” – o persoană încadrându-se într-un singur tip – (Cloninger, 2004), ce determină o clasificare a persoanelor în câteva grupe cu caracteristici specifice (Pervin, 2003), în același timp definită ca o variabilă cu caracter holistic (McAdams, 1997), sau ca o „dispoziție transculturală” (Haslam, 2007: 55);
- *trăsătura*, unitate fundamentală a personalității (Maltby *et al*, 2010), este o variabilă cantitativă, un construct teoretic, care descrie o dimensiune de bază a personalității (Cloninger, 2004; Haslam, 2007), descrierea modurilor în care o persoană este diferită de toți ceilalți, ajutându-ne să le explicăm comportamentul (Larsen & Buss, 2010); este o dispoziție de a ne comporta într-un mod anume, în mai multe situații (Pervin, 2003), un pattern consistent de gânduri, sentimente și acțiuni prin care oamenii se disting unii de ceilalți (Wiggins, 1997), entități interactive care duc la selectarea situațiilor din mediu (Buss, 1997) sau „determinanți ai comportamentului” (Cattel, 1979: 98, citat de Cloninger, 2004);
- *factorul*, o variabilă cantitativă, fiecare persoană putând fi descrisă de un număr redus de factori (Cloninger, 2004).

Domeniul complex al personalității, pentru a putea fi mai ușor de studiat și explicat, ar trebui „împărțit” în șase domenii distincte: *dispozițional* (personalitatea indivizilor este influențată de trăsăturile cu care se nasc), *biologic* (personalitatea este influențată de evenimentele biologice – „ciclurile de dezvoltare”), *intrapsihic* (personalitatea este influențată de conflictele care se desfășoară în propria minte), *cognitiv-experiențial* (personalitatea este influențată de numeroasele experiențe subiective), *socio-cultural* (personalitatea este influențată de poziția socială a fiecărui individ în parte, de gradul de cultură și de gen) și *adaptativ* (personalitatea este influențată de adaptările la schimbările inevitabile din viața lor) (Larsen & Buss, 2010).

Perspective în abordarea personalității

Numeroși specialiști în *Psihologia personalității,* preferă o abordare eclectică, însă există multiple abordări ale personalității aflate în strânsă competiție (psihanaliza, teoriile învățării, abordarea trăsăturilor și psihologia umanistă), prezentate în figura 1.3.

Fig. 1.3. ***Posibilități de abordare a Psihologiei personalității (original)***

1.2.1. Perspectiva psihanalitică

Perspectiva psihanalitică subliniază influența determinanților inconștienți asupra personalității, conflictul dintre conștient și inconștient, care este dinamic sau motivațional și cu origini în copilăria timpurie (Cloninger, 2004). Motivele conștiente (auto-controlul) pot învinge, și atunci indivizii se comportă într-un mod dezirabil, sau pot fi învinse de către motivele inconștiente (libertate în comportament), comportamentul fiind fidel „câștigătorului”. Această perspectivă reprezintă o modalitate de a contacta forțele iraționale din cadrul personalității indivizilor care optează pentru diferite tipuri de turism. Rațiunea ne îndeamnă la critica unei focalizări prea exclusiviste pe viața interioară a individului, considerând ca periferice traseul dezvoltării individuale pe tot cuprinsul vieții și forțele sociale care modelează dinspre exterior personalitatea (Maltby *et al*, 2010; Taylor, 2009; Coon & Mitterer, 2007; Ewen, 2003).

Reprezentanții de bază ai acestei teorii sunt Freud și Jung, ambii susținând rolul primordial al inconștientului în ceea ce privește configurația personalității, diferența majoră fiind în ceea ce privește perioada de viață care își pune amprenta în dezvoltarea personalității (la Freud – copilăria, la Adler – perioada de adult) și bazele biologice (la Freud avem motivația sexuală, la Jung „inconștientul colectiv” care este moștenit și nu are legătură cu experiențele personale). După Jung, există două tipuri de abordare a personalității – introvert și extrovert – și patru moduri de relaționare a lor cu lumea – a percepe, a gândi, a simți și a intui (Maltby *et al*., 2010).

1.2.2. Perspectiva socio-psihanalitică

Perspectiva socio-psihanalitică susține influența contextului social și a factorilor culturali asupra dezvoltării personalității, avându-i ca reprezentanți pe Erickson, care susține existența a opt stadii de dezvoltare psihosocială influențate de cultură şi pe Adler, pentru care genul, rasa individului și ordinea în care s-a născut un copil influențează modul în care se dezvoltă stilul vieții și starea de bine (Cloninger, 2004; Haslam, 2007). Ceea ce rămâne strâns legat de numele lui Adler sunt „*complexele de inferioritate*", care sunt cruciale în dezvoltarea personalității fiecărui individ. Implicarea în relații sociale îi ajută pe indivizi să-și depășească egoismul, dovedind interes social, vizitele la fermele educative reprezentând o oportunitate extraordinară prin care se poate dezvolta armonios personalitatea copiilor și interesul social. Horney corectează, într-o oarecare măsură, pesimismul lui Freud, susținând că potențialul indivizilor este în întregime sănătos, schimbând problematica femeii în concepția freudiană, argumentând „invidia" femeii nu față de masculinitatea fizică, ci față de atributele masculinității: independență, libertate și respect, susținând rolul culturii în crearea unui anumit set de frici pentru populația respectivă cum ar fi frica de eșec și sentimentele de inferioritate în cultura vestică (Maltby *et al*., 2010; Haslam, 2007).

1.2.3. Perspectiva trăsăturilor de personalitate

Studiile în acest domeniu sunt numeroase iar anumite personalități și-au pus amprenta, influențând cercetările ulterioare. Teoreticienii din domeniul personalității care studiază trăsăturile au utilizat termenul „*trăsătură*" pentru a descrie viața de zi cu zi care exprimă un set de caracteristici personale, care determină modurile diferite în care acționăm și reacționăm într-o paletă foarte largă de situații (Sneed, McCrae & Funder, 1998). Diferențele individuale, în ceea ce privește trăsăturile de personalitate, putând fi privite și prin prisma modificărilor determinate în structura creierului fiecărui individ în parte (Cloninger, 2004; Dumont, 2010).

Pentru evaluarea trăsăturile de personalitate sunt necesare mai multe etape – de la alegerea acelor adjective care se potrivesc persoanei respective (care pot fi reale sau nu), la modul în care interacționează cu comportamentul persoanei vizate, până la dezvoltarea de teorii satisfăcătoare ale trăsăturilor de personalitate (Mathews *et al*., 2003; Sheldon, 2004; Cervone & Mischel, 2002).

Allport a considerat trăsăturile de personalitate ca fiind acele predispoziții unice și individualizate care determină individul uman să răspundă într-un anumit mod, sugerând că există diferite categorii de trăsături făcând, astfel, o distincție clară între trăsăturile cardinale, trăsăturile centrale și dispozițiile secundare, considerând că nu este necesară o metodă de analiză a acestor factori (Pervin, 2003), fiind în același timp un susținător al influenței religiei asupra comportamentului unui individ precum și

influența sinelui asupra dezvoltării identității și individualității (Maltby *et al*., 2010). Poate fi considerat un precursor al psihologiei umaniste datorită centrării cercetărilor pe persoană, ca întreg, subliniind ca trăsătură centrală a personalității „adaptarea la societate” (Cloninger, 2004).

Cattell, chiar dacă a fost acuzat ca fiind ateoretic, a utilizat metodologia statistică aducând contribuții remarcabile nu doar în domeniul trăsăturilor de personalitate, ci și în acela al inteligenței și al transmiterii personalității, construind *Chestionarul celor 16 factori de personalitate* sau 16PF. Cattel nu a văzut personalitatea ca fiind statică, ci dinamică, cu progrese sau schimbări datorate motivației sau contextului, descriind 171 adjective ca trăsături de personalitate (Carlson *et al*., 2007) dintre care, după multe analize, au rămas 36 trăsături de suprafață (Maltby *et al*., 2010). Configurația scorurilor la toți cei șaisprezece factori reprezintă profilul unui individ, care poate fi reprezentat într-o formă grafică, Cattel subliniind, în urma studiilor efectuate, că națiunea din care provine un individ își pune amprenta asupra personalității (Cloninger, 2004).

McCrae & Costa, sintetizând studiile predecesorilor în domeniul personalităţii, au conceput *Modelul celor Cinci Factori ai Personalității* sau BIG FIVE, care reprezintă baza viitoarelor cercetări, care, după opinia autorilor, ar fi suficiente pentru descrierea trăsăturilor majore ale personalității oricărui individ (Wiggins, 2007; Haslam, 2007). Cloninger (2004) susține că acest model este prezentat adesea ca o „teorie” datorită numărului mare de studii efectuate de către McCrae pe populația din mai multe țări din diferite continente: Germania, Spania, Portugalia, Franța, Italia, Danemarca, Croația, Rusia, Japonia, China, Coreea și Filipine.

- *Neuroticismul*, factor numit și „Stabilitate Emoțională”, caracterizează individul ca îngrijorat, nervos, cu emoții negative, nesigur și ipohondru, nemulțumit de viața lui și nefericit, cu stimă de sine scăzută, scorul scăzut reprezentând individul calm, relaxat, echilibrat emoțional, rezistent, îndrăzneț și mulțumit de sine, cu satisfacții în căsnicie (Costa & McCrae, 1992, citat de John și Srivastava, 1999);
- *Extroversia*, factor numit și „Dominanță-Supunere” caracterizează individul ca fiind sociabil, activ, vorbăreț, optimist, afectuos, iubitor de distracție, apreciat de colegi ca afectuos și prietenos sau, la extrema cealaltă, rezervat, sobru, lipsit de exuberanță, distant, orientat spre sarcină, retras și tăcut (Costa & McCrae, 1992, citat de John și Srivastava, 1999). Extroversia este în opinia lui Barrett & Pietromonaco (1998; citat de Cloninger, 2004) acel factor al personalității care prezice cel mai bine comportamentele sociale, care reprezintă „ghidul” adaptării unui individ în societate.
- *Deschiderea spre experiență*, factor numit și „Interes Intelectual” caracterizează individul ca imaginativ, original, creativ, curios, cu interese largi, netradiționalist,

care apreciază frumosul și are un simț estetic bine dezvoltat și deschidere spre noi orizonturi (Costa & McCrae, 1992, citat de John și Srivastava, 1999), care duce la o reală dezvoltare personală, ceea ce corelează pozitiv cu efectele vizitelor la fermă;

- *Abilitatea de a te face plăcut*, factor numit și „Adaptabilitate Socială” caracterizează individul ca îngăduitor, blajin, blând, pe care te poți baza, iertător, cinstit, care evită în mod direct încercările de a-și evalua puterea în rezolvarea conflictelor sau, la extrema cealaltă, cinic, nepoliticos, necooperant (Costa & McCrae, 1992, citat de John și Srivastava, 1999), cu o stimă de sine scăzută, răzbunător, nesimțit, iritat și manipulator; cu cât o persoană nu are încredere în ceilalți indivizi cu atât este mai dispus să-i exploateze (McCrae, 2009);
- *Abilitatea de a fi conștient*, factor numit și „Voința de Realizare”, caracterizează individul ca organizat, de încredere, muncitor, disciplinat (Costa & McCrae, 1992, citat de John și Srivastava, 1999), punctual, scrupulos, cu bun gust, ambițios, perseverent, doritor de note bune, care are relații bune cu familia (trăsături susținute de turismul educativ la fermă) sau, la extrema cealaltă, fără rost, leneș, neserios, nepăsător, neglijent, lejer, cu voință slabă, hedonist, cu abateri disciplinare și comportamente nedisciplinate (Cloninger, 2004; Hogan & Ones, 1997).

Eysenck, continuând studiile pe modelul biologic al personalității promovat de Pavlov, a conceput, la rândul său, un chestionar referitor la bazele biologice și determinanții genetici ai personalității (Carlson *et al*., 2007). Scopul principal al cercetărilor a fost să dezvolte teorii ale personalității, evidențiind trei dimensiuni de bază ale personalității:

- *Extroversie–Introversie* (E) este factorul care reprezintă cât de puternic sau slab este sistemul nervos, individul manifestând următoarele trăsături: sociabil, activ, vioi, asertiv, curios sau opusul: dominant, nepăsător, aventuros, impulsiv (Eysenk și Eysenk, 1991, citat de Matthews, Deary și Whiteman, 2003) persoanele extroverte fiind cele care folosesc funcțiile dominante pentru a relaționa cu lumea externă și pe cele auxiliare pentru realitatea internă, iar cele introverte le folosesc pe cele dominante pentru relaționarea cu lumea internă și pe cele auxiliare pentru a relaționa cu lumea externă, fiind caracterizați ca fericiți, marea majoritate a populației prezentând o combinație a celor două calități (Cloninger, 2004);
- *Neuroticim* (N) este factorul care reprezintă activitatea sistemului limbic, care determină un nivel ridicat de emoționalitate în situații stresante sau amenințătoare (Trapnell, 1997) individul manifestând anxietate, depresie, sentimente de vinovăție, stimă de sine scăzută, tensiune, comportament irațional, schimbător, rușinos, emotiv (Eysenk și Eysenk, 1991, citat de Matthews, Deary și Whiteman, 2003);

- *Psihoticism* (P) este factorul care reprezintă tendința spre nonconformism și comportament deviant (Cloninger, 2004), individul manifestând agresivitate, indiferență, comportament antisocial și egocentric, imparțialitate, impulsivitate, creativitate, încăpățânare, lipsă de empatie (Eysenk și Eysenk, 1991, citat de Matthews, Deary și Whiteman, 2003). Acest factor prezintă un nivel ridicat nu doar la persoanele cu manifestări patologie, ci și la cele creative (Eysenk, 1993, 1994). Persoanele cu scoruri ridicate preferă filmele cu multă violență găsindu-le distractive, față de cei cu scoruri mici care le apreciază prea agresive. Aceste trei dimensiuni sunt în opinia lui Zuckermann influențate de factorii biologici, fiind prezente indiferent de cultura din care face parte individul (Pervin, 2003).

Gray a propus un model al personalității bazat pe studiile lui Eysenck care subliniază rolul sistemului motivațional legat de întăririle pozitive și negative – manifestând comportamente de apropiere sau de evitare (Cloninger, 2004; Maltby *et al*., 2010). Astfel, Gray în studiul din 1970 (citat de Matthews și Gilliland, 1999) propune două dimensiuni noi și anume Anxietatea și Impulsivitatea, ca derivate din Neuroticismul și extraversia lui Eysenck. Scorurile înalte sunt asociate cu disponibilitatea pentru activitățile școlare sau alte activități care generează emoții pozitive, iar scorurile scăzute sunt asociate cu depresia. Astfel, teoria lui Gray susține că extroverții sunt mai influențați de recompense în timp ce introvertiții sunt mai sensibili la pedepse.

Cloninger propune un model tridimensional a personalității în care prima trăsătură a temperamentului este căutarea noului, persoanele cu scoruri înalte fiind satisfăcute de noutatea stimulilor; a doua trăsătură este evitarea pedepsei iar a treia trăsătură este dependența de recompensă, ceea ce determină individul să continue acele activități care aduc recompense (Cloninger, 1986, 1987, citați de Cloninger, 2004).

Oricum, teoria trăsăturilor de personalitate nu aduce satisfacție celor care caută să înțeleagă persoana ca individ sau relația strânsă dintre persoană și context, consensul fiind asupra „întregului" pe care îl reprezintă individul (Swickert, 2009), acest concept de trăsătură sugerând că personalitatea este consistentă în timp (Pervin, 2003).

1.2.4. Perspectiva învățării

Behaviorismul a influențat psihologia modernă, unul dintre reprezentanții de marcă fiind **Watson** care susținea doar influența mediului în configurația personalității, schimbările în comportamentul indivizilor fiind determinate de schimbările din condițiile de mediu. Cercetătorii comportamentaliști susțin că acțiunile oamenilor sunt influențate doar de factorii externi, nu și de cei interni, ținta lor fiind producerea de evenimente plăcute și de evitare a celor neplăcute (Maltby *et al*., 2010), dar această orientare exclusivistă ar reprezenta un „pol amoral" (Nunner-Winkler, 2004:

304), lipsind respectul individului pentru norme precum și preocuparea pentru consecințele comportamentului și pentru adaptarea la contexte diferite (Loevinger, 1997).

Skinner susține teoria conform căreia comportamentul este influențat de efectele lui – recompensa sau pedeapsa – studiile fiind în marea lor majoritate, efectuate pe animale (condiționarea), dar rezultatele fiind extrapolate și asupra oamenilor, ceea ce a generat controverse (Cloninger, 2004).

Skinner (1963, 1975, 1990, citat de Cloninger, 2004) susține că progresul științific în domeniul psihologiei se poate obține doar după abandonarea „mentalismului care explică comportamentul în termeni de stări interne" (Cloninger, 2004: 297), fiind considerat cel mai radical dintre teoreticienii învățării. Astfel sentimentele și gândurile nu ar trebui avute în vedere ca reprezentând cauza comportamentelor observabile, ele fiind „produse colaterale" ale factorilor de mediu (Skinner, 1975: 44, citat de Cloninger, 2004).

Staat propune un model cu trei comportamente de bază ale personalității: limbaj-cognitiv, emoțional-motivațional și senzorio-motor. Conform acestui model, copiii și-ar iubi părinții pentru că sunt asociați cu mâncarea, căldura, confortul, îngrijirea, joaca și alinarea suferințelor, învățând de la adulții cu care interacționează modele de comportament uman (Staat, 1996).

Dollard & Miller au preluat din concepțiile lui Freud, Skinner și Pavlov subliniază rolul deosebit de important al învățării, susținând că „pentru a învăța un individ trebuie să *dorească* ceva, să *observe* ceva, să *facă* ceva și să *obțină* ceva" (Dollard și Miller, 1941:2, citați de Cloninger, 2004). Învățarea prin imitație este susținută de către cei doi cercetători care explică anumite comportamente ale copiilor prin *imitarea adulților semnificativi* pentru ei, preluând astfel ideile psihanalitice şi prelucrându-le prin prisma învățării (Maltby *et al*., 2010). Dollard și Miller sunt bine-cunoscuți pentru ipoteza lor că „frustrarea duce la agresivitate" Studiile moderne cu privire la emoție și învățare sunt, în continuare, influențate de teoria psihanalitică a învățării, propusă de Dollard și Miller.

1.2.5. Perspectiva învățării cognitiv-sociale

Învățarea cognitiv-socială extinde cercetările lui Dollard și Miller cu privire la importanța limbajului și a mediul social, subliniind importanța gândirii în descrierea persoanelor, nu doar a comportamentelor lor vizibile. Zettle (1990, citat de Cloninger, 2004) subliniază rolul esențial al gândirii, care influențează în mod decisiv comportamentul indivizilor.

Bandura are o viziune nouă în ceea ce privește relația cauză-efect dintre comportament și trăsăturile de personalitate venind cu un concept nou și anume „determinismul reciproc" (în care susține influența reciprocă dintre factorii personali, factorii de mediu

și factorii comportamentali; factori de mediu care pot fi percepuți ca experiențe diferite, chiar dacă condițiile de mediu sunt aproape identice, cum este cazul copiilor din cadrul unei familii (Wiggins, 1997; Haslam, 2007; Cohen, 1999).

Bandura susține că oamenii au un control considerabil asupra propriului comportament, diferențele apărând în exercitarea controlului (Maltby *et al*., 2010), organismul fiind „un sistem propriu" (Bandura, 1978: 344, citat de Cloninger, 2004), care comprimă structurile cognitive cu percepțiile și evaluările care vor regla comportamentul; valorile, standardele și scopurile pe care și le stabilește un individ vor determina și comportamentul lui în direcția realizării lor, personalitatea fiind cea care dă o formă mediului social (Chamorro-Premuzic & Furnham, 2005). Un alt concept promovat de Bandura este „eficacitatea colectivă" sau rolul grupului în ceea ce privește modelarea comportamentelor individuale care îl ajută pe fiecare membru să rămână implicat moral.

Specialiștii în domeniul psihologiei moralității sugerează utilizarea motivațiilor, capacităților cognitive și afective prezente în contexte morale (Doris, 2002), domeniu care a atras atenția cercetătorilor asupra importanței unui caracter moral și a unei personalități morale în aria relațiilor interpersonale dar și intrapersonale (Goldman, 2009).

Kelly face o corelație între teoria utilizată de oamenii de ştiinţă pentru a face observații și indivizii care își folosesc constructele personale pentru a prezice ce se va întâmpla în viață. Astfel, fiecare persoană se adaptează activ într-un mod orientat spre viitor fiind diferite în modul în care își construiesc constructele (Cloninger, 2004). Postulatul lui Kelly susține că „procesele unei persoane sunt canalizate psihologic de modul în care el anticipează evenimentele" (1955: 46), el sugerând că fiecare individ acționează ca un științific, care își controlează lumea din jur (Maltby *et al*., 2010).

1.2.6. Perspectiva umanistă

Perspectiva umanistă reprezintă cea de-a treia „forță" în studierea personalității (combătând determinismul psihanalitic și behaviorismul) care valorizează experiența subiectivă a individului, inclusiv experiențele emoționale, punând accentul pe prezent, nu pe trecut sau viitor, astfel că fiecare individ este responsabil pentru ceea ce face (Cloninger, 2004). Psihologii umaniști susțin că oamenii sunt în esență buni, mediul fiind cel care îi determină să fie răi.

Rogers susține că diferențele individuale sunt reprezentate de nivelul diferit de dezvoltare personală a fiecăruia și în condițiile pe care ei le percep că ar trebui îndeplinite pentru a primi aprobarea celorlalți. El susține că toate motivele sunt folosite în scopul îndeplinirii unui proces fundamental: tendința de actualizare, considerată a fi „cea mai înaltă" nevoie umană. Astfel, pentru a funcționa la capacitate maximă,

organismul are nevoie să fie receptiv la evenimentele obiective și subiective din viață, care îl vor „determina să trăiască la maxim în fiecare moment” (Rogers, 2008: 191), având libertatea de a alege, de a fi cel mai bun „expert” în găsirea celor mai bune soluții la problemele personale, condiția esențială fiind *mediul, care nu trebuie să-l blocheze* (Maltby *et al*, 2010; Pettigrew, 1997).

Principiile educației umaniste susțin dezvoltarea relației cadru didactic – elev, primului revenindu-i rolul de facilitator al educației, susținând nu doar dezvoltarea lor intelectuală ci și emoțională (Gattuso & Saw, 1998, citat de Cloninger, 2004).

Maslow (1941) susține că există cinci nevoi de bază (fiziologice, de securitate, de iubire, de stimă de sine și auto-actualizare), completate de dorințe intelectuale și de a atinge și menține condițiile de bază pentru satisfacerea nevoilor de bază. Natura diferențelor individuale este în funcție de ierarhia nevoilor, care ar reprezenta nivelul lor de dezvoltare spre auto-actualizare – vârful piramidei – nivel atins doar de un număr redus de indivizi (Cloninger, 2004).Nevoile de bază sunt strâns legate între ele care îşi dezvoltă propriul potențial, fiind persoane deosebit de creative și cu o percepție asupra lumii foarte clară. Deosebit de importante pentru Maslow sunt și motivațiile inconștiente care influențează comportamentele indivizilor.

1.3. MOTIVAȚIA CONSUMATORULUI DE AGROTURISM EDUCATIV

Punctul de plecare în studiul cercetătorilor asupra motivației a fost întrebarea „De ce facem ceea ce facem?” (Butler-Bowdon, 2007: 26), întrebare care a preocupat umanitatea din cele mai vechi timpuri, motivele reprezentând baza personalității noastre, acele calități interne care joacă un rol esențial în activarea și reglarea comportamentului, „forțe primare (...) în natura umană și cultura umană” (Ryan, 1998: 114), fiind considerată de către Turner (1988: 23) „una dintre cele mai importante calități ale universului social”.

Enciclopedia Corsini susține că motivația „poate implica atât motive biologice de supraviețuire (foamea și setea), cât și o paletă foarte largă de procese învățate” (Craighead & Nemeroff, 2004: 594), cheia fiind reprezentată de informațiile din mediu și de scopurile stabilite. Motivația poate fi experimentată atât de oameni, cât și de animale, cu deosebirea că anumite tipuri sunt întâlnite doar la indivizii umani, cum ar fi „motivația de realizare, de atingere a standardelor de excelență”.

Motivația, în mod tradițional presupune trei întrebări: „Ce activează organismul?” „De ce selectează un anumit răspuns dintr-o paletă mai largă?” și „De ce la același stimul uneori organismul reacționează într-un fel alteori în altul?” (Pervin, 2003: 105), răspunsurile ducând la o interrelaționare cu cognița, gândirea și comportamentul,

acceptată ca punct central de către psihologii cognitiviști. Aceasta subliniază importanța aşteptărilor și credințelor indivizilor despre auto-eficiență și atribuirea cauzalității, precum și scopuri și valori care pot fi considerate, în același timp, unități motivaționale (Lovat, 2010).

Dacă, până acum, s-a susținut importanța dezvoltării cognitive în viața unui individ, Zigler & Bishop-Josef (2006: 22) susțin că aceasta este „doar un aspect al dezvoltării umane". Abilitățile cognitive sunt deosebit de importante, dar ele sunt strâns legate de celelalte sisteme (fizic, social, emoțional) care sunt subapreciate chiar dacă sunt parteneri în dezvoltarea copilului. Achizițiile în domeniul cognitiv sunt susținute de o stare bună de sănătate care vor împiedica absențele determinate de boală și de un fond emoțional echilibrat. Aceste abilități pot fi dezvoltate prin intermediul jocului care dezvoltă atât abilitățile lingvistice (prin achiziționarea de cuvinte noi) cât și sociale (Singer & Revenson, 1996).

Un concept nou care organizează informațiile „spațiale" este „harta cognitivă" care este o reprezentare a locațiilor relative ale anumitor puncte în spațiu, care ajută atât animalele, cât și indivizii umani să se orienteze când destinația este spre acele puncte care nu au indicații foarte clare. Numărul mare și variat de experiențe creează o hartă a fiecărui individ care îi vor dezvolta reprezentările spațiale dar și înțelegerea tuturor informaților deținute ca fiind un întreg (Reynolds & Gutman, 2001). Harta cognitivă pare să ofere reprezentări interne care simulează mediul extern, primele cercetări în acest domeniu fiind realizate de către Tolman în 1930, citat de Sternberg & Sternberg, 2009).

Corelația dintre personalitate și boală a suscitat atenția multor cercetători, (Alexander, 1950; Rogers, 1951; Temoshok, 1987; Kagan, 1992, citați de Vollrath, 2006) care au concluzionat că modalitățile cele mai bune de îmbunătățire a sănătății sunt: relaxarea, sub diferite forme (Eppley, Abrams & Shear, 1989; Linden & Chambers, 1994; Van Rood, Bogaards, Goulmy & Van Houselingen, 1993) și terapia cognitiv-comportamentală, care încearcă să schimbe modul în care oamenii gândesc despre problemele lor sau ale celorlalți (Torgersen & Vollrath, 2006).

1.5. COMPORTAMENTUL CONSUMATORULUI DE AGROTURISM EDUCATIV

Ființa umană este un sistem deosebit de complex, ale cărei activități, interacțiuni și rezultate pot fi analizate din multiple perspective. Comportamentul omului este influențat într-un mod unic de către fiecare nivel sau fațetă a individului care, este reprezentată de factori biochimici, neuronali, cognitivi, de personalitate, sociali și culturali. Comportamentul uman a reprezentat un punct de interes pentru toate

disciplinele care, într-un fel sau altul îl pot explica – chimie, fizică, biologie, microbiologie, neuroștiințele, psihologia cognitivă, medicină, psihologie clinică, psihologie socială, sociologie, antropologie – însă acesta „nu poate fi înțeles singur ci în corelație cu toate influențele sociale, ale mediului, psihologice, biologice” (Sheldon, 2004: 25).

Studiul comportamentului uman reprezintă unul dintre ultimele scopuri ale psihologilor care își propun să înțeleagă și să explice de ce oamenii fac ceea ce fac. Pentru a putea studia mai bine comportamentul, trebuie să-l categorizăm și să-l măsurăm, apoi să descoperim cauzele comportamentului urmărit sau evenimentele cauzale, însă comportamentul uman nu poate fi foarte bine explicat prin intermediul forțelor interne simple care pot schimba intensitatea unei anumite clase de comportament (Mathews, 1997). Un motiv foarte important care vine să susțină interesul pentru studiul comportamentului uman este că el reprezintă rădăcina multor probleme mondiale: sărăcie, crime, suprapopulare, dependenţă de droguri, bigotism, poluare, opresiune, terorism și război.

Oamenii au un control considerabil asupra propriului comportament, însă într-o măsură ce variază de la o persoană la alta. Există indivizi care amână anumite proiecte în loc să lucreze la ele (procrastinează); alteori se angajează într-o sarcină într-un mod care face dificilă rezolvarea ei cu succes și în contrast există alte persoane care își utilizează potențialul la maxim fiind, așa cum susținea Bandura (2001, citat de Cloninger, 2004), ființe conștiente de comportamentele lor, care acționează în cunoștință de cauză, cu o dorință clară de a finaliza ceea ce a început (Carlson *et al.*, 2010).

Întreaga personalitate poate fi văzută astfel prin prisma proceselor de control și auto-reglare care, gestionează cele două aspecte diferite ale comportamentului. Procesele de control permit indivizilor să dețină controlul și să gestioneze mai multe sarcini într-o anumită perioadă de timp (să transforme motivele simultane în acțiuni care se tot schimbă în funcție de scop) iar procesele auto-reglatoare presupun ajustările auto-corective necesare și care provin din interiorul individului (Deary, 2009). Această viziune arată cum personalitatea fiecărui individ se exprimă parţial prin intermediul comportamentului, parţial prin intermediul afectelor, sentimentelor și emoțiilor.

1.5.1. Controlul comportamentului uman

Principiile care stau la baza gestionării comportamentului uman sunt, după Martin & Pear (2003) reprezentate de alegerea unui comportament-țintă, înregistrarea unei baze de date (timpul necesar realizării sarcinii, numărul de acțiuni dorite și nedorite dintr-o zi), stabilirea scopurilor (care trebuie să fie realiste și să progreseze de la o săptămână la alta), alegerea recompenselor pentru realizarea scopurilor, înregistrarea

progreselor, acordarea recompenselor doar în cazul atingerii scopurilor propuse și ajustarea planurilor pentru a învăța cât mai multe despre propriul comportament.

Comportamentul uman este deosebit de complex fiind determinat de forțe multiple, direcționat spre îndeplinirea unui scop, având totodată și un rol adaptativ (Pervin, 2003; Houde *et. al*., 2004). Pentru a putea înțelege mai bine forțele și factorii care stau la baza comportamentelor umane, Sheldon (2004) susține că este necesar ca acestea să fie analizate din perspective multiple: structura de personalitate, interacțiunile sociale, nivelul de cultură, structura cognitivă, structura creierului și a sistemului nervos, tipul de țesut al organelor.

Responsabile pentru diferențele interindividuale în ceea ce privește comportamentale particulare sunt considerate a fi genele, a căror combinație, diferită de la un individ la altul, determină și diferențe comportamentale „așa cum diferite aceleași ingrediente pot găti feluri diferite de mâncare” (Bateson & Martin, 2000: 63). Barondes (2012) și Figueredo *et. al*. (2009) susțin și ei rolul genelor evidențiind studiile lui Galton cu gemeni, care au stat la baza dezvoltării testului Big Five.

1.5.2. Dezvoltarea comportamentului prosocial prin activități educative la fermă

Sociabilitatea este o componentă fundamentală a naturii umane, care este percepută ca o suită de mișcări organizate ale indivizilor într-un anumit context. Astfel, cunoștințele individului despre sine precum și locul ocupat de acesta în cadrul contextului social, îi influențează cogniția și comportamentul (Gelman & Lucariello, 2002; Hogg, 2008). Societatea și cultura ei dezvoltă în mod constant rezultatele umane, progresând de la modelele vechi și tradiționale de gândire, de simțire și acționare la altele noi care presupun adaptare. Contextul socio-cultural tinde să păstreze vechile obiceiuri și conveniențe de la o generație la alta, promovând ordini sociale pe care copiii le învață încă de la naștere și care le vor influența modul de gândire, emoțiile și le va contura comportamentul (Lazarus, 1991). Viața socială este cea care influențează puternic comportamentul oamenilor, ceea ce explică de ce se petrece tot mai mult timp pentru analiza persoanelor cu care interacționăm (Coon & Mitterer, 2011).

Informațiile cu privire la influența culturii asupra vieții cognitiv-sociale sunt numeroase, însă sunt minime cu privire la influența lor asupra acțiunilor și comportamentelor. Training-urile referitoare la acest aspect ar trebui să prezinte reguli de acțiune, scenarii referitoare la rolurile indivizilor în societate, normele pe care le presupun etichetele în diferite culturi cu scopul de a dezvolta la indivizi, de la cele mai mici vârste, capacitatea de a vedea lucrurile din mai multe perspective și prin prisma multiplelor modele culturale (Bond, 2005), pattern-urile culturale influențând pattern-urile comportamentale (engl. meme) (Hendrick, 2005).

Comportamentul social al indivizilor reprezintă rezultatul tranzacției dintre ei și lumea lor socială, fiind influențat de caracteristicile de personalitate – studiate de *Psihologia personalității,* care conturează comportamentul interpersonal dar și de caracteristicile mediului social – studiate de *Psihologia socială*, care constrânge și eliberează comportamentele. Sunt puține dubii cu privire la influența trăsăturilor de personalitate asupra comportamentului social: teoriile biologice susțin rolul condiționării (extrovertiții nevrotici fiind mai dispuși la acte antisociale și delincvenţe), iar cele socio-cognitive susțin rolul contextului (Matthews *et al*., 2003; Rhodewalt, 2008).

Comportamentul prosocial este, în mod tradițional, definit ca fiind „răspunsuri care nu presupun beneficii pentru respondent dar care sunt benefice pentru cel care recepționează" (Craighead & Nemeroff, 2004: 736). Familia și persoanele care sunt responsabile de îngrijirea copilului își aduc contribuția critică și sunt modele de standarde specifice în ceea ce privește comportamentul prosocial, care este un fenomen al vieții sociale cu efecte pozitive asupra oamenilor. În ceea ce privește empatia, chiar de la vârste mici fetele sunt mai dispuse să fie de ajutor decât băieții – rezultate aflate dintr-o multitudine de teste (Eisenberg, Cialdini, McCreath & Shell, 1987, pentru copiii de grădiniță, de clasa a II-a și a și a V-a; Eisenberg, Miller, Shell, McNally & Shea, 1991, pentru copiii de 13–16 ani; Grusec & Redler, 1980, pentru copiii de 7–8 ani; Rice & Grusec, 1975, pentru copiii de clasa a III-a și a IV-a, citați de Bierhoff, 2002). Explicațiile diferențelor se pot baza pe analiza rolului de gen, rolurile sociale fiind diferite pentru fete/femei și băieți/bărbați, dar și pe analiza diferențelor de informații dintre mediul rural și cel urban, cel urban beneficiind de suprastimulare (Milgram, 1970).

Comportamentul prosocial este puternic influențat de către stările afective pozitive (Isen & Geva, 1987), chiar și cel mai neînsemnat și umil stimul pozitiv putând induce schimbări de dispoziție.

1.5.3. Reducerea comportamentului antisocial prin activități educative la fermă

În antiteză, comportamentul antisocial este reprezentat de actele care încalcă normele sociale într-un context foarte variat (la şcoală, acasă, în comunitate) şi care include: agresivitate fizică și verbală împotriva altor persoane, desconsiderare pentru persoanele ce reprezintă autoritatea, promptitudine în încălcarea regulilor și a normelor sociale. Acest tip de comportament este citat cel mai frecvent ca motiv pentru solicitarea serviciilor de sănătate mentală pentru copii (Salkind, 2006), însă nu trebuie uitat că personalitățile antisociale și delincvente sunt variabile dependente nu independente, fiind consecințe ale contextului social și nu cauze (Block, 2002). Prin participarea la activitățile din cadrul unei ferme, chiar și o singură zi, pentru copiii și

adolescenții cu comportamente antisociale, jucându-se cu animalele domestice, există speranța că vor găsi aceste activități mai atractive decât cele antisociale în care sunt implicați (Shulruf, 2008).

Problemele de adaptare socială presupun găsirea de soluții socio-psihologice deoarece lumea socială a fiecărei persoane diferă de la un individ la altul, dar aceste probleme au ca aspecte comune adaptarea la relațiile cu colegii, la coalițiile formate, la prieteniile (alianțele diadice) sau dușmăniile apărute la relațiile ierarhice sau de egalitate (Buss, 2011). Vizitele la fermele educative presupun respectarea regulilor, împărțirea în anumite situașii în grupuri mai mici (dezvoltând sistemul de alegeri), dezvoltarea toleranței și apariția consecințelor în cazul încălcării regulilor. **Aceste diferențe reprezintă marcheri importanți în ceea ce privește diferențele cognitive, motivaționale, emoționale, comportamentale și a proceselor interpersonale.**

Comportamentul parental este strâns legat de sistemul endocrin și îl întâlnim la mai multe specii. El presupune crearea unui cadru ce oferă securitate, reducând nivelul de stres și anxietate și, în același timp, fiind o bază și un model de dezvoltare a comportamentului social. Cercetările arată influența hormonilor chiar în frecvența și modul în care o persoană zâmbește, aspect important în dezvoltarea relațiilor sociale (Dabbs, 1997). Separarea puilor (umani sau ai altor specii) de mama lor are efecte negative atât asupra lor, cât și asupra comportamentului mamei, aspect sesizat de Bowlby care a dezvoltat „Teoria atașamentului" care-i poartă numele (Neave, 2008). Copiii cu tulburări de atașament pot înțelege mai bine rolul persoanei care îngrijește puiul, în dezvoltarea unui atașament sănătos. Comportamentul competitiv sau agresiv este cel de-al treilea tip de comportament în strânsă legătură cu sistemul endocrin, care este influențat de genetică, de mediu, de fiziologie și de factorii sociali (Carlson, 2001) care este mult mai frecvent întâlnit la bărbați decât la femei chiar dacă, în ceea ce privește ostilitatea, nu diferă foarte mult (Ewen, 2003).

Comportamentul extern stabil poate fi luat drept bază de studiu în evaluarea personalității, dar nu trebuie uitate și celelalte aspecte mentale, emoționale, sociale și fizice, şi nici cele inconștiente. Studiul diferențele individuale în ceea ce privește trăsăturile de personalitate reprezintă un domeniu cheie în ceea ce privește studiile de marketing, deoarece aspectele care îi unesc dar îi și deosebesc pe consumatori, sunt considerate a fi baza studiilor de cercetare. Astfel situațiile care îi atrag pe unii consumatorii îi îndepărtează pe alții, determinând astfel reacții comportamentale diferite chiar dacă situația este aceeași. Datorită acestui aspect studiile de piață au început să vadă personalitatea ca o manifestare a trăsăturilor individuale de comportament. Zurawicki (2010) recomandă „împărțirea" consumatorilor în funcție de arhitectura neurală determinată de *Sistemul Comportamental de Apropiere* (BAS) și *Sistemul Comportamental de Inhibiție* (BIS). BAS este implicat în extraversie și

optimism, deci căutarea oportunităților în timp ce BIS este implicat în păstrarea *status-quo*-lui, în suspectarea pericolelor și în determinarea fricii și a anxietății, domeniu foarte puțin cercetat în domeniul comportamentului consumatorului.

În concluzie, implicarea celor două sisteme trebuie luată în calcul în ceea ce privește consumatorii de turism de fermă și educațional, deoarece în funcție de ele, tinerii vor alege provocările oferite de fermele educative sau vor vedea pericolele din cadrul lor.

2.4.4. Nevoile speciale

Nevoile speciale reprezintă un aspect foarte important în ceea ce privește oferta turistică, deoarece presupune multiple cerințe: bariere de participare în anumite tipuri de excursii și activități, satisfacerea nevoilor personale (prezența unui însoțitor de călătorie), facilități speciale (accesibilitate în cazul: scărilor, cărărilor/potecilor, dealurilor, mijloace de transport, siguranță) și poate cea mai importantă componentă este atitudinea personalului din industria turismului, acest sector fiind loial destinațiilor care satisfac nevoile senzitive (Burnett & Baker, 2001, citat de Murray, 2008).

O categorie care nu trebuie deloc neglijată atunci când se concep ofertele turistice sunt copiii. Cunoașterea psihologiei copilului (cum gândește, cum acționează, cum reacționează) va ajuta la identificarea și prezentarea în ofertă a acelor activități atractive pentru ei cu scopul de a-i ține ocupați cât mai mult timp, ceea ce le oferă părinților mai multă libertate fiind mai puțin îngrijorați cu privire la supravegherea copiilor. Ei își doresc să treacă prin viață încercând să atingă absolut tot ceea ce este posibil. Copiii „achiziționează" informații: cunoștințe, experiențe, senzații (dorind să atingă, să miroasă, să geste, sau să audă totul cel puțin de două ori). Impulsul creativ al copiilor se exprimă prin descoperirea părții distractive din fiecare lucru, de la cele mai murdare la cele mai prețioase (van Rekom, 1994). Experiențele de tipul 3S răspund dorințelor copiilor cu nevoi speciale, importantă fiind adaptarea activităților la cerințele și posibilitățile lor.

La fel de importantă este și cunoașterea trăsăturilor caracteristice vârstei a treia, care diferă mult în concepții și comportament de cei mai tineri. Este bine să se țină cont de faptul că ei nu se pot deplasa la fel de repede, nu pot urca (drum, scări) cu aceeași viteză, interesele lor diferă, nu mai pot citi literele mici din pliante și alte aspecte, „amănunte" esențiale pentru această categorie care are mai mult timp liber, mai puține responsabilități deci un grup aparte spre care pot ținti cei care fac oferte turistice (Underhill, 2008).

Segmentarea pe bază de criterii demografice implică luarea în considerare a următoarelor aspecte precum: vârsta, sexul, rasa, naționalitatea, venitul, nivelul de pregătire, religia, mărimea familiei etc. Tendințele de viitor, prezentate în figura 2.2, care ar trebui luate în calcul sunt în opinia lui MacLeod (2010):

- schimbarea demografică (oamenii nu mai doresc excursiile care sunt tipice criteriului lor demografic);
- experiența/aventura (tot mai mulți oameni doresc să exploreze și să experimenteze);
- călătoriile independente (excursiile din cadrul anilor sabatici).

Fig. 2.2. ***Tendințe în conceperea produselor turistice (original)***

2.5. CONSIDERAŢII SOCIALE ALE CONSUMATORULUI DE TURISM

Ca fenomen social-economic, turismul începe să fie consolidat în Europa încă din 1880, în 1905 conturându-se prima definiţie care arată că turismul, în sensul modern al cuvântului, este un fenomen al timpurilor noastre bazat pe creşterea necesităţii de refacere a sănătăţii şi schimbare a mediului înconjurător, pe naşterea şi dezvoltarea sentimentului de receptivitate pentru frumuseţile naturii (Ehmeyer Feuler, 1905 după www.scribd.com/doc/53011381/Turismul-Definitii-si-Concepte).

Influențele sociale și situaționale care influențează motivația pentru turism sunt: naționalitatea și identitatea națională, turism și muncă, clasa socială și venitul (Page & Connell, 2006) precum și cultura, familia, grupurile sociale, clasele sociale și statusul social (Hoyer & MacInnis, 2010).

2.5.1. Cultura

Cultura este „un model unic de înțelesuri comune ce caracterizează o societate și o distinge de alte societăți (...) este constelația de idei și obiecte ce determină ceea ce este acceptabil într-o societate și la care toți membrii societății subscriu” (Plăiaș, 1997: 98) care prin componentele ei (valorile, limba, mitul, obiceiul, ritualul, legile și materialele artizanale) este cea care influențează procesul de pregătire și luare a

unei decizii de cumpărare a unui anumit tip de pachet turistic (în concordanță cu nivelul cultural al consumatorului de turism).

Impactul culturii este automat și natural, deoarece influențează deciziile consumatorului de turism fără ca acesta să fie conștient de acest proces (Barrows *et al.*, 2009). Alegerile făcute sunt în funcție de mediul cultural în care a crescut și practic fără o analiză atentă a procesului decizional (”De ce aleg această destinație?” „Ce reprezintă ea pentru mine?”); opțiunile turistice putând fi rezultatul mediului nu ale noastre. Pentru a putea fi capabili să înțelegem unde mergem, ar trebui să privim și să analizăm „de ce” mergem în acel loc (Yogi Berra: “Dacă nu știi unde mergi, vei zbura în altă parte”).

Dacă nu se privește acest aspect care este strâns legat de motivație, de justificări Hellwig, pentru traseul ales nu se va putea înțelege „unde” avem de gând să mergem (Frank *Worldwide Symposium on general geographical indications, 2003*).

John Urry (1995) a sesizat foarte clar că barierele dintre turism și cultură au dispărut ca rezultat al culturalizării societăţii (viața de fiecare zi fiind caracterizată de o de-diferențiere a sferelor sociale si culturale) și a practicilor turistice (turismul incluzând mai multe elemente culturale în produse).

Spre deosebire de caracteristicile biologice, cultura este învățată. Omul nu se naște cu anumite norme de comportament, el învață norme, valori, credințe și obiceiuri din mediul în care trăiește și compară experiențele turistice cu cele din viața de zi cu zi, care nu îndeplinesc nevoia de explorare dar care oferă însă criterii de evaluare (van Rekom, 1994). Normele și obiceiurile învățate în perioada copilăriei sunt cele mai rezistente la influențe și deci la schimbare. Consumatorul dogmatic sau (cel închis la minte) este relativ rezistent la produsele turistice promoționale sau noi.

Pe lângă familie, două instituții mai sunt responsabile de educația culturală: anume școala și biserica. Instituțiile educaționale sunt responsabile de însușirea priceperilor de bază pentru învățare, istorie, geografie, patriotism, spirit cetățenesc, instruire tehnică iar biserica furnizează și perpetuează conștiința religioasă și instruirea morală. A patra instituție responsabilă de promovarea culturii este mass media, care este un vehicul puternic pentru difuzarea valorilor culturale (Plăiaș, 1997). Astfel școala poate interveni, cu activități extra-curriculare, la început și ulterior cu opționale care să includă activități la ferme educative sau activități 3S.

Persoanele cu o cultură vastă pot influența tinerii, nu numai prin cunoștințele pe care le dețin ci și prin afectivitatea pozitivă pe care o induc interlocutorilor. Problema cheie a psihologilor este legată de motivarea unei persoane să se angajeze moral în „probleme publice” (educarea tinerilor, implicarea pensionarilor în activități educative) și de acțiunile lor propriu-zise (Haste, 2005).

2.5.2. Familia

Atât familia de origine a unui individ, cât și cea pe care el o întemeiază reprezintă medii în care se transmit foarte ușor opiniile și atitudinile (favorabile sau nefavorabile), cu privire la turism și călătorii, la diferitele forme de turism sau destinații turistice. Familia de proveniență este importantă în principal sub aspectul orientărilor pe care prin experiențele personale le imprimă individului (spre sedentarism sau mișcare, spre risc sau siguranță); cel de-al doilea tip de familie (nou constituită) este importantă prin prisma influențelor pe care le au membrii, unii asupra altora, în deciziile cu privire la vacanțe și călătorii (Dimanche & Havitz, 1994). Implicarea în activitățile unei ferme educative, poate fi puternic influențată de atitudinea familiei de origine.

2.5.3. Grupurile de referențiale

Grupurile sociale (referenţiale) se prezintă sub forma grupului de apartenenţă şi a grupului de referinţă, având un rol important în viața indivizilor.

Grupul de apartenenţă reprezintă tipul de structură socială în care indivizii au conştiinţa că aparţin, prin obiective comune, simţământ de unitate şi norme comune, aceluiaşi grup. Exemplul tipic este familia, apoi organizaţiile profesionale, grupurile etnice, de prieteni, sportive etc. care, evident, se deosebesc prin mărime, obiective, durată de asociere, grad de coeziune. Pentru activitatea de promovare a pachetelor turistice, prezintă interes faptul că unele grupuri sunt formale, iar altele sunt informale, ceea ce influenţează comportamentul de consum şi de cumpărare. De asemenea, este influenţat comportamentul în mod direct de caracteristicile grupului de apartenenţă, de nivelul de asociere care îşi poate pune amprenta asupra stilului de viaţă, de normele care guvernează grupul şi care exercită o anumită presiune asupra individului, precum şi de interacţiunile din cadrul unui grup în care statusul membrilor şi rolul liderului de opinie se impun (Gitelson & Kerstetter, 1994; Baechler, 1997).

Educația și statusul social sunt de foarte mult timp motivații pentru călătorie, însă în ultimele decenii turiștii au început să caute forme noi și diferite de turism, altele decât turismul de masă. Alături de turismul de aventură și de ecoturism s-a dezvoltat și **turismul voluntar,** („volunturismul"), ca formă populară a **turismului alternativ**. Identificat cu munca socială, voluntariat internațional și munca de conservare, volunturismul acoperă patru teme mari: susținerea naturii, implicarea comunității, experiențe de învățare și interacțiune/schimb.

Grupul de referinţă reprezintă o grupare actuală/reală sau imaginară, care influenţează evaluarea, aspiraţia şi comportamentul individului, deoarece acesta consideră grupul ca punct de reper, ca standard în procesul de formare a opiniilor, atitudinilor,

normelor. Influenţa exercitată provine de la credibilitatea informaţiei, de la supunerea la normele grupului, întărită prin recompensele acordate celor care le respectă; din nevoile indivizilor de a-și exprima propriile valori (Barrows *et al*., 2009).

2.5.4. Clasele sociale

Multe societăți au o ierarhie a claselor sociale care le conferă un statut înalt anumitor clase de oameni față de alți oameni. Aceste clase sociale constă în grupuri de indivizi al căror comportament și stil de viață diferă de cel al altor membri din alte clase, fiecare clasă socială având membri care împărtășesc valori similare precum și pattern-uri de comportament prin care se recunosc. Clasele sociale sunt văzute ca o cauză sau o motivație de consum și dispoziții comportamentale multe achiziții fiind realizate pentru a se evidenția clasa socială din care face parte cumpărătorul (Hoyer & MacInnis, 2010).

Aprecierea apartenenţei unui individ la o clasă socială se bazează pe luarea în considerare simultan a mai multor caracteristici ale consumatorului: venitul, ocupaţia, nivelul de educaţie, în interacţiunea lor. Cercetările de marketing au demonstrat că ele se constituie pe baze multicriteriale şi prezintă numeroase particularităţi în ceea ce priveşte modul de manifestare a cererii pentru diferite produse sau servicii, obiceiuri de cumpărare şi consum și preferinţe pentru variate forme promoţionale. Cunoaşterea particularităţilor fiecărei categorii sociale, permite în activitatea de marketing segmentarea pieţei, care se dovedește deosebit de utilă în elaborarea programelor de marketing (Guéguen, 2006). Ar trebui acordată o atenție deosebită familiilor din clasele sociale superioare, pentru a-i convinge de influențele pozitive ale activităților din cadrul fermelor educative asupra personalității copiilor.

Clasa socială reprezintă un grup distinct de persoane ce ocupă o poziție socială similară. Pentru gruparea indivizilor în clase pot fi luate în considerare mai multe criterii cum ar fi: cultura, venitul (în multe țări familiile cu două cariere sporesc considerabil veniturile), grupul etnic, proprietățile, ocupația și nivelul de educație, ocupațiile care presupun un nivel înalt al educației sau al abilităților fiind văzute cu un status înalt (Hoyer & MacInnis, 2010).

Clasa socială influențează normele și valorile fiecărui individ în parte și astfel este influențat și comportamentul de cumpărare (Wilkie, 1990). Majoritatea cercetărilor si specialiștilor susțin că stilul de viața aduce un plus de informații organizatorului de pachete turistice.

În funcție de clasa socială și de venit, turiștii se pot clasifica în următoarele grade, schema fiind redată în figura 2.3:

- **A** – are drept corespondent al statutului social clasa peste medie unde se încadrează managerii și profesioniștii din turism;

- **B** – are drept corespondent al statutului social clasa de mijloc și ca reprezentanți manageri intermediari și profesioniști;
- **C1** – are drept corespondent al statutului social clasa sub-medie și ca reprezentanți supervizori, stagiari;
- **C2** – are drept corespondent al statutului social clasa muncitorilor calificați și ca reprezentanți muncitorii care practică munci manuale calificate;
- **D** – are drept corespondent al statutului social clasa muncitoare și ca reprezentanți muncitori semi sau necalificați;
- **E** – are drept corespondent al statutului social nivelul cel mai de jos și ca reprezentanți pensionarii, șomerii și indiferenții/nepăsătorii (MacLeod, 2010).

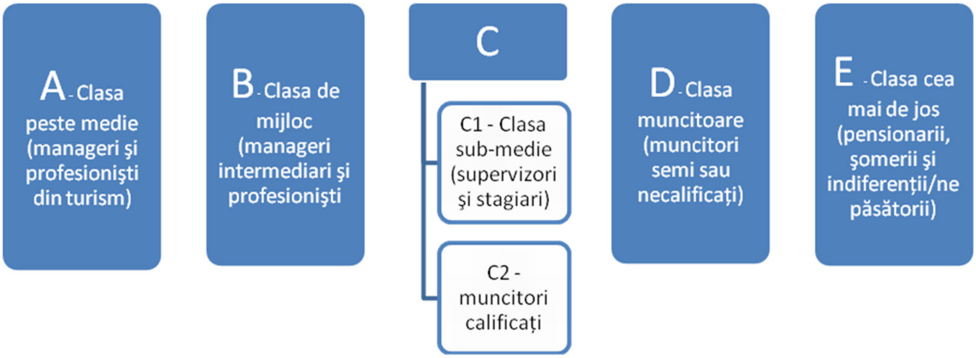

Fig. 2.3. ***Clasificarea turiștilor în funcție de clasa socială (original)***

2.6. CONSIDERAȚII COMPORTAMENTALE ALE CONSUMATORULUI DE TURISM

Sillamy (1998: 74) definește comportamentul ca fiind „*conduită a unui subiect luat în considerare într-un mediu și într-o unitate de timp dată*”. Se știe că comportamentul are întotdeauna un sens și o semnificație adaptativă. El corespunde căutării unei situații sau unui obiect susceptibil să reducă tensiunile și să satisfacă trebuințele individului.

Una dintre puținele denumiri comune tuturor oamenilor, indiferent de educație, naționalitate, culoare politică sau obligații, este că, mai presus de orice, suntem consumatori. Acest aspect presupune că noi toți, consumăm sau utilizăm alimente, haine, transport, educație, vacanțe etc.

Factorii care influențează comportamentul consumatorului de turism sunt de natură personală, ei determinând apariția nevoii și declanșând comportamentul de

cumpărare, asigurând satisfacerea mai multor nevoi în același timp (romantism, aventură, cunoaștere, agrement, relaxare, sănătate, spiritualitate, de evadare) dar fiecare alegere de vacanță presupune un conflict între nevoia de siguranță și cea de curiozitate (van Raaij & Crotts, 1994; van Rekom, 1994).

Motivațiile care stau la baza alegerilor turistice sunt multiple (relaxare, afaceri, cultură, aventură, evadarea, iubirea, educația, socializarea) iar pentru a crește numărul de consumatori de produse turistice Page & Connell (2006) recomandă: turiști mai bine educați, mai experimentați, (subliniind astfel rolul familiei și al școlii în perioada de formare a personalității în oferirea de oportunități multiple de a experimenta situații noi și cât mai diverse), mai diversificați din punct de vedere cultural, mai expuși la media.

Creșterea puterii de cumpărare dar și a nivelului de educație și cultură, le permite consumatorilor să își poată satisface mai multe nevoi, mai diversificate, mai sofisticate, mai calitative aspecte de care producătorul trebuie să țină cont neapărat, pentru a putea veni în întâmpinarea noilor cereri ale consumatorilor (Stanciu, 2003; van Rekom, 1994), însă de multe ori satisfacția consumatorului de turism este neglijată în mare măsură de către furnizorii de produse turistice.

În realizarea unui *profil concret al turistului* trebuie să ţinem cont de cele 6 arii de dezvoltare ale turistului (care se regăsesc în tipul de pachet de servicii turistice pe care acesta l-a achiziţionat) care sunt dezvoltarea fizică, dezvoltarea intelectuală, dezvoltarea socială, dezvoltarea spirituală, dezvoltarea afectivă și dezvoltarea trăsăturilor de caracter. Fundamentul deciziei de cumpărare a unui pachet turistic este reprezentat de procesul de evaluare a alternativelor, decizii care pot fi la un nivel generic (dacă pleacă sau nu într-o excursie), la un nivel modal (ce tip de vacanță) sau la un nivel specific (care destinație sau care agenție) (van Raaij & Crotts, 1994; Minciu, 2006; Nicolau & Más, 2006).

Piramida nevoilor a lui Maslow (1954) citat de Hall & Page (2006), este cea mai populară în domeniul psihologiei sociale aplicată turismului și recreerii, el identificând „motivele de reducere a tensiunii” și „motivele de căutare a provocării”. Maslow susținea că dacă nevoile de bază din cadrul piramidei nu sunt îndeplinite, iar odată satisfăcute individul ar fi motivat să tindă spre nevoile superioare, acest model nefiind unul ideal deoarece ordinea nu se respectă totdeauna în realitate multe nevoi fiind satisfăcute simultan.

Crandall (1980) prezintă o listă a motivațiilor de relaxare, identificând nu mai puțin de 17 categorii motivaționale:

- A te bucura de natură, a scăpa de civilizație, a scăpa de rutină și responsabilități;
- A face exerciții fizice, a crea, a avea contacte sociale, a întâlni oameni noi;
- A avea contacte/legături cu oameni de sex diferit;

- A fi împreună cu familia sau a fi departe de ea pentru o perioadă de timp;
- A avea recunoașterea celorlalți, a avea putere și control social, a fi altruist;
- A căuta stimuli noi, a fi actual și performant, a dezvolta provocarea, competiția și realizarea, a evita plictiseala, a utiliza intelectul în scopul gândirii despre valorile personale.

După Ryan (1991: 25, citat de Page, 2009) motivele care îi determină pe indivizi să călătorească sunt diferite:

- Dorința de a evada dintr-un mediu lumesc; dorința de relaxare și recuperare funcțională; o oportunitate pentru jocuri/cântece;
- O strângere a relațiilor de familie; prestigiu, fiecare destinație intensificând o dezvoltare socială în rândul colegilor; dorința de interacțiune socială;
- Oportunități educaționale; dorința de împlinire; cumpărărături.

Tillman (1974) sintetizează câteva nevoi de relaxare ale indivizilor dintre care menționăm obținerea: de experiențe noi, relaxare, escapade și fantezie, recunoașterii și identității, a securității, a dominanței, interacțiunii sociale, a activității mentale, a creativității și activității fizice. Kabanoff (1982, citat de Hall & Page, 2006) realizează o listare cu multiple scale referitoare la nevoile de petrecere a timpului liber: autonomia, relaxarea, activitățile cu familia, evadarea din rutină, interacțiunea, stimularea, utilizarea abilităților, sănătate, stimă, competiție și putere socială.

Conchidem că se impune studierea comportamentului consumatorului de turism de fermă (turism de nișă) deoarece ajută furnizorii de servicii turistice să-și îmbunătățească planurile de marketing prin înțelegerea:

- modului în care gândesc, simt și reacționează consumatorii de turism atunci când au posibilitatea să aleagă între mai multe oferte;
- modului în care consumatorul de turism este influențat de mediu, cultură, semne sau simboluri, familie, opinia publică, precum și mijloacele de comunicare în masă;
- limitelor pe care le are consumatorul de turism educativ în înțelegerea anumitor informații;
- atitudinii consumatorului de turism atunci când cumpără;
- modului în care motivațiile și procesele decizionale diferă în funcție de: natura produselor, gradul de interes sau venit;
- modului în care specialiștii de marketing pot adapta și îmbunătății campaniile de comunicare a informațiilor și strategiile folosite, cu scopul de creștere a nivelului de satisfacție al consumatorului de produse și servicii turistice (http.//www.businessportal.md/ro/guide_of_the_entrepreneur/afla/ce_vrea_consumatorul_și _ce_permite_piata.html).

În luarea unei decizii, indiferent de natura ei, consumatorul ar trebui să țină cont de factorii și de informațiile care pot fi disponibile sau relevante pentru problema respectivă; de cele mai multe ori ei folosesc euristica pentru a se ghida în amplul proces de simplificare a luării deciziei, adesea evidențiind informațiile recente, concrete, relevante pentru ei, fără să evalueze probabilitățile și informațiile abstracte (Baron, 1994, citat de Leahy, 2003).

CAPITOLUL 4

STUDIU PRIVIND POTENȚIALUL AGROTURISTIC EDUCATIV DIN JUDEȚUL TIMIŞ

4.1. FERMELE AGROTURISTICE ȘI AGROTURISMUL

Conceptul agroturism este definit ca „*vizitarea cu scopul relaxării, a instruirii, sau a implicării active, a unei ferme cu activitate agricolă sau horticolă*” (Lobo, 2001). Agroturismul presupune participarea la o gamă largă de activităţi, legate de fermă cum ar fi: pregătirea produselor pentru piaţă, culesul produselor pentru uzul personal, petrecerea mai multor zile ca oaspeţi ai fermei, vizitarea festivalurilor şi a muzeelor agricole ca şi a altor asemenea atracţii turistice, care în final duc la revigorarea comunităților rurale (Fennell & Weaver, 1997).

Activitățile agroturistice din cadrul unei ferme au fost înființate și dezvoltate cu scopul menținerii fermelor a căror produse nu mai puteau face față concurenței venite din partea firmelor agricole ale căror producții erau net superioare, datorită dezvoltării economice. Prin intermediul activităților agroturistice persoanele din mediul urban, care datorită specificului locației nu mai au contact cu modul de producere a produselor alimentare, intră în contact cu producătorii refăcând legătura producător–consumator. Învățând cum funcționează o fermă, copilul experimentează o lume reală și naturală într-o viziune nouă, diferită de cea din viața de zi cu zi, făcând astfel o conexiune vitală între importanța socială, ecologică și economică a agriculturii în viața personală (Sadowske & Alexander, 1992).

Agroturismul de fermă are un rol emblematic în trecerea de la agricultură la spațiul rural, sau de la un model de agricultură sectorială și intensivă la un model de dezvoltare teritorială care este indigen, multifuncțional și susținător al valorilor locale și care presupune o nouă combinație a produselor de fermă (Bianchi, 2011).

Diferența dintre turismul rural și agroturism este crucială (Joshi & Bhujbal, 2012). Acolo unde producția de fermă este divizată și înalt specializată și unde este posibil să se observe relația strânsă din cadrul comunității rurale, este recomandat să se utilizeze termenul de turism rural în favoarea celui de agroturism care este preferat atunci când practică un turism responsabil și durabil. Această activitate inovativă susține sprijinirea condițiilor socio-economice din zona rurală prin crearea de locuri de muncă și de piețe pentru produsele rurale (Bianchi, 2011).

Ferma agroturistică este o „structură de primire pentru găzduirea și servirea mesei ce funcţionează în cadrul unei gospodarii ţărăneşti care asigură alimentaţia turiştilor cu produse proaspete din surse proprii și locale, fiind o unitate cu activitate hotelieră cu capacitate de până la 8 de camere amplasată pe un teren de cel puțin 1000 mp în locuri ferite de surse de poluare" (Ordinul Nr. 1051/03.03.2011 pentru aprobarea Normelor metodologice privind eliberarea certificatelor de clasificare, a licențelor și brevetelor de turism). În cazul pensiunilor turistice rurale şi fermelor agroturistice, normele şi criteriile minime privind clasificarea pe stele sau margarete au o bază juridică distinctă. Metodologia şi criteriile de clasificare pentru aceste structuri de primire turistice vizează instituirea facilităţilor pentru dezvoltarea sistemului de turism rural.

Impactul turismului local variază foarte mult în funcție de fiecare zonă și depinde de factorii gazdelor: caracteristicile forței de muncă și problematica sezonieră. Suportul comunității locale este o componentă necesară pentru o strategie turistică de succes Brown, http://www.nal.usda.gov./ric/ricpubs/rural_tourism.pdf). Adolescenții își pot completa veniturile prin intermediul activităților sezoniere din cadrul fermelor, ceea ce îi ajută să își organizeze mai bine timpul liber și activitățile.

Weaver (1986, citat de Brown) susține ideea că activitatea agroturistică de fermă oferă nu doar șansa creșterii numărului de angajări, a veniturilor suplimentare pentru localnici, a diversificării bazei economice locale ci și a creșterii vizibilității comunității și a completării oportunităților culturale pentru localnici. Beneficiile non-economice obținute în urma unei bune planificări a activităților pot susține și dezvolta resursele de mediu locale. Activităţile de agroturism au fost dezvoltate cu scopul menţinerii viabilităţii economice a fermelor ale cărei produse nu au mai putut face faţă concurenţei. Pe măsură ce ţările au devenit puternic industrializate, oamenii au pierdut contactul cu zonele rurale şi au uitat cum este produsă hrana cea de toate zilele. În consecinţă, activităţile agroturistice de fermă care refac legătura dintre producători şi consumatori au din ce în ce mai multă căutare folosind experiența în domeniu în scopul educării copiilor și nu numai.

4.2. TIPURI DE FERME AGROTURISTICE

„Educația nu este o pregătire pentru viață, educația este viața însăși" (John Dewey)

4.2.1. Fermele agroturistice educative

Fermele educative au ca punct de plecare țările Scandinave: Norvegia, Danemarca și Suedia unde au apărut începând cu 1900, preluând modelul american 4H Club (Head, Health, Heart, Hand) care promovau dezvoltarea armonioasă a individului și conceptul „învață făcând" (Canavari *et al*, 2011).

Fermele educative pot fi definite (Canavari *et al*., 2011: 77) ca fiind „asociații sau întreprinderi agricole care, în completarea activităților agricole tradiționale includ și activități educative care vizează grupuri de școlari variate ca vârstă dar și alte tipuri de indivizi” care sunt ținta în:

- **dezvoltarea cunoștințelor** despre viața la țară, agricultură și produsele ei, despre dietă și moștenirea culturală și istorică;
- **educarea consumatorilor** printr-o înțelegere a relației dintre producție, consumul de alimente și mediu cu dezvoltarea durabilă ca o imagine de final;
- **difuzarea informațiilor** cu privire la ciclurile biologice la plante și animale și la producție și procesare și conservare a produselor agricole în relație cu activitățile agricole din cadrul fermei”.

Acest tip de ferme sunt destinate copiilor și adolescenților, grupurilor cu nevoi speciale sau familiilor având un puternic impact social. Zilele petrecute în fermă sunt însoțite de timp liber și destindere. Aici se desfășoară activități pedagogice, terapeutice și programe culturale și științifice pentru a atrage utilizatori din mai multe clase sociale prin care sunt văzute și explicate realitățile din lumea agricolă. Alături de vacanța la fermă se pot grupa în activitatea de agroturism și vizita la fermă, cazarea cu mic dejun, studiul naturii, picnicuri, plimbări în căruță, cu fân ca în figura 4.1, sau fără, de-a-v-ați-ascunselea în lanul cu porumb, workshop-uri, activități de pescuit și vânătoare, deoarece „agroturismul este un instrument de educaţie incredibil” (Biuso, 2007) asociate activități cu rute oeno-gastronomice care să prezinte într-un cadru festiv cele mai fine sau renumite produse specifice (Canavari *et al*., 2011).

Fig. 4.1. ***Plimbări cu căruța la ferma Ópusztaszer (Ungaria)***
(foto personal)

Fermele educative sunt în general ferme de lucru cu misiunea clară de a *educa publicul cu privire la agricultură* așa cum se practică ea astăzi. Fermele muzeu au menirea de a educa publicul asupra istoriei activităților la fermă (fig. 4.2.) sau a modulului în care se practicau acele activități în anumite etape istorice (figura 4.3.) ceea ce susține afirmația lui Eduard de Bono cu privire la funcția educației al cărei scop este „de a antrena mintea și de a transmite moștenirea cunoașterii dobândite de-a lungul generațiilor" (2011: 235).

Fig. 4.2. ***Ferma agroturistică Ópusztaszer (Ungaria) – modelul unei locuințe tradiționale*** (foto personal)

Fig. 4.3. ***Ferma agroturistică Ópusztaszer (Ungaria) – prezentarea utilajelor tradiționale*** (foto personal)

Ambele tipuri de fermă-muzeu oferă programe educative destinate atât copiilor cât și adulților (Sidali, 2011a). Învățând cum funcționează o fermă, copilul experimentează o lume reală și naturală într-o viziune nouă, făcând astfel o conexiune vitală între importanța socială, ecologică și economică a agriculturii în viața personală (Ingram, 2002; Nillson, 2002) (citați de Sidali, 2011a).

Fermele muzeu, oferă oportunitatea unei educații informale, prin stimularea tuturor simțurilor, prin exersarea atenției concentrate (ei trebuie să gestioneze multitudinea de stimuli), prin „libertatea" alegerilor comportamentale, prin susținerea contactelor sociale (care devin uneori cel mai important aspect), prin suportarea consecințelor care sunt naturale (vărsare, răsturnare, lovire, etc.) și nu coercitive (Bitgood, 2002).

Turismul la fermă poate fi explicat ca o conectare a activităților turistice și de recreere conectate cu o fermă sau orice alte acțiuni agricole, horticole, de pescuit (Przezbórska, 2003).

Fig. 4.4. ***Copiii prepară boia de ardei utilizând procedeul tradițional***

Prin intermediul fermelor educative, copiii învață unul sau mai multe activități specifice mediului rural și mediului din apropierea fermei, cât și specifice bucătăriei, culturii și tradițiilor locale, în figura 4.4, copiilor fiindu-le arătat modulul tradițional în care se prepara boiaua de ardei. Ferma educativă reprezintă un loc ideal care poate genera teme multiple legate de curriculum-ul educațional. În grădinițe se urmărește: descoperirea propriilor simțuri și explorarea lumii înconjurătoare iar prin intermediul acestor excursii educative la fermă copiii pot aplica activitățile 3S.

Pentru fermieri, este o posibilă opțiune spre schimbarea alegerii unei singure activități (agricolă) și adoptarea unui concept inovativ pentru „a face față aspectelor

negative ale productivității” (Henke & Salvioni, 2008: 173, citați de Canavari, *et al*, 2011). Această viziune este în corelație strânsă cu problematica studiului de față. Transformarea fermelor agricole în ferme educaționale poate deveni o sursă de compensare a pierderilor datorate problemelor naturale sau a unei recolte slabe.

Principala activitate din cadrul unei ferme educative este educația, care este distinctă de alte activități din cadrul fermei, datorită influenței directe asupra resurselor umane și a „alăturării” nu doar a aspectelor tehnice ci și a comportamentelor fermierului (Ohe, 2009, citat de Canavari *et al*., 2011). Fermierul trebuie să fie conștient de rolul important pe care îl are, acela de participant activ la dezvoltarea și educația copiilor.

4.2.1.1. Activitățile educative din cadrul fermelor vegetale și animale

Prin intermediul activităților educative de la fermă se oferă nu doar produse ci și multele alte beneficii și servicii legate de mediul din apropierea fermei (managementul spațiului, pământul, biodiversitatea), beneficii sociale (menținerea societății rurale, a tradițiilor, a siguranței și unicității bucătăriei locale). Multe specii sălbatice pierd din habitat datorită intervenției omului, care prin activitățile sale distruge și degradează calitatea naturalului. În acest scop fermele educative, în funcție de spațiul avut la dispoziție, credem că pot pune în practică amenajarea unor habitate sălbatice în grădini sau în cadrul comunității, prin plantarea speciilor rare sau a celor pe cale de dispariție, care vor crea adevărate ecosisteme.

Fermele educative, în special datorită relației cu școlile, devin importante fiind „o unealtă” în cadrul proiectelor care implică mediul, unind un sistem de valori cu disciplinele educative – cunoștințe și aptitudini. (Mizejewski, 2004).

Pentru copii din școala primară principalele domenii ce pot fi acoperite prin acest tip de excursii sunt: hrănirea animalelor, realizarea unor asocieri între ceea ce se produce și ceea ce se mănâncă (ca în figura 4.5) între creșterea, reproducerea și fenomenele vieții și ale mediului, ei fiind astfel implicați în mod activ în vizita la fermă, iar p**entru copiii din ciclul gimnazial** activitățile trebuie organizate de către cadrele didactice, pe domenii, în funcție de specializarea fiecărui cadru didactic (biologie, geografie, desen, istorie, (Gaudio & Trunzo, 2009; Bertacci, 2005, citați de Canavari *et al*., 2011).

Vizitele educative la fermă pot fi regulate, pentru a observa ciclurile de creștere și dezvoltare, atât la animale cât și la plante, ceea ce dezvoltă la copii abilitatea de a observa succesiunea în timp a anumitor evenimente din viață, numită de Wilson (1984: 2) **biofilie** adică „acea tendință înnăscută de focalizare pe procesele din cadrul vieții și cele asemănătoare lor” esența umanității fiind această afinitate pentru viață. Astfel în măsura în care ființa umană înțelege și alte organisme, va ajunge să valorizeze atât acele organisme cât și propria persoană. Copiii pot fi implicați în amenajarea

spațiilor destinate lor, deoarece ei „citesc” mediul înconjurător într-un mod diferit de cel al adulților dezvoltându-le atât potențialul creativ cât și cel ludic (Titman, 1994). Trăsăturile naturale, diversitatea locurilor și activitățile (potențial pentru utilizări diferite și pentru siguranța lor) sunt intens valorizate de către copii, implicarea lor în amenajarea spațiilor verzi dezvoltând construirea unei culturi a *participării, implicării și reflecției* dar și un „limbaj ascuns” al peisajelor create (Thompson, 1995).

Fig 4.5. ***Copii cu „dovlecelul uriaș” (original) ferma Opustoszer***

Experiența acumulată prin intermediul activităților realizate sub deviza „fă tu însuți” (Do it yourself!) dezvoltă tânăra generație, determinând răspunsuri personale la solicitările vieții, generând atât transformări în viața pesonală cât și în cea socială, prin contactele umane pe care le dezvoltă (Lawrence & Dodds, 2007).

Asocierea unei vizite cu animalele din fermă este necesară, deoarece este un factor foarte important de stimulare a contactului locuitorilor actuali din orașe cu natura și satul (Kuznicka 2004, citat de Brown (http://www.nal.usda.gov./ric/ricpubs/rural_tourism.pdf). Contactul direct cu animalele este posibil într-o fermă agro-turistică, oferindu-se astfel posibilitatea recunoașterii speciilor particulare, învățarea altor specii noi precum și relaxarea mentală, toate acestea conducând la dezvoltarea personalității copilului (van Houtte & Jarvis, 1995). Este deosebit de importantă identificarea zonelor în care creşterea animalelor este considerată „activitate economică principală” şi, eventual, localităţile în care creşterea animalelor este considerată

„activitate specifică zonei”. Tot aici, se cuvine să reţinem localităţile unde se practică apicultura, deoarece pot deveni locații pentru excursiile educative (Trișcău, 2010).

Wapner (1998, citat de Wapner & Demick, 2002) recomandă pentru copiii din mediul urban, ca design-ul programului oferit lor să includă: 1) mediu fizic, sociocultural și interpersonal optim și adecvat dezvoltării lor fizice mentale și socioculturale; 2). optimizarea tranzacțiilor (experiențelor) copiilor cu contextele fizice, interpersonale și socioculturale ale mediului, care implică oferirea de contexte generale și specifice, care influențează ulterior, în mod pozitiv, diferențierea și integrarea în sistemul persoană–mediu. Necesitatea cooperării în vederea reușitei este vizibilă în figura 4.6.

Fig. 4.6. ***Activități de cooperare interpersonală la ferma Opustoszer***
(foto personal)

Sugestiile pentru un posibil program al vizitei la fermele agroturistice animale pentru copiii de vârstă şcolară ar trebui să aibă în vedere, în primul rând identificarea localităţilor în care agroturismul ar putea deveni „activitate economică principală” şi/sau „activitate specifică zonei”. Programa acțiunilor educative prin intermediul activităților din timpul liber trebuie să urmeze un anumit proces, inițial participanții sunt introduși în activități recreative nefamiliare, apoi achiziționează informații cu privire la ce anume implică acel tip de activitate și cum se realizează, mai târziu își dezvoltă un minim de abilități necesare desfășurării ei pentru ca la final să li se ofere oportunitatea de a participa la activitatea studiată.

4.2.1.2. Natura și implicațiile ei în educație

Educația prin activitățile de recreere poate fi abordată din două perspective: educația pentru recreere (educarea consumatorilor și a celor care participă la activități recreaționale) și educația profesioniștilor, a producătorilor de activități recreative. În ultimii ani susținătorii educației prin intermediul activităților de recreere promovează un proces, care se desfășoară pe tot parcursul vieții, în cadrul căruia valorile timpului liber sunt învățate formal încă din primii ani de școală ca parte a curriculum-ului standard și informal mai târziu în perioada adultă. Rolul acestor activități din timpul liber este de creștere a participării într-o varietate cât mai mare de experiențe atractive pe care viața din oraș nu o poate oferi.

Ca o consecință, turismul la fermă ar trebui să dețină această funcție hedonistă, deoarece turistul așteaptă nu doar anumite cerințe de bază în turism cât experiențe memorabile (Hill & Busby, 2002, citat de Sidali, 2011b).

Activitățile de recreere sunt foarte diversificate în cadrul unei ferme și se pot împărți în funcție de anotimp, pentru a le putea oferi copiilor o gamă cât mai variată de activități și de contacte cu natura. Din relația cu natura și implicit cu animalele, copiii pot învăța cum le pot hrăni, cum le pot ajuta în caz de accidente, cum le pot construi căsuțe sau cuști și poate cel mai important cum își învață părinții puii anumite activități (ciugulitul, zborul, apărarea, hidratarea), cu implicații în viața reală cu privire la relația părinte–copil și la rolul de educator al părintelui. Mesajele acestor activități sunt și pentru adulți, care ar trebui să înțeleagă că relația cu natura îmbogățește viața copilului și îi generează emoții pozitive și implicit o stare de bine, dar și că astfel deschid o ușă marii oportunități de a înțelege mediul în care trăiește copilul, frumusețea, drama și minunățiile care îl înconjoară (Harrison & Harrison, 1997), deoarece copiii nu pot iubi ceea ce nu cunosc (Hefferon & Boniwell, 2011).

Timpul petrecut în contact cu natura este asociat cu o mai bună stare psihologică de bine (Kaplan, 1973; Kahn, 1999; Kahn & Kellert, 2002, citați de Wells & Evans, 2003; Melson, 2001; Rud & Beck, 2003, citați de Fine, 2006), cu o funcționare cognitivă superioară (Cimprich, 1990; Hartig, Mann & Evans, 1991; Kuo, 2001; Tennessen & Cimprich, 1995, citați de Wells & Evans, 2003), cu mai puține indispoziții fizice (Moore, 1981; West, 1986, citați de Wells & Evans, 2003) și cu convalescențe mai scurte (Ulrich, 1984; Verderber, 1986; Verderber & Reuman, 1987, citați de Wells & Evans, 2003) la adulți și cu efecte pozitive directe asupra stării de bine la copii (Faber Taylor, Kuo, & Sullivan, 2001, 2002; Faber Taylor, Wiley, Kuo & Sullivan, 1998; Grahn, Mårtensson, Lindblad, Nilsson & Ekman, 1997; Wells, 2000, citați de Wells & Evans, 2003), cercetările focalizându-se în special pe influența mediului natural asupra copiilor/tinerilor din mediul urban și mai puțin asupra celor din mediu rural.

Numeroase studii susțin preferința copiilor pentru mediul care cuprinde elemente naturale (Korpela, 2002; Moore, 1986, citați de Wells & Evans, 2003; Sobel, 1993, citat de Gruenewald, 2003), verdele din natură având un efect benefic asupra lor, beneficiind de oportunități pentru interacțiuni sociale și pentru o bună funcționare cognitivă, ceea ce atenuează impactul situațiilor stresante de viață asupra psihicului copiilor (având rol de moderator), în timp ce lipsa conexiunilor cu mediul natural afectează în mod negativ starea de bine (Evans, 2011). Chiar și alegerea locuinței este asociată cu sănătatea psihologică a copiilor, cu cât este mai mult spațiu verde în jur cu atât copiii sunt mai echilibrați psihic (Fanning, 1967, citat de Wells & Evans, 2003).

Un mediu natural este fascinant și copiilor le este foarte ușor distrasă atenția și creată o stare mentală de vacanță (fiind în afara locuinței), ceea ce le permite să se re-focalizeze și să gândească mai clar problemele ce trebuie rezolvate când se întorc acasă și în același timp susține atașamentul copiilor față de mediul local unde se joacă și dezvoltă conștiința responsabilității față de mediu (Kaplan & Kaplan, 1989, citat de Wells & Evans, 2003). Locurile de joacă sau de petrecere a timpului liber, preferate de copii și adolescenți sunt strâns legate de natură, de spațiul deschis, care induce relaxare musculară și reducerea tensiunii arteriale, însă cele mai importante beneficii sunt în domeniul emoțiilor negative: scăderea intensității sentimentelor de frică, furie și tristețe (Korpela, 2002).

Activitățile fizice susțin crearea unui individ pozitiv, implicarea în activități fizice fiind „cel mai important lucru pe care îl poate face un individ pentru o funcționare optimă crescută” (Hefferon & Boniwell, 2011: 191). Există în rândul populației concepția greșită că activitățile fizice sunt obositoare, o sursă de durere și sunt doar pentru „tipurile atletice”, dar ele includ orice tip de mișcare care are ca rezultat consum de energie (plimbare, urcatul scărilor, grădinăritul). În acest sens facem precizarea confuziei cu exercițiile fizice, care au caracter intențional și sunt structurate pentru progres.

Cadrele didactice au un rol foarte important în educarea copiilor și tinerilor, acela de a modela constant spațiul fizic (interior și exterior) care va ajuta, susține și modela învățarea indivizilor. Prin intermediul jocului copiii dar și adulții învață foarte mult despre varietatea și complexitatea lumii dar și despre ei înșiși ca subiecți autodidacți. Activitățile desfășurate în cadrul fermelor educative generează vizitatorilor apropierea de natură și de activitățile rurale la care ei pot participa, unde se pot distra și simți plăcerea călătoriilor, a învățării și a descoperirii. Expozițiile de animale adesea permit vizitatorilor să admire animale foarte variate care sunt de obicei închise dar care cu această ocazie pot fi admirate sau prezentate în scop educativ sau de divertisment.

Mulți oameni au o viziune romantică despre natură și doresc să fie parte din ea în timp ce alții împărtășesc o abordare mecanicistă și își doresc să „utilizeze” natura pentru repercusiunile pozitive legate de starea de bine fizică și psihologică. Este cazul acelor consumatori de turism care aleg zona rurală pentru a face sport și alte

activități sănătoase, care percep natura ca pe „un centru de fitness al ființei umane" (Romeiß-Stracke, 1998: 57, citat de Sidali, 2011b). Interpretările diferitele ale naturii corespund nevoilor diferite ale indivizilor, și în acord cu ele fermierii ar trebui să încerce să îndeplinească aceste nevoi plasând facilitățile oferite într-o poziție în care să întâlnească aceste obiective.

Activitățile din cadrul fermelor educative încurajează gândirea profundă, îmbogățesc experiențele și dezvoltă următoarele abilități: de a observa aproape, de a descrie ceea ce a observat, de a investiga, de a reprezenta idei și lucruri, de a discuta și susține anumite idei, copiii fiind astfel ghidați în: aprecierea nevoilor de protejare a mediului, aprecierea conexiunilor dintre un organism și mediul său și realizarea responsabilității proprii pentru animalele îngrijite (Chalufour & Worth, 2003).

Dorința educatorilor este de a dezvolta la copii, prin intermediul vizitelor la fermă, atenția asupra câtorva concepte despre ființele vii (Chalufour & Worth, 2003: 4):

- nevoile de bază ale animalelor;
- caracteristicile lor fizice;
- habitatul și comportamentul;
- explorarea naturii, care este o aventură ce implică rezolvarea de probleme.

4.2.1.3. Relația om–animal și implicațiile ei în dezvoltarea personalității*

Animalele prezente la orice fermă agroturistică și în mod special la una educativă, fac șederea mult mai plăcută. Contactul direct cu animalele dintr-o fermă educativă presupune atât recunoașterea speciei de către persoanele care nu au mai avut contact cu animale cât și relaxare simțită în prezența lor. Speciile de animale cele mai folosite în cadrul fermelor sunt câinii, caii, iepurii, animalele de fermă, peștii, pisicile și porcușorii de Guineea, păsări de diferite rase.

Relatările istoricilor cu privire la legăturile oamenilor cu animalele sunt sumare, și puținele documente care există se referă în principal la oamenii bogați și faimoși. Cunoștințele despre legătura oamenilor simpli cu animalele precum și beneficiile de pe urma companiei lor rămân speculative. Chiar acolo unde dovezile istoricilor sunt relativ complete este un real pericol super-interpretarea lor (Fine, 2001). Freud argumenta că bebelușii și copiii mici sunt foarte asemănători cu animalele, fiind conduși de instincte și impulsuri organizate în jurul nevoilor biologice (Serpell, 2010).

Din relația cu animalele copiii învață să decodifice mai ușor limbajul corporal și să înțeleagă motivele și sentimentele altora – ceea ce conduce la dezvoltarea empatiei. Influența majoră nu este doar asupra comportamentului sau afectivității (băieții acceptă

---

* Parte din această secțiune a fost publicată în Samfira M. & Petroman P. (2011), Therapeutic Value of the Human Being – *Animal Relationship, Scientific Papers Animal Science and Biotechnologies,* 44(2), 512-515.

să fie sensibili cu animalele chiar dacă modelele sociale promovează băiatul/bărbatul puternic, dur, cu emoționalitate redusă) ci și asupra coeficientului de inteligență. Contactele (chiar ale bebelușilor) cu animalele le stimulează capacitatea de a interacționa cu cei din jur sau biofilia (biophilia) cum o numește Wilson (1984): adică acea tendință înnăscută de a ne focaliza pe viață și procesele reale din viață, considerate a fi centrale în dezvoltarea mentală. Spontaneitatea oferită de interacțiunea cu animale atrage copilul să încerce noi mișcări într-un mod în care nici o emisiune TV joc pe calculator sau jucărie de plastic nu o poate oferi (Becher, 2002).

Relația om–animal oferă o modelare armonioasă a personalității (Van Houtte & Jarvis, 1995), animalele fiind văzute ca „jucării" vii și interactive care pot fi folosite pentru a ajuta oamenii să se vadă pe ei înșiși și lumea din jur într-o altă lumină nouă și să dobândească noi abilități și răspunsuri în repertoriul lor comportamental (Fine, 2006).

4.2.2. Fermele educative – suport social

Fermele sociale sunt acele ferme în care utilizatorii aparțin unor grupuri dezavantajate – persoane cu dizabilități, ex-persoane cu adicție, foști prizonieri și tineri cu handicap social sau de învățare în cazul cărora misiunea este cu specific etic (Franco & Senni, 2001, citat de Canavari *et al*., 2011), sau terapeutic, refăcând legăturile dintre diferite grupuri de oameni dar și în interiorul unei comunități (Di Iacovo & O'Connor, 2009). Adolescenții delincvenți, sunt considerați grup țintă pentru fermele sociale care funcționează în multe țări din Europa: Italia, Franța Slovenia, Germania, Irlanda, Belgia și Olanda (Di Iacovo & O'Connor, 2009).

În mare parte a istoriei omenirii, animalele au ocupat o poziție centrală, în teoriile referitoare la boli, necazuri sau ghinioane, atât în provocarea cât și în vindecarea lor. Secolul al XVII-lea sau Iluminismul este perioada care a promovat ideea că animalele de companie ar servi ca suport pentru socializare copiilor, iar secolul al XIX-lea aduce cu sine o largă răspândire a introducerii animalelor ca facilități în instituțiile ca îngrijesc persoanele în suferință (Fine, 2006).

Începând cu 1980 s-a produs o schimbare în mentalitatea oamenilor cu privire la animale care nu mai sunt asociate nici cu mistica (specific Evului Mediu), nici cu impulsurile pasionale reprimate (Freud). Primul studiu care a susținut rolul de suport social al animalelor fiind realizat de Friedman *et al*. (1980, citați de Fine, 2006) pe 92 de bolnavi cardiaci, deținători de animale de companie, studiile continuând în acest domeniu (Garrity & Stallones, 1998; Friedman *et al*., 2000; McNicholas & Collis, 1995; Siegel, 1990, citați de Fine, 2006).

Animalele au fost dintotdeauna „partenerul" către care omul s-a întors atunci când nu putea vorbi cu altcineva, stabilindu-se conexiuni emoționale foarte puternice dar și asemănătoare (Grandin & Johnson, 2005). Oamenii simt nevoia să iubească,

să fie iubiți și să se simtă valorizați, dar uneori sunt refractari în arăta celor din jur de teama rănirilor sau eșecurilor, animalele jucând rol de figură de atașament obiect tranzițional (Fine, 2006). Persoanele aflate în suferință se implică afectiv din ce în ce mai greu, condamnându-se astfel la singurătate, de aceea Mallon (1992) recomandă ca animalele să nu fie considerate ca un substitut al relațiilor interumane ci ca o complementaritate. Animalele asigură astfel o mai bună interacționare a ființelor umane, pentru că se mișcă și au comportamente intenționate, nu sunt ca jucăriile care sunt pufoase dar nu oferă afecțiune și nu caută copilul atunci când se ascunde (Katcher, 2000).

În primul rând animalul are un rol de suport social, animalul devenind un substitut al suportului care în mod normal este asigurat de o prezență umană dar și un refugiu față de nemulțumirile legate de anumite interacțiuni eșuate cu oamenii, care au generat suferință. Animalele sunt apreciate deoarece nu îi clasifică pe oameni în categorii ca: frumoși, urâți, albi, negri, celebri, cu dizabilități, consacrați, ratați ele îi tratează pe oameni ca „întregi”, neexistând posibilitatea reproșurilor, ironiilor, prefăcătoriilor Shiloh *et al.* (2003, citați de Holmes *et al.*, 2011). Observând reducerea anxietății în prezența animalelor, ca ființe vii, în comparație cu obiectele, care sunt fără viață, relația om–animal (chiar în absența unui terapeut calificat) îmbunătățește procesele de învățare pe termen lung, stima de sine și starea de bine în general.

Copiii cu dizabilități sunt parteneri foarte buni ai animalelor, cu care comunică mult mai eficient față de semenii lor. Cei cu probleme de dezvoltare intelectuală trebuie tratați special, oferindu-le oportunitatea să se joace atât cu cei de aceeași vârstă cronologică cât și cu cei de vârstă psihologică similară. Experiențele din cadrul unei ferme sociale le pot oferi acestor copii oportunitatea de a observa modul în care alte persoane își rezolvă problemele (ei gândind în termeni concreți și egocentrici) devenind astfel un instrument de învățare foarte eficient. Chiar și frații copiilor cu dizabilități ai nevoie de o atenție specială, deoarece de multe ori ei sunt neglijați de către părinți în favoarea fratelui „bolnav”. Ei experimentează de multe ori sentimente de: furie, vinovăție, acceptare a faptului că sunt diferiți, frica de a fi tachinat, lipsa încrederii în sine, gelozie, supra-implicare/suprasolicitare, înțelegere, rușine, mândrie, pierdere, maturitate precoce, îngrijorare și singurătate (Biggins, 1993).

Încrederea presupune o relație cu o altă persoană precum și permisiunea dată celeilalte persoane de a te cunoaște așa cum ești și se bazează pe trei seturi de factori (Rossotti, Winter & Watts, 2006): factori intra-personali, factori relaționali și presupunerea construirii unei alte persoane. Studiile referitoare la rețelele sociale sunt contradictorii, pe de o parte există studii susțin că frații copiilor cu dizabilități au oportunități de socializare mai scăzute (la școală și cu prietenii din vecinătate) deoarece sunt solicitați mult mai mult cu treburile gospodărești (Farber, 1959; Gibb,

1993, citați de Biggins, 1993) iar, pe de altă parte, alte studii susțin că nu există deosebire între ei și ceilalți copii în ceea ce privește relațiile de prietenie Stoneman *et al*. (1988, citați de Biggins, 1993).

Persoanele care pot fi recomandate să se ocupe de copiii cu dizabilități sunt cele care se pot adapta ușor, cu următoarele caracteristici: nivel înalt de educație (Barber *et al*., 1988, citat de Wai-Ping Li-Tsang, 2001) personalitate adaptată, abilități foarte bune de rezolvare de probleme, optimism, realiști în ceea ce privește expectațiile față de copii, pro-activi, fără idei negative, încrezători în forțele proprii (Hallaham & Kauffman, 1991; Winzer, 1990).

Beneficii majore ale relației om-animal se obțin nu doar într-un cadru specializat cum este terapia asistată de animale (AAT) ci și din activități asistate de animale (AAA), care presupun vizite sociale cu un animal antrenat, activități desemnate îmbunătățirii calității vieții prin utilizarea acestei relații speciale. Implicarea în activități legate de animale influențează în mod pozitiv comportamentele persoanelor implicate, chiar simpla deținere a unui animal de companie prevestind longevitatea (oamenii își doresc să trăiască mai mult pentru a-și îngriji animalul), chiar dacă unele studii arată că tinerii din adolescența târzie care dețin un animal de companie sunt mult mai singuratici, refulând în relația cu animalul decât cei care nu au un animal (Bakker, 1986, citat de Vidovic, Stetic & Bratko, 1999).

Prezența animalului de companie precum și influența lui asupra sănătății sunt susținute tot mai mult de către specialiștii în domeniul psihologiei și psihiatriei, dar mai ales de către proprietarii lor care susțin schimbările majore intervenite în viața lor odată cu noul „membru" (Grandin & Johnson, 2005; Budge *et al*., 1998). Copilul și mediul social se influențează reciproc într-o manieră tranzacțională (bi-direcțională). În modelul lui Bronfenbrenner (1979, 1986) sistemul ecologic este văzut ca o serie de contexte concentrice care inter-relaționează, în centru aflându-se copilul cu tot ce înseamnă biologia lui, care îi alimentează dezvoltarea (ca microsistem), apoi se situează familia, școala și religia (ca mezo-sistem) și apoi cultura, comunitatea, societatea și peisajul societal, locul de muncă al părinților și rețeaua lor de prieteni (ca exo-sistem) și consistența în formă și conținut a celorlalte sisteme care există la nivelul culturii și subculturii ca întreg alături de sistemul de credințe (ca macrosistem); toate aceste medii alimentează și modelează dezvoltarea copiilor (Beck, 2000).

Ecologia dezvoltării umane implică „studii științifice ale acomodării mutuale și progresive dintre o creștere activă a ființei umane și proprietățile schimbătoare ale decorurilor imediate în care trăiește persoana care se dezvoltă, acest proces fiind afectat de relația dintre aceste decoruri și de contextele mai largi în care ele se încadrează" (Bronfenbrenner, 1979: 21), dezvoltarea persoanei fiind văzută nu ca o tabula rasa, în care mediul își pune pecetea ci ca o creștere dinamică care se transformă progresiv.

Acest model se focalizează pe calitatea mediilor care sunt oferite copiilor care devin tot mai complexe, complexitate care apară și datorită creșterii, dezvoltării și maturizării lor. Familia este și va rămâne locul în care relațiile umane, iubirea și empatia sunt învățate cu adevărat. În aceste circumstanțe, compania animalelor poate juca un rol mult mai important ca în vremurile trecute, când familia era extinsă și relațiile cu vecinii erau mult mai strânse și ofereau mult mai multe experiențe de învățare pentru a îndeplini nevoile socio-emoționale (Levinson, 1980, citat de Fine, 2010).

Relația copil-animal are influență asupra dezvoltării cognitive și socio-emoționale concentrându-se în special în perioada preadolescenței și adolescenței, susținându-i în stabilirea de relații satisfăcătoare cu alți indivizi, baza fiind reprezentată de atașamentul mutual dintre ei și animale (Davis, 1987; Stevens, 1990; Melson 1991, citați de Vidovic, Stetic & Bratko, 1999), ceea ce le induce sentimentul importanței, al competenței sociale, un nivel ridicat al stimei de sine, și al autonomiei (Van Houtte & Jarvis 1995; Budge *et al.*, 1998), studiile arătând că fetele sunt mult mai atașate de animalul de companie decât băieții. Adolescenții care dețin animale sunt mult mai bine integrați social, dețin o rețea socială mai vastă și sunt mult mai populari printre colegi (Endenburg & Baarda, 1995; Paul & Sarpell, 1996, citați de Vidovic, Stetic & Bratko, 1999), îngrijirea animalelor dezvoltându-le valori și abilități sociale certe (empatie și comportament pro-social), asumarea de responsabilități în ceea ce privește îngrijirea animalelor ei achiziționează și anumite obișnuințe (păstrarea curățeniei, punctualitate și auto-disciplină) care împreună contribuie la o mai bună adaptare școalară cât și acasă (Bryant, 1985; Melson & Fogel, 1988; Poresky & Hendrix, 1990, citați de Vidovic, Stetic & Bratko, 1999). Totuși există și studii care arată că nu există nici o corelație între deținerea unui animal de companie și starea de bine (Ory & Goldberg, 1983, 1984, citați de Budge *et al.*, 1998).

Activitățile asistate de animale sunt călduros recomandate „adolescenților-problemă” acei tineri care se luptă cu un nivel mediu al severității tulburărilor emoționale și comportamentale. Acești adolescenți pot experimenta droguri sau alcool sau au probleme de adicție, care sunt consecințe ale multiplelor probleme cu care se confruntă dar cel mai des întâlnite sunt problemele unui cămin nesigur și instabil sau petrecerea timpului într-un „anturaj neadecvat”. Acești adolescenți, instabili din punct de vedere emoțional și comportamental, pot fi un pericol real atât pentru ei înșiși cât și pentru familie sau prieteni. De-a lungul anilor, psihologii și consilierii au descoperit multe programe de tratament eficiente, dar cel care are rezultate foarte bune și rapide este Terapia Asistată de Animale, studiile arătând că petrecerea timpului în compania unui animal prietenos (chiar și 10–15 min) determină creșterea cantității de endorfine care se eliberează în corp și determină descreșterea nivelului de cortizon (hormonul

care controlează stresul și stimularea). Deoarece mulți adolescenți problematice sunt într-o stare emoțională aproape continuă de stimulare sau stres, activitățile cu animale îi ajută să se simtă mai calmi, deoarece animalele domestice se îndepărtează de comportamentele agresive (http://www.equine-therapy-programs.com/troubledteens.html, accesat în 07.03.2012).

Levison (1979: 175, citat de Fine, 2010) susține că animalele de companie pot servi nu doar ca o modalitate de îmbunătățire terapeutică a problemelor de tulburare emoțională dar și ca un agent în dezvoltarea sănătoasă a copiilor: „Animalele reduc tulburările, aducând o comunicare cu natura – contact, confort și companie. Animalele joacă un rol crucial în dezvoltarea emoțională a copiilor, eliminând bolile mentale în căminele unde se simte lipsa afecțiunii și securității emoționale". Fermele sociale oferă în acest scop tipuri diferite de servicii atât societății locale (uneori fără nicio recunoaștere) cât și copiilor/adolescenților cu o paletă largă de probleme, cu efecte majore atât în dezvoltarea rurală cât și în Sistemele de Sănătate, Justiție, Educație (Di Iacovo & O'Connor, 2009).

Totuși psihologii dețin suficiente date care susțin efectele conștiente și inconștiente ale relațiilor dintre animale și copii. Freud a scris despre prevalența visurilor cu animale în rândul copiilor, în timp ce terapeuții moderni tratează cu succes tinerii pacienți, ajutați de animale în timpul consilierii/terapiei. În funcție de probleme (fizice și/sau psihice) și de simptomatologie se recomandă anumite tipuri de animale care ar fi potrivite în munca cu copiii, dar și o anumită formă de terapie în funcție de fiecare terapeut implicat (Ellis, 2006; Fransella, 2005).

4.2.2.1. Caii, la fermele agroturistice educative

Caii, ca animale folosite la fermele agroturistice educative, sunt o componentă atât pasivă cât și activă. Călăria este un produs de reclamă foarte răspândit în cadrul fiecărui obiectiv turistic. Mișcările efectuate de către aceste grațioase animale îi influențează emoțional pozitiv atât pe călăreți cât și pe observatori (Dugatkin, 2004, citat de Grandin & Johnson, 2005). Asociația Americană de Hipoterapie susține că „hipoterapia reprezintă o strategie de tratament terapeutic, fizic, ocupațional sau verbal care utilizează mișcările ecvestre. Această strategie este utilizată ca o parte a unui program de tratament integrat pentru a obține rezultate funcționale" (Altschiller, 2011).

Învățarea facilitată de cabaline este o formă specială de învățare fondată de Franklin Levinson și introdusă la copiii cu tulburări emoționale. Prin acest tip de relaționare copilul învață mai multe despre el însuși dar și despre alți oameni (îngrijitorii animalelor). Nu presupune nimic din învățarea îngrijirii efective a calului sau a tehnicilor echitației ci ajută copilul să modifice anumite pattern-uri de gândire.

Micii pacienți, doar stând în apropierea calului sunt mai calmi, oprindu-se astfel fixarea pe evenimentele trecute sau negative, având astfel posibilitatea de a trăi experiențe pozitive. Această stare de calm și liniște odată internalizată poate fi ulterior extinsă și asupra relațiilor umane (Pearce, 1997).

Aceste animale nu sunt distrase foarte ușor de zgomote sau de mulțimile de oameni și de aceea sunt considerate în ultimul timp ca fiind companioni cu o mobilitate excelentă pentru orbi, pentru cei cu alergie la câini, sau pentru cei care își doresc compania unui animal cu o durată lungă de viață. Caii antrenați sunt capabili să gestioneze mai mult de 20 de comenzi vocale, având un deosebit simț al orientării și al mobilității, necesare unei călătorii sigure (Altschiller, 2011).

Relaționarea cu caii este indicată și copiilor cu autism sau cu tulburări bipolare, deoarece calul reacționează ca o oglindă, el fiind un animal-captiv care dorește să se simtă în siguranță și este întotdeauna foarte atent la „acaparator". Calul se va simți întotdeauna înfricoșat dacă se află lângă cineva agresiv, care țipă, este lipsit de respect sau prea autoritar. Nu rugămințile ci solicitările ferme sunt cele care îl fac să colaboreze, calul căutând totdeauna un lider (Wilkes 2009). Caii sunt animale alese pentru terapia cu copii deoarece au o afinitate naturală unul pentru celălalt, calul fiind un foarte bun imitator al emoțiilor copilului, dar în același timp un animal care își ascunde comportamentul asociat cu durerea, pentru a nu deveni vulnerabil în fața altor ființe mai puternice.

Astfel pentru a obține rezultatele scontate copilul trebuie să-și modifice comportamentul. Caii au fost utilizați în Europa ca animale terapeutice pentru pacienții psihiatrici încă din 1700 (Pavlides, 2008). Nu trebuie omis faptul că cea mai bună metodă pentru colaborarea cu caii rămâne inducerea emoțiilor pozitive combinată cu tratarea fiecărui animal ca individualitate (la fel ca și în cazul oamenilor) deoarece caii sunt animale sociabile, care au nevoie de compania altor animale sau de oameni în jurul lor, influența reciprocă fiind evidențiată în figura 4.7 și 4.8.

Copiii trebuie însă avertizați să nu îi hrănească decât după ce au terminat de bătut din copită și să nu provoace mișcări bruște, deoarece caii se sperie de lucrurile care se mișcă rapid sau sunt stranii (steaguri sau baloane). Memoria cailor este specifică, ei percepând ca fiind două lucruri diferite un om călare pe el și altul pe pământ, deci și copiii trebuie să se adapteze regulilor impuse de poziție călare/pe jos, deoarece pot surveni reacții neașteptate care pot provoca accidente. Se recomandă vizitatorilor să nu bată caii deoarece ei rețin anumite amănunte și vor reacționa de fiecare dată (lovind sau mușcând) când vor percepe elemente asemănătoare cu copilul care l-a bătut. Neavând limbaj, amintirile fricii sunt legate de imagini, sunete, atingeri, sau mirosuri și animalul va deveni speriat și va reacționa dacă vede, aude, atinge sau miroase ceva ce este asociat cu experiența dureroasă (Grandin & Johnson, 2005).

Fig. 4.7. ***Armonie între cal și călăreț*** (foto personal)

Fig. 4.8. ***Activități de călărie la ferma agroturistică educativă Opustoszer*** (foto personal)

Pentru proprietarii de ferme zootehnice din județul Timiș este foarte important să ofere informații vizitatorilor cu privire la modul în care animalele percep lumea din jurul lor pentru a preveni posibilele accidente datorate lipsei de cunoștințe a copiilor veniți în vizită. Astfel este important să le explice că păsările pot sesiza patru culori de bază (ultraviolet, albastru, verde și roșu), oamenii pot sesiza trei culori (roșu, verde și albastru) iar cea mai mare parte a mamiferelor pot sesiza doar două culori (albastru și verde-gălbui). Având vederea di-cromată, pentru aproape toate animalele, galbenul reprezintă cel mai mare contrast, ceea ce presupune atenție sporită la haine de ploaie, cizme sau mașinării galbene (Fisher, 2010).

O altă problemă pentru animale și pentru copii este reprezentată de stimulii vizuali noi, frica de necunoscut fiind universală (dar cu un nivel mai crescut la anumite specii: caii Arabi, colii Border), ceea ce trebuie menționat copiilor să nu încerce să forțeze animalul să se deplaseze în direcția unui obiect necunoscut ci să aștepte să își dorească animalul investigarea noului. Zgomotele, reprezintă altă sursă de distragere a atenției, în special cele intermitente care le agită foarte tare, deoarece activează răspunsul de orientare (Fine, 2001; 2006). Animalele sunt înzestrate cu abilități de percepție a lucrurilor din jurul lor, în special a limbajului corpului, ceea ce este deosebit de important pentru copii, deoarece ei pot transmite mesaje negative către animale fără a fi conștienți de ele și animalele evită locurile și activitățile care sunt asociate cu stimulii dureroși (Fine, 2010).

4.2.2.2. Rumegătoarele mari și mici

Vacile pot fi utilizate ca orice animal de fermă ca și co-terapeuți, în relațiile cu copiii. Mallon (1994) susține că ei pot utiliza animalele din cadrul unei ferme pentru la fel ca orice persoană care își dorește serviciile unui terapeut, vorbind cu vacile, liber, fără teama că ceea ce spun va fi repetat de către terapeut. Dacă sunt triști sau supărați, după vizitele la fermă copiii se simt mai bine, deoarece monologul dintre ei și animale îi ajută pe copii să se elibereze de ceea ce ar dori să spună și nu pot sau nu vor.

Oile și caprele, datorită mărimii reduse a corpului și a caracterului prietenos, sunt cele mai atractive specii. Orășenii care au avut contacte anterioare cu animalele de fermă nu se tem de aceste rumegătoare, ele nefiind agresive. Deoarece ele se apără prin fugă contactul direct presupune răbdare și încredere de ambele părți, ca în figura 4.9. Natura lor calmă induce relaxare mentală și crește stima de sine la copii (Blythe şi Monroe Traeger, 1983, citați de Kuznicka, 2005).

Fig. 4.9. ***Relația de încredere dintre copii și rumegătoarele mici la ferma agroturistică educativă Opustoszer*** (foto personal)

4.2.2.3. Iepurii de diferite rase

Iepurii sunt animalele recomandate în relaționarea cu copiii atunci când nu se poate opta pentru un câine, spațiul fiind prea mic. Iepurele este un animal foarte curat, fiind ideal pentru indivizii cu imunodeficiență sau care urmează un tratament chimioterapic. Trăind alături de un iepure, copiii sau adulții pot învăța procesul îngrijirii, dacă nu au avut un model parental adecvat, având posibilitatea astfel să își îndeplinească nevoia de îngrijire dar și să fie educat prin îngrijirea și creșterea lor (Altschiller, 2011).

Fiecare rasă de iepure oferă o formă unică de terapie, fiind ales în funcție de preferințele celui care își dorește această formă de terapie, fiind animale care acceptă necondiționat iubirea celui care îl îngrijește, făcându-l să se simtă acceptat și iubit. Interacțiunea cu iepuri susține învățarea empatiei spre ființele vii și învățarea citirii limbajului corporal (animalele nu se înșeală așa cum se mai întâmplă oamenilor). Oamenii pot învăța din relația cu iepurii să privească spre mediul din afara propriei persoane, observându-i pe ei precum și interacțiunea dintre ei. Atingerea/mângâierea este una dintre formele cele mai benefice din cadrul terapiei asistate de animale, iar diferitele tipuri de blană pe care le au recomandă iepurii ca fiind ideali pentru această formă de terapie. În cazul în care clienții sunt persoane abuzate sau atins fizic, devenind stresați și anxioși animale, pot simți acest această nevoie instinctivă reacționând într-o

manieră non-amenințătoare pe parcursul întregii perioade de reabilitare. Această interacțiune poate reprezenta un mod nou de a privi interacțiunea fizică, în special în cazul copiilor care au dificultăți în ceea ce privește situațiile sociale și a limitărilor fizice. Adolescenții instituționalizați care îngrijesc iepuri manifestă mult mai puține comportamente agresive decât colegii lor care nu sunt implicați în relația cu aceste animale. (Altschiller, 2011).

4.2.2.4. Păsările, animalele mici și peștii

Păsările, animalele mici și peștii, sunt în general recomandate pentru persoanele în vârstă, dar nu numai. Copiii, chiar și cei violenți, pot studia fiziologia și mediul animalelor, precum și responsabilitatea pentru hrănirea, îngrijirea și bunăstarea lor generală și în special fragilitatea vieții. Astfel copiii învață să-și controleze agresivitatea, să-și înfrâneze temperamentul și dobândească gentilețe și noblețe și realizează că violența nu este un mod sănătos de a comunica și că atât micile creaturi cât și oamenii răspund pozitiv la comportamente iubitoare. Influența majoră a animalelor mici asupra dezvoltării sociale și mai ales a empatiei la copii, a fost susținută de John Locke (care a introdus în psihologie conceptul asocierii în învățare) spre sfârșitul secolului al XVI-lea (Altschiller, 2011).

Fig. 4.10. ***Terapie prin îngrijirea animalelor păsărilor mici***
(sursa: http://www.coloradoboysranch.org/what-we-do/animal-assisted-therapy, accesat în 07.03.2012)

CAPITOLUL 5

CERCETĂRI PRIVIND PERCEPȚIA DE CĂTRE ELEVI A NOȚIUNII DE AGROTURISM EDUCATIV

5.1. PERCEPȚIA NOȚIUNII DE AGROTURISM EDUCATIV ȘI DORINȚA DE PRACTICARE

Analiza descriptivă a eșantionului format din 301 elevi, s-a realizat după următoarea structură: categoria de vârstă, gen, nivel de școlarizare și mediu de proveniență, analiza numerică fiind redată în tabelul 5.1.

Tabelul 5.1. ***Descrierea eșantionului de elevi în funcție de categoria de vârstă, gen, nivel de școlarizare și mediul de proveniență***

Vârstă	**11–12 ani**	**13–14 ani**	**15–16 ani**	**17–18 ani**	**19–20 ani**
Nr.	55	52	112	65	17

Gen	**Masculin**	**Feminin**
Nr.	155	146

Nivel de școlarizare	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**XI**	**XII**	**XIII**
Nr.	31	21	11	46	56	65	43	26	2

Mediu de proveniență	**Urban**	**Rural**
Nr.	189	112

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.1. se poate observa că repartizarea **în funcție de vârstă** s-a realizat în cinci categorii: 11–12 ani unde s-au încadrat 55 de elevi, 13–14 ani unde s-au încadrat 52 de elevi, 15–16 ani unde s-au încadrat 112 de elevi, 17–18 ani unde s-au încadrat 65 de elevi și 19–20 de ani unde s-au încadrat 17 elevi. Din prezentarea acestor date se poate observa numărul mare de elevi 37,20% din categoria 15–16 ani ceea ce denotă interesul crescut pentru ceea ce reprezintă „noul” la această vârstă: cei de 15 ani sunt în general în clasa a VIII-a și sunt într-o

etapă de limită între gimnaziu și liceu ceea ce le conferă o abordare specială a anumitor probleme, în special a celor legate de propria persoană; cei de 16 ani sunt în clasa a IX-a și fac parte din categoria cea mai mică a liceenilor, fiind foarte deschiși și avându-i ca model pe cei din clasele superioare.

În funcție de **genul subiecților** repartizarea a fost destul de echilibrată, 155 de subiecți (respectiv 51,49%) sunt de gen masculin și 146 de subiecți (respectiv 48,50%) sunt de gen feminin. În funcție de nivelul de școlarizare repartizarea s-a realizat în funcție de nouă clase: clasa a V-a (31 subiecți), clasa a VI-a (21 subiecți), clasa a VII-a (11 subiecți), clasa a VIII-a (46 subiecți), clasa a IX-a (56 subiecți), clasa a X-a (65 subiecți), clasa a XI-a (43 subiecți), clasa a XII-a (26 subiecți) și clasa a XIII-a (2 subiecți). Această repartizare este rezultatul selecției eșantionului: au completat chestionarul doar elevii care au fost de acord, neeexistând presiunea externă.

În ceea ce privește **mediul de proveniență,** din mediul urban au fost 189 de subiecți (respectiv 62,79%) iar din mediul rural 112 subiecți (respectiv 37,20%). Subiecții din mediul urban sunt majoritari, deoarece ei sunt ținta principală a activităților de agroturism educativ, cei din mediul rural fiind familiarizați cu multe din astfel de acțiuni.

În funcție de **nivelul de școlarizare** grupul subiecților chestionați a fost împărțit în două categorii: nivel gimnazial și liceal. În categoria elevilor de gimnaziu s-au încadrat 109 subiecți (respectiv 36,21%) iar din categoria elevilor de liceu s-au încadrat 192 subiecți (respectiv 63,78%).

5.2. DISTRIBUȚIA RĂSPUNSURILOR ELEVILOR LA ITEMUL 1 – *Ce înţelegeţi prin „agroturism educativ”?*

5.2.1. Distribuția datelor înregistrate la itemul 1, în funcție de categoria de vârstă

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.2. se poate observa că cele mai multe opțiuni 82,72% au fost pentru **varianta a** de răspuns, de unde se poate deduce că elevii înțeleg conceptul „agroturism educativ” chiar dacă este nou la noi în țară. Numărul maxim de respondenți fiind din categoria de vârstă 15–16 ani (43,77%), media de vârstă a respondenților pentru această variantă fiind de 15,64 ani. Imaginea grafică este prezentată în figura 5.1. Rezultatele sunt în concordanță cu Verza și Verza (2000) și Munteanu (1998) care susțin interesul crescut în perioada adolescenței pentru activități care le satisfac atât curiozitatea, aflată în plină expansiune la această vârstă, cât și dorința de experiențe sociale noi și de aventură, posibile la o fermă animală și vegetală.

Tabelul 5.2. ***Distribuția datelor înregistrate la itemul 1, în funcție de clasele de vârstă***

I a	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	32	46	109	59	3	249
	%	12,8	18,4	43,7	23,6	1,2	100
I b	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	4	11	4	4	1	24
	%	16,6	45,8	16,6	16,6	4,1	100
I c	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	3	3	8	-	2	16
	%	18,7	18,7	50	0.00	12,5	100

Prin implicarea în diferite tipuri de activități, contextul suportiv al adulților cât și al celor de aceeași vârstă influențează bagajul de cunoștințe, în conformitate cu studiile lui Halpenny, 2010; Fischer & Bidell, 2006, citați de Miller, 2011); van Goethem *et al*. (2012); Duncan, Rivis & Jordan (2012); Manzi *et al*. (2012), care devin astfel tot mai diverse și mai complexe, ceea ce le influențează în mod pozitiv dezvoltarea gândirii și a întregii personalități. În funcție de trăsăturile de personalitate fiecare individ manifestă atitudini pozitive și responsabile față de instruire și față de responsabilitățile ce ne revin în relația cu mediul natural, conform rezultatelor studiilor lui Boeve de-Pauw, Donche & Petegem (2011); Hirsh (2010); Dono, Webb & Richardson (2010); Halpenny (2010) și Milfont & Sibley (2012).

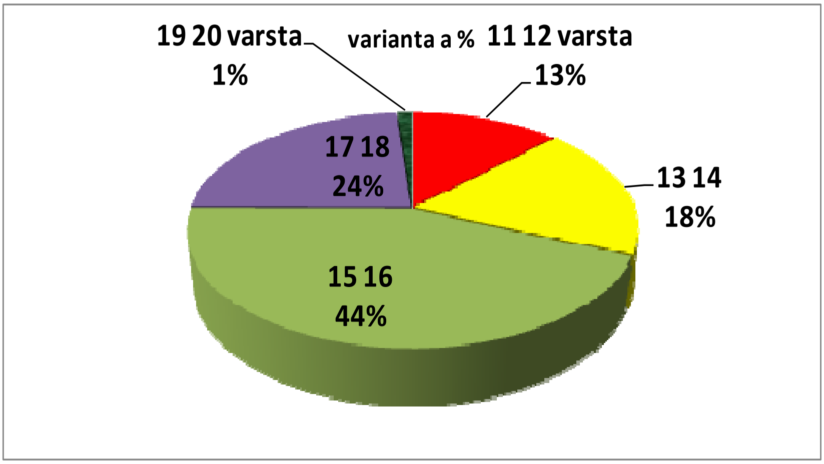

Fig. 5.1. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 1, varianta a, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta b a itemului 1 a reprezentat opțiunea a 7,97% dintre care numărul maxim de elevi a fost din categoria 13–14 ani (45,83%) cu o medie generală a vârstei celor care au optat de 14,91 ani, imaginea grafică fiind prezentată în figura 5.2. Această categorie reprezintă trecerea de la stadiul de puber la cel de adolescent, stadiu care nu presupune un nivel foarte dezvoltat de înțelegere a conceptelor noi; mulți copii depășiți de programa școlară foarte încărcată se focalizează foarte mult pe activitățile distractive și mai puțin pe cele școlare în conformitate cu studiile lui Hubley & Arim (2012); Mueller, *et al*. (2011); Trainor *et al*. (2010) și Kyttä (2004).

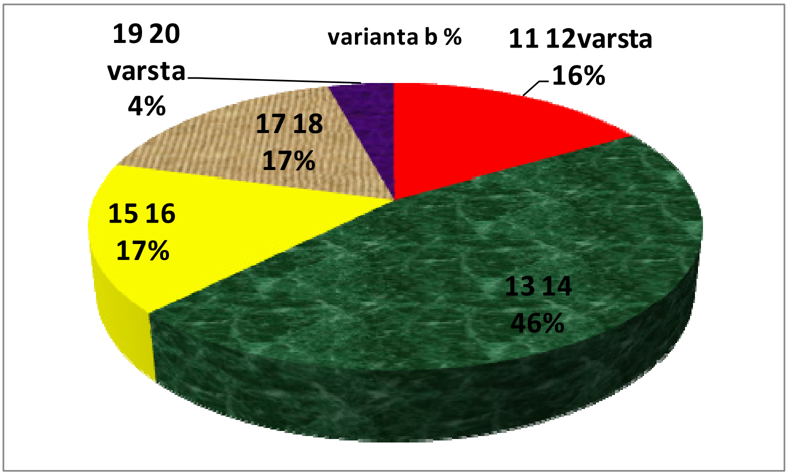

Fig. 5.2. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 1, varianta b, în funcție de categoria de vârstă***

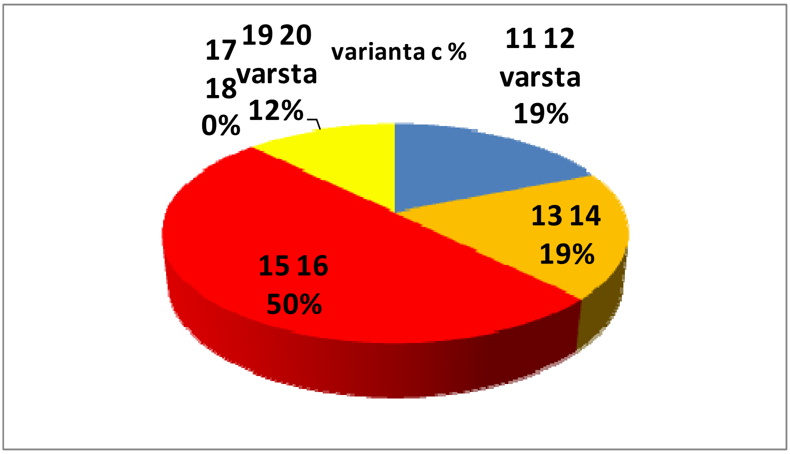

Fig. 5.3. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 1, varianta c, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta c a itemului 1 a reprezentat opțiunea a 5,31%, cei mai numeroși fiind din categoria 15–16 ani (50%), media de vârstă fiind 15,37 ani. Imaginea grafică este prezentată în figura 5.3, iar histograma asocită acestui item, în figura 5.6, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Acest rezultat evidențiază că acest concept nu este înțeles sau cunoscut de un număr mic de respondenți iar diferențele, normale de altfel, dintre elevii de aceeași vârstă sau vârstă apropiată, nu au o influență deosebită asupra rezultatelor studiului. Trebuie menționat că la acest item nu au răspuns 3,98% (respectiv 12 subiecți), fiecare subiect având liberatatea de a alege la ce item dorește să răspundă.

S-a realizat de asemenea și tabelul centralizator de răspunsuri la itemul 1, în funcție de categoria de vârstă în tabelul 5.3, imaginea grafică fiind prezentată în figura 5.4. Analizând datele cuprinse în tabelul 5.3. se poate observa că există un procent de 4% (respectiv 12 elevi) care nu au optat pentru nicio variantă de răspuns, număr destul de asemănător cu al celor care au optat pentru varianta c, de unde putem deduce că la acest item numărul celor care nu pot înțelege și evalua această noțiune este destul de redus 9,3% din totalul de 301 elevi chestionați.

Tabelul 5.3. ***Tabel centralizator de răspunsuri la itemul 1, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta	a	b	c	Nu răspund	Total
Numar	249	24	16	12	301
%	82,7	7,9	5,3	3,9	100

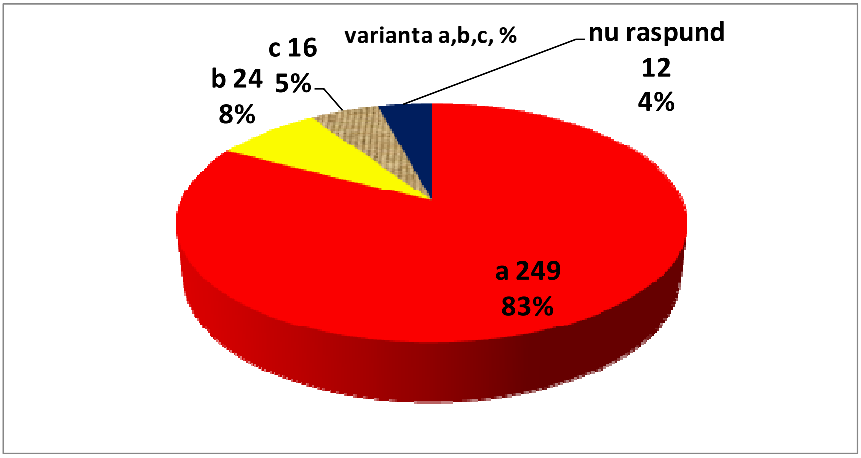

Fig. 5.4. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 1, variantele a, b, c, în funcție de categoria de vârstă***

Pentru studiul de față reprezintă rezultatele reprezintă un semnal pozitiv în ceea ce privește promovarea activităților educative la ferme, în cadrul școlilor care doresc să adopte acest tip de programe extrașcolare.

5.2.2. Distribuția datelor înregistrate la itemul 1, în funcție de genul subiecților

Analizând datele cuprinse tabelul 5.4. putem observa că atât la varianta a de răspuns cât și la varianta b opțiunile sunt într-un procent destul de echilibrat atât de băieți cât și de fete, (52,41% băieți și 47,58% fete la itemul a și 45,00% băieți și 55,00 % fete la itemul b diferență nesemnificativă care denotă că, deși sunt mai mature și mai conștiincioase, fetele nu depășesc dezvoltarea intelectuală a băieților, în conformitate cu studiile lui van Goethem *et al*. (2012) și Hubley & Arim (2012) diferențele fiind în cadrul inteligenței specifice, fetele prezentând abilități verbale superioare băieților, conform rezultatelor studiului lui Maltby (2010).

Tabelul 5.4. ***Distribuția datelor înregistrate la itemul 1, în funcție de genul subiecților***

I a	Gen	Masculin	Feminin	Total
	Nr.	130	118	248
	%	52,4	47,6	100
I b	Gen	Masculin	Feminin	Total
	Nr.	9	11	20
	%	45	55	100
I c	Gen	Masculin	Feminin	Total
	Nr.	11	5	16
	%	68,7	31,3	100

Doar la varianta c de răspuns opțiunile sunt puțin diferite, procentul băieților care nu știu ce să răspundă este de 68,75% față de 31,25% cel al fetelor, rezultat care poate reprezenta o implicare mai mare a fetelor în alegerea unui răspuns. În relația cu natura, din cadrul fermelor vegetale sau animale, fiecare gen se implică în mod diferit, diferențe datorate socializării, dezvoltării identității și specificului muncii. Astfel fetele sunt învățate de mici să exploreze mediul mai puțin, să fie mai fricoase și mai puțin active fizic față de băieți, conform studiului lui Franck (2002).

Din analiza datelor prezentate în tabelul 5.5. se poate observa că la itemul 1, având ca variabilă genul subiecților, 49,83% dintre cei 301 de subiecți chestionați au fost de gen masculin, 44,51% de gen feminin și 5,64% nu au răspuns.

Tabelul 5.5. ***Tabel centralizator de răspunsuri la itemul 1, în funcție de genul subiecților***

Gen	Masculin	Feminin	Nu răspund	Total
Nr.	150	134	17	301
%	49,8	44,5	5,7	100

5.2.3. Distribuția datelor înregistrate la itemul 1, în funcție de mediul de proveniență

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.6. se poate observa că cea mai mare parte a respondenților 82,05% (respectiv 247 subiecți) au optat pentru varianta a de răspuns. Dintre aceștia 71,65% (respectiv 177 subiecți) provin din mediul urban, față de 28,34% (respectiv 70 de subiecți) care provin din mediul rural, ceea ce poate reprezenta un nivel de cunoștințe și informații superior față de cel al elevilor din mediul rural dar și modul diferit de procesare a informațiilor la tinerii din cele două medii de proveniență rezultate obținute și de lui Lim & Barton (2010) și Milgram (1970). Astfel copiii care provin din mediul rural au mai puține oportunități de expunere la informații față de cei din mediul urban, care beneficiază de suprastimulare, inteligența fiind influențată și de oportunitățile educaționale, de frecventarea școlilor bune, nivelul educațional al părinților precum și de trăsăturile lor de personalitate, rezultate obținute și de Dubey & Agarwal (2003) și Blackwell & Mc Laughlin (1999). Această discrepanță rural-urban în ceea ce privește dezvoltarea copiilor mai poate fi atribuită și diferențelor de statut socio-economic ale celor două grupuri cât și diferențelor de dinamică în familie, conform și cercetărilor lui Manzi *et al*. (2012); Walsh (2011).

Varianta b reprezintă opțiunea pentru 6,98% (respectiv 21 subiecți) dintre care 76,19% (respectiv 16 subiecți) din mediul urban și 23,80% (respectiv 5 subiecți) din mediul rural. Mulți adolescenți și preadolescenți din mediul urban care nu mai au contact cu viața rurală nu cunosc activitățile și responsabilitățile din cadrul unei ferme; fiind o activitate desfășurată în timpul liber, fiecare individ se va orienta spre acea activitate care i se potivește cel mai bine cu trăsăturile de personalitate după cum susținea Allport, (1937, citat de Pervin, 2003). Prin intermediul activităților organizate și planificate de școală se pot influența alegerile sau preferințele copiilor, conform studiului lui Duncan, Rivis & Jordan (2012), dezvoltându-se astfel noi competențe care îi pot ajuta

în alegerea viitoarei cariere, conform studiilor lui De Vos (2011); Sodano (2011); Stringer, Kerpelman & Skorikov (2011); Howard *et al*. (2011); Creed *et al*. (2011).

Tabelul 5.6. ***Distribuția alegerilor în funcție de mediul de proveniență***

I a	Mediu	Urban	Rural	Total
	Nr.	177	70	247
	%	71,7	28,3	100
I b	Mediu	Urban	Rural	Total
	Nr.	16	5	21
	%	76,1	23,9	100
I c	Mediu	Urban	Rural	Total
	Nr.	10	6	16
	%	62,5	37,5	100

Varianta c de răspuns reprezintă opțiunea pentru 5,31% (respectiv 16 dintre elevii chestionați) dintre care 62,5% (respectiv 10 subiecți) provin din mediul urban și 37,5% (respectiv 6 subiecți) provin din mediul rural. Numărul mai mic al elevilor din mediul rural, care nu cunosc acest concept, („agroturism educativ") poate fi explicat printr-o abordare diferită a problemei: ceea ce pentru ei reprezintă responsabilități zilnice, pentru elevii din mediul urban reprezintă, după Blacka *et al*., (2001) și Kuijpers, Meijers & Gundy (2011) educație prin experiență.

5.2.4. Distribuția datelor înregistrate la itemul 1, în funcție de nivelul de școlarizare

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.7. se poate observa că varianta a de răspuns a itemului 1 reprezintă opțiunea a 82,39% (respectiv 248 respondenți) din totalul cărora 70,16% (respectiv 174 subiecți) au fost din învățământul liceal și 39.83% (respectiv 74 subiecți) din învățământul gimnazial. Opțiunile cele mai numeroase ale subiecților din învățământul liceal reflectă dezvoltarea gândirii, care este net superioară celei din pubertate cum susține și Verza și Verza (2000), inteligența atingând la 16–18 ani nivelul maxim de operativitate, înfluențată fiind de ereditate, de clasa socială a părinților și nu în ultimul rând de mediu, conform studiului lui Nisbett *et al*. (2012).

Dacă la adolescenți sunt bine dezvoltate operațiile formale (operații efectuate mental care nu au nevoie de reprezentări concrete) și posibilitatea raționamentelor ipotetico-deductive, în conformitate cu studiile lui Singer & Revenson (1996); Cohen (2002), ceea ce le oferă abilități să înțeleagă, să analizeze, să sintezeze și să evalueze mult

mai ușor informațiile, conform studiului lui Salkind (2006) la puberi abia apar, ceea ce determină o diferență semnificativă între cele două categorii de vârstă. Rezultate asemănătoare au fost obținute și de Mueller *et al*. (2011) într-un studiu efectuat pe 6120 de tineri din clasele a VIII-a, a IX-a și a X-a implicați în activități 4H (Head, Health, Hearth, Hand), a căror abilități de auto-reglare a comportamentului devin mult mai puternice.

Tabelul 5.7. ***Distribuția alegerilor la itemul 1, în funcție de nivelul de școlarizare***

I a	Nivel de școlarizare	Gimnaziu	Liceu	Total
	Nr.	74	174	248
	%	29,9	70,1	100
I b	Nivel de școlarizare	Gimnaziu	Liceu	Total
	Nr.	11	10	21
	%	52,3	47,7	100
I c	Nivel de școlarizare	Gimnaziu	Liceu	Total
	Nr.	5	11	16
	%	31,2	68,8	100

Varianta b din cadrul itemului 1 a reprezentat opțiunea a 6,97% (respectiv 21 subiecți), numărul subiecților din cele două categorii (gimnaziu și liceu) fiind aproape egal (52,38% respectiv 11 subiecți fiind din învățământul gimnazial și 47,61% respectiv 10 subiecți din învățământul liceal). Elevii care au ales această variantă pot reprezenta categoria de copii care sunt consumatori de tehnologie, care au „pierdut" relația cu mediul natural, care nu au avut contact sau nu mai au cu viața la țară, ei putând vedea în acest tip de activități o provocare, un „joc nou" în conformitate cu studiile lui Gheorghe (2005) sau ca o modalitate de clarificare a conceptului de sine, concluzie a studiului lui Israelashvili, Kim & Bukobza (2012).

Varianta c din cadrul itemului 1 a reprezentat opțiunea a 5,31% (respectiv 16 subiecți) dintre care 68,75% (respectiv 11 subiecți) din învățământul liceal și 31,25% (respectiv 5 subiecți) din învățământul gimnazial. Pentru studiul de față procentul aflat poate reprezenta un punct de plecare optimist în dorința de implementare în școli a unui program de educație la fermă, program care are sucees în țări ca Italia, Franța, Germania, Țările Scandinavice, UK, Austria, etc.

5.4. DISTRIBUȚIA RĂSPUNSURILOR ELEVILOR LA ITEMUL 3 – *Ați fi de acord să vizitați o fermă agroturistică educativă?*

Itemul 3 a avut ca modalitate de răspuns încercuirea uneia dintre variante următoare de răspuns: a. Da; b. Nu; c. Nu știu.

5.4.1. Distribuția datelor înregistrate la itemul 3, în funcție de categoria de vârstă

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.14. se poate observa că varianta a din cadrul itemului 3 reprezintă opțiunea a 76,07% (respectiv 229 subiecți) dintre care cel mai mare procent 42,35% (respectiv 97 subiecți) este reprezentat de respondenții din categoria 15–16 ani și cel mai mic procent 0,87% de respondenții din categoria 19–20 ani, media de vârstă a celor care au optat pentru această variantă fiind de 15,57 ani. Reprezentarea grafică a rezultatelor obținute la varianta a de răspuns este redată în figura 5.20. Numărul mare de elevi care au optat pentru vizitarea unei ferme agroturistice educative reprezintă poate reprezenta interesul tinerei generații pentru activitățile desfășurate în cadru natural, legăturile strânse cu mediul/lumea naturală făcând parte din natura umană, conform studiului lui Gruenewald (2003), datoria educatorilor fiind să-i învețe prima dată pe copii să iubească natura, „apoi să-i vindece rănile" după Sobel (1996: 10). Activitățile educative cât mai diversificate și mai complexe influențează în mod pozitiv coeficientul de inteligență, conform studiilor lui Nisbett *et al*. (2012) și Flieller (1999) (citați de Shaffer, 2010).

Tabelul 5.14. ***Distribuția răspunsurilor la itemul 3, în funcție de categoria de vârstă***

III a	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	31	45	97	54	2	229
	%	14	20	42	24	1	100
III b	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	2	2	13	4	3	24
	%	8	8	54	17	13	100
III c	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr	2	9	11	6	1	29
	%	7	31	38	21	3	100

Varianta b din cadrul itemului 3 a reprezentat opțiunea a 7,97% (respectiv 24 subiecți) media de vârstă a subiecților respondenți fiind 16,33 ani, reprezentarea grafică fiind redată în figura 5.21. Aceste opțiuni pot fi interpretate ca o reticență, din partea anumitor tineri, față de implicarea în orice tip de activitate, inclusiv cea educativă dar și o reticență a celor din mediul rural pentru activități pe care ei le practică zilnic, preferând poate alte alternative educaționale.

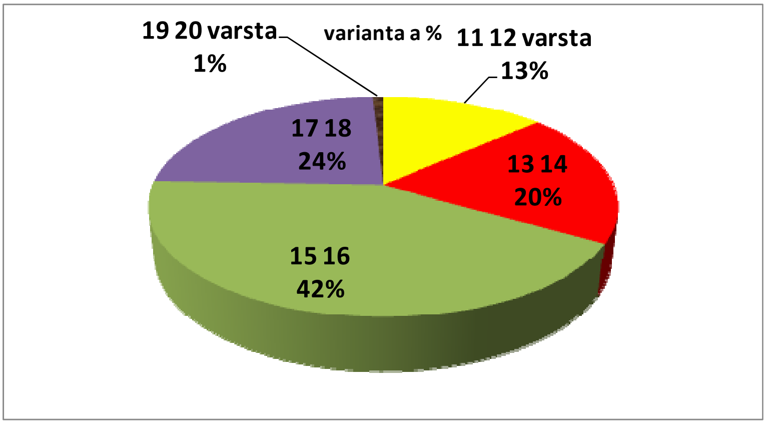

Fig. 5.20. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta a, în funcție de categoria de vârstă***

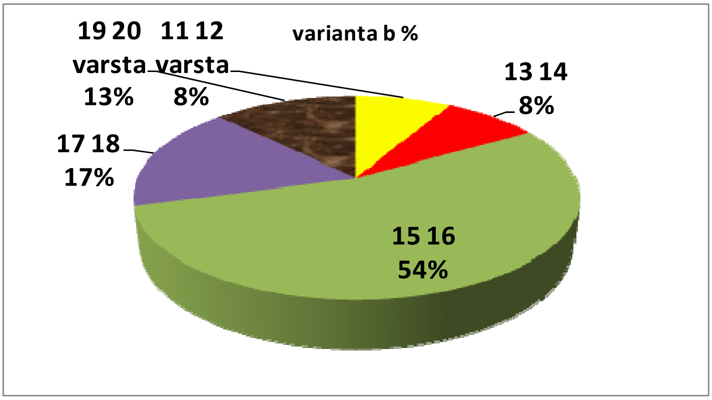

Fig. 5.21. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta b, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta c a reprezentat opțiunea a 9,63% (respectiv 29 subiecți, cu o medie de vârstă de 15,65 ani) un procent care merită luat în calcul, deoarece această stare de indecizie poate fi schimbată într-o opțiune pozitivă pentru activitățile educative din cadrul unei ferme agroturistice educative. Rezultatele opțiunilor sunt reprezentate

grafic în figura 5.22. În funcție de modul în care percep și prezintă colegii/prietenii lor aceste experiențe, procentul poate fi adăugat celor care ar accepta, rolul lor fiind foarte important deoarece fiecare individ percepe diferit activitățile de relaxare și petrecere a timpului liber, rezultate care provin și din studiile lui Mahoney & Stattin (2000); Strean & Garcia Bengoechea (2001) (citați de Danish, Taylor & Fazio, 2003).

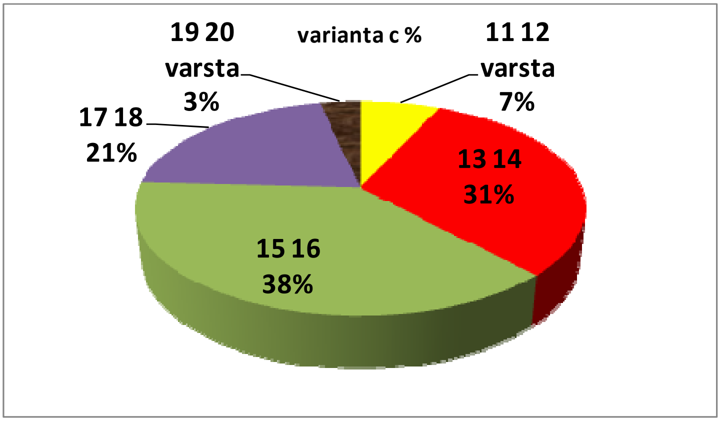

Fig. 5.22. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta c, în funcție de categoria de vârstă***

În figura 5.23 este reprezentată imaginea grafică centralizată a numărului total de respondenți la itemul 3, în funcție de categoria de vârstă, de unde se poate observa opțiunea majorității pentru varianta a de răspuns și procentul de 6,31% (respectiv 19 subiecți) care nu au răspuns.

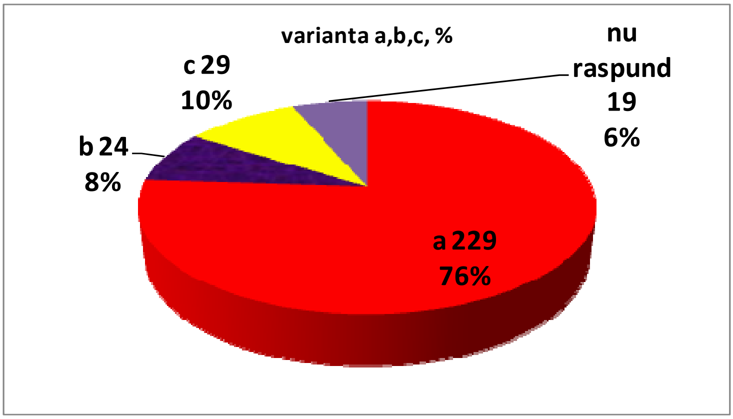

Fig. 5.23. ***Diagrama generală a distribuției răspunsurilor la itemul 3, variantele a b, c, în funcție de categoria de vârstă***

5.4.2. Distribuția datelor înregistrate la itemul 3, în funcție de genul subiecților

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.15, se poate observa că varianta a de răspuns a reprezentat opțiunea a 75,41% (respectiv 227 subiecți) din numărul total al respondenților. Repartizarea este echilibrată 50,22% fiind de gen masculin și 49,77% fiind de gen feminin, reprezentarea grafică a răspunsurilor fiind redată în figura 5.24. Aceste rezultate pot reprezenta motivația tinerei generații (atât fete cât și băieți) de a nu fi abandonată viața la țară, motivație prezentă nu doar la tinerii din țara noastră ci și din alte țări: Italia, Franța (1300 de ferme), Germania, Olanda, Uk, Belgia (date preluate la adresa www.leader.org.rs/beh/en/Educational-Farms-in-Europe).

Activitățile educative din cadrul unei ferme agroturistice educative pot reprezenta un punct de plecare în analizarea opțiunilor profesiei viitoare – fermierul care lucrează în acest tip de fermă fiind acum o posibilă opțiune și pentru femei, deoarece este o sursă de satisfacții personale (mai puțin materiale), de implementare a ideilor noi și de câștigare a identității conform și rezultatelor obținute de Canavari *et al.* (2011); Sodano (2011); Howard *et al*. (2011); Schmitt (2010); Farmar-Bowers (2010); Anthopoulou (2010); McIntyre & Rondeau (2011). Diferențele dintre cele două genuri, în ceea ce privește trăsăturile de personalitate, nu sunt semnificative, conform rezultatelor lui Hyde (2005, 2007, citați de Meadows, 2010), importantă fiind influența mediului cultural, care susține sau nu diferențele de statut, de comportament, de convingeri sau de alegeri profesionale, conform cu rezultatelor obținute de Maltby *et al.* (2010).

Tabelul 5.15. ***Distribuția răspunsurilor la itemul 3, în funcție de genul subiecților***

III a	Gen	Masculin	Feminin	Total
	Nr.	114	113	227
	%	51	49	100
III b	Gen	Masculin	Feminin	Total
	Nr.	16	7	23
	%	70	30	100
III c	Gen	Masculin	Feminin	Total
	Nr.	16	13	29
	%	55	45	100

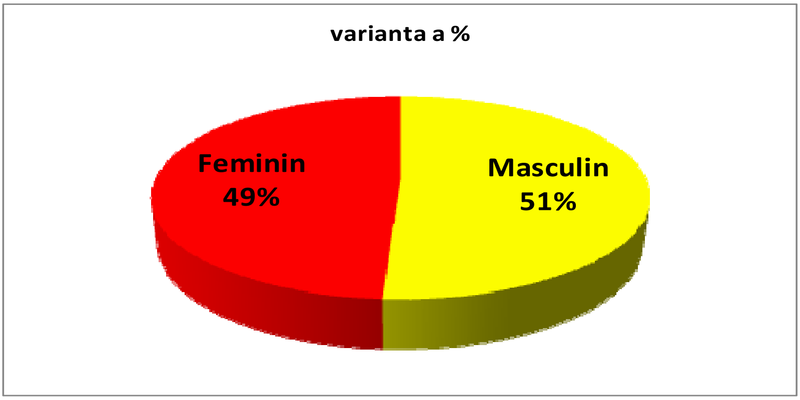

Fig. 5.24. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta a, în funcție de genul subiecților***

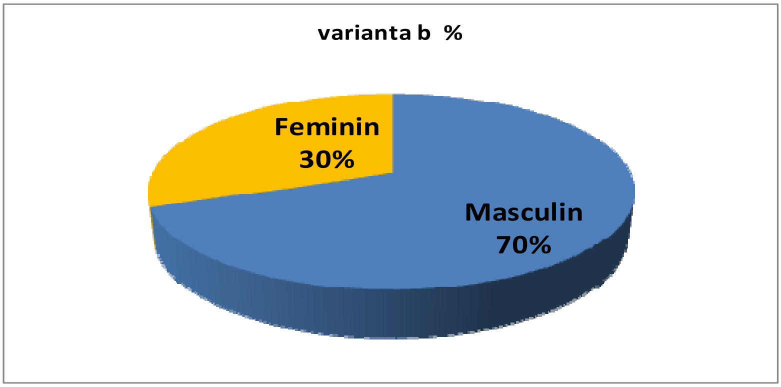

Fig. 5.25. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta b, în funcție de genul subiecților***

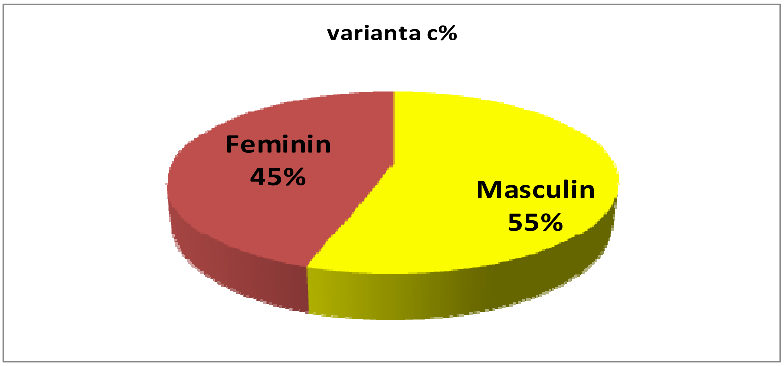

Fig. 5.26. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta c, în funcție de genul subiecților***

Varianta b din cadrul itemului 3 a reprezentat opțiunea a 7,64% (respectiv 23 subiecți) dintre care 69,56% (respectiv 16 subiecți) sunt de gen masculin și 30,43% (respectv 7 subiecți) sunt de gen feminin, reprezentarea grafică a rezultatelor fiind redată în figura 5.25. Adolescența este perioada de vârstă care reprezintă, conform rezultatelor studiului lui Boomsma *et al*. (1989, citat de Rodgers & Bard, 2003), o înclinare a balanței în favoarea fetelor în ceea ce privește influența mediului apropiat (colegi, prieteni) în ceea ce privește alegerea activităților de petrecere a timpului liber influență pe care nu o regăsim la băieți.

Varianta c din cadrul itemului 3 a reprezentat opțiunea a 9,63% (respectiv 29 subiecți) dintre care 55,17% sunt de gen masculin și 44,82% sunt de gen feminin, reprezentarea grafică a rezultatelor fiind redată în figura 5.26. Acest rezultat arată un procent mai ridicat al celor indeciși față de cei hotărâți să nu viziteze o fermă agroturistică educativă procent care, prin acțiuni de promovare a avantajelor și abilităților câștigate din aceste experințe, poate fi adăugat celor care doresc să experimenteze acest tip de activități.

În figura 5.27. este redată diagrama generală a răspunsurilor la itemul 3, în funcție de genul subiecților, unde se poate observa că un procent de 8% din numărul total de subiecți chestionați nu a răspuns, rezultat care nu influențează în mod semnificativ studiul de față.

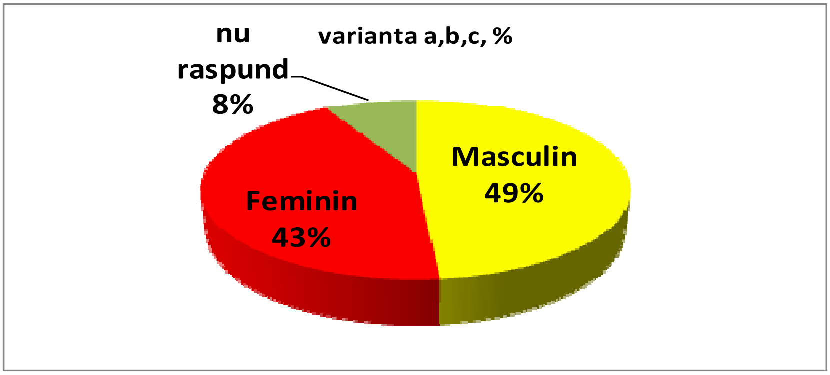

Fig. 5.27. ***Diagrama generală a distribuției răspunsurilor la itemul 3, variantele a, b, c, în funcție de genul subiecților***

5.4.3. Distribuția datelor înregistrate la itemul 3, în funcție de mediul de proveniență

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.16. se poate observa numărul mare de respondenți care au optat pentru vizitarea unei ferme agroturistice, 75,41% (respectiv 227 subiecți) dintre care 68,28% (respectiv 155 subiecți) provin din mediul urban și

31,71% (respectiv 72 subiecți) provin din mediul rural, reprezentarea grafică fiind redată în 5.28. Aceste rezultate vin în sprijinul afirmației lui Ingram (2002, citat de Sidali 2011), care susține că părinții din mediul urban sunt puternic motivați în susținerea propriilor copii în învățarea prin intermediul activităților de fermă.

Pentru elevii din mediul rural aceste experiențe educative pot reprezenta o modalitate de formare a succesorilor fermei, conform cu studiului lui Wheeler *et al*. (2012) chiar dacă sunt mai intransigenți în privința informațiilor față de cei din mediul urban, după cum susțin rezultatele studiului lui Eriksson (2010). Practicare activităților educative din cadrul unei fermă schimbă atitudinea copiilor din mediul urban în relația cu natura înconjurătoare, relație care devine mult mai responsabilă, dezvoltând astfel sistemul de valori, cunoștințe și abilități educative, rezultate confirmate și de Canavari *et al,* (2011); Boeve-de Pauw, Donche & Van Petegem (2011); Lim & Barton (2010); Dono, Webb & Ricardson (2010), Ryan *et al.* (2010); Raymond, Brown & Weber (2010); de Groot & Steg (2010).

Diferențele dintre băieți și fete în ceea ce privește activitățile fizice s-au redus dramatic, fetele devenind tot mai active din punct de vedere fizic, în conformitate cu studiul lui Shaffer (2010), ceea ce poate explica numărul destul de mare de fete care aleg să viziteze o fermă educativă, chiar dacă implică activități fizice destul de intense.

Tabelul 5.16. ***Distribuția datelor obținute la itemul 3 în funcție de mediul de proveniență***

III a	Mediu de proveniență	Urban	Rural	Total
	Nr.	155	72	227
	%	68	32	100
III b	Mediu de proveniență	Urban	Rural	Total
	Nr.	16	7	23
	%	70	30	100
III c	Mediu de proveniență	Urban	Rural	Total
	Nr.	22	6	29
	%	79	21	100

Varianta b reprezintă opțiunea a 7,64% (respectiv 23 subiecți) dintre care 69,56% (respectiv 16 subiecți) provin din mediul urban și 30,43% (respectiv 7 subiecți) provin din mediul rural, imaginea grafică fiind reprezentată în figura 5.29. Aceste rezultate pot reflecta lipsa de interes a unor tineri din mediul urban față de activitățile desfășurate în cadrul fermelor, care nu sunt întotdeauna ușoare sau distractive, internetul,

distracțiile și televizorul fiind o opțiune mult mai tentantă, conform studiilor lui Gheoghe (2005) și Israelashvili, Kim & Bukobza (2012).

Varianta c a itemului 3 reprezintă opțiunea a 9,63% (respectiv 29 subiecți) dintre care 75,86% provin din mediul urban și 28,68% provin din mediul rural, imaginea grafică fiind reprezentată în figura 5.30. Această diferență mare poate reflecta atât lipsa de informații cât și lipsa abilităților decizionale prezente la mulți preadolescenți și adolescenți, importante fiind modelele oferite de familie și de școală, conform studiilor lui Manzi *et al*. (2012); Mueller *et al*. (2011); Boulard *et al*. (2012).

În figura 5.31. sunt reprezentate grafic rezultatele răspunsurilor centralizate pe itemi, de unde se poate observa că 64% dintre respondenți provin din mediul urban, 28% dintre respondenți provin din mediul rural și 8% nu au optat pentru nicio variantă de răspuns.

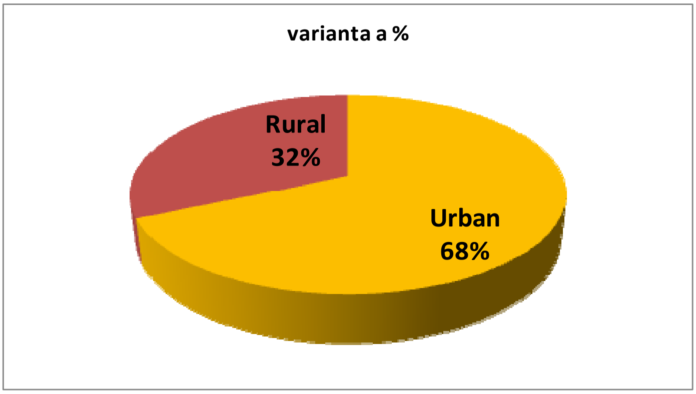

Fig. 5.28. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta a, în funcție de mediul de proveniență***

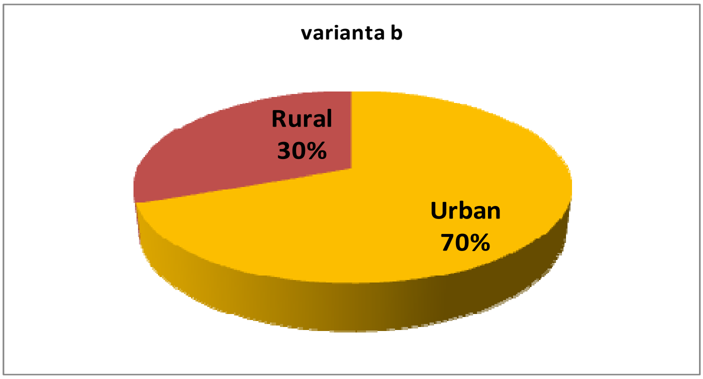

Fig. 5.29. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta b, în funcție de mediul de proveniență***

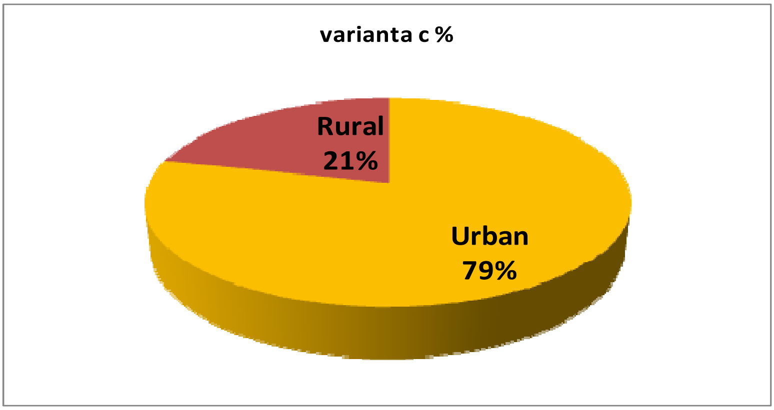

Fig. 5.30. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta c, în funcție de mediul de proveniență***

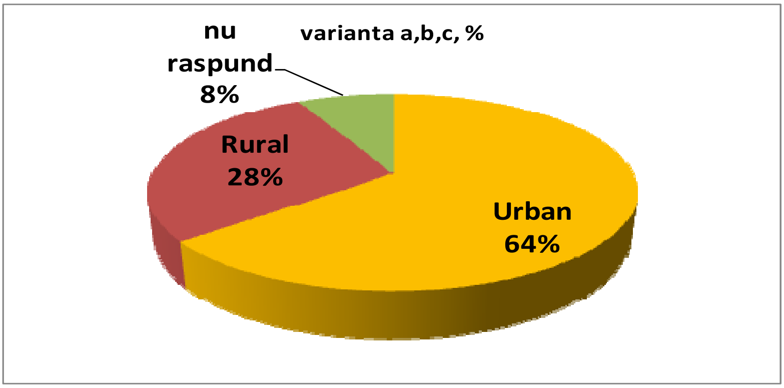

Fig. 5.31. ***Diagrama generală a răspunsurilor la itemul 3, variantele a, b, c, în funcție de mediul de proveniență***

5.4.4. Distribuția datelor înregistrate la itemul 3, în funcție de nivelul de școlarizare

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.17, se poate observa că varianta a din cadrul itemului 3 a reprezentat opțiunea a 75,41% (respectiv 227 subiecți) dintre care 69,60% (respectiv 158 subiecți) sunt din învățământul liceal și 30,39% (respectiv 69 subiecți) sunt din învățământul gimnazial, reprezentarea grafică fiind redată în figura 5.32. Aceste rezultate pot reflecta deschiderea elevilor de liceu, aflați la un nivel superior de dezvoltare cognitivă, spre experiențe cât mai variate, receptivitatea fiind mai crescută când experiențele presupun interacțiuni umane cu persoane de aceeași vârstă, rezultate obținute și de Hubley & Arim (2012); Schusler & Krasny (2010); Staats & Hartig (2004); Danish (2000, citat de Danish, Taylor & Fazio, 2003).

Tabelul 5.17. ***Distribuția datelor obținute la itemul 3 în funcție de nivelul de școlarizare***

III a	Nivel de școlarizare	Gimnaziu	Liceu	Total
	Nr.	69	158	227
	%	30	70	100
III b	Nivel de școlarizare	Gimnaziu	Liceu	Total
	Nr.	2	21	23
	%	9	91	100
III c	Nivel de școlarizare	Gimnaziu	Liceu	Total
	Nr.	11	18	29
	%	38	62	100

Elevii de gimnaziu sunt mai instabili și mai reactivi la experiențele și situațiile noi de viață cu care se confruntă, scopul lor principal fiind câștigarea luptei cu forțele interne care determină egocentrismul, abilitățile de luare a deciziilor și rezolvare a problemelor fiind abia la început, conform și studiului lui Miller (2011), rezultate care sunt contrazise de studiul lui cu rezultate studiului lui Cheung (2006, citat de van Goethem *et al*., 2012), care susține că nivelul implicării în activitățile voluntare nu crește odată cu vârsta, preadolescenții fiind mai implicați în astfel de experiențe decât adolescenții. Elevii cu vârsta cuprinsă între 12–15 ani reprezintă categoria cea mai indicată, după Sobel (1996 citat de Rosenthal, 2008), pentru includerea programelor de dezvoltare a acțiunilor sociale, prin intermediul cărora este indicat să se implementeze „*Educația Bazată pe Situații – Place-based Education*” în care profesorii și elevii schimbă locația clasică a școlii cu experiențele de învățare extrase din contextul natural.

Varianta b reprezintă opțiunea a 7,65% (respectiv 23 subiecți) un procent destul de scăzut dintre care 8,69% (respectiv 2 subiecți) sunt elevi în învățământul gimnazial și 91,30% (respectiv 21 subiecți) sunt elevi în învățământul liceal, reprezentarea grafică fiind redată în figura 5.33. Refuzul poate avea cauze multiple: indiferența față de activitățile educative în general sau față de activitățile din mediul agricol în special, timiditatea sau problemele de identitate corporală, lipsa de informații sau viziunea pesimistă asupra experiențelor noi, diferențele dintre doi adolescenți, chiar de aceeași vârstă, putând fi dramatice, în privința tuturor criteriilor.

Varianta c reprezintă opțiunea a 9,63% (respectiv 29 subiecți) dintre care 62% (respectiv 18 subiecți) din învățământul liceal și 38% (respectiv 11 subiecți) din învățământul gimnazial, reprezentarea grafică fiind redată în figura 5.34. Incertitudinea

în decizii este o caracteristică a vârstei adolescenței și preadolescenței, conform cu Meadows (2010), care poate fi redusă prin activități special organizate și prin susținere emoțională a persoanelor reprezentative pentru ei.

În figura 5.35. sunt reprezentate grafic rezultatele răspunsurilor centralizate pe itemi, de unde se poate observa că 65% dintre respondenți sunt elevi în învățământul liceal, 27% dintre respondenți sunt elevi în învățământul gimnazial și 7% nu au optat pentru nicio variantă de răspuns.

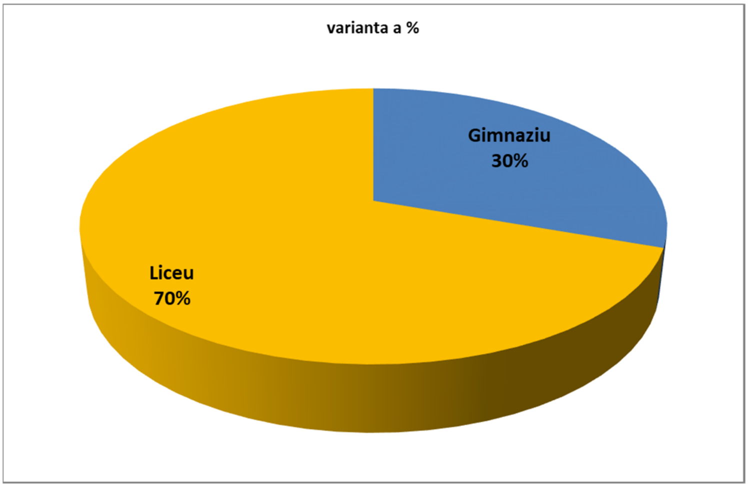

Fig. 5.32. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta a, în funcție de nivelul de școlarizare***

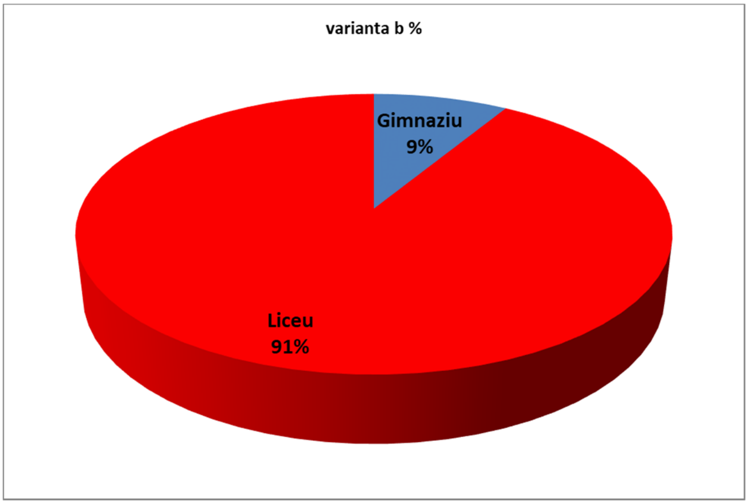

Fig. 5.33. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta b, în funcție de nivelul de școlarizare***

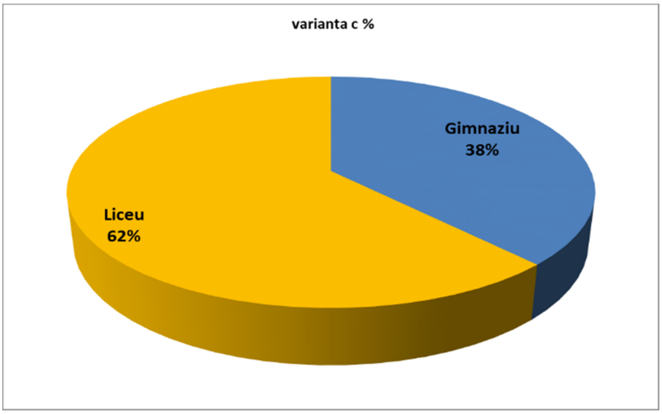

Fig. 5.34. ***Diagrama distribuției răspunsurilor la itemul 3, varianta c, în funcție de nivelul de școlarizare***

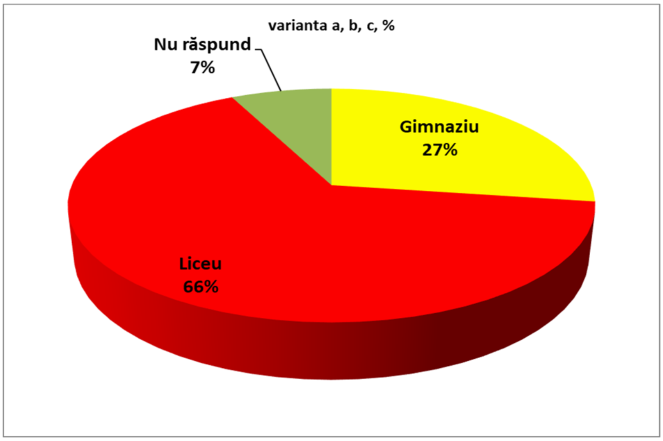

Fig. 5.35. ***Diagrama generală a distribuției răspunsurilor la itemul 3, variantele a, b, c, în funcție de nivelul de școlarizare***

5.5. DISTRIBUȚIA RĂSPUNSURILOR ELEVILOR LA ITEMUL 4 – *Ce credeți că se consolidează la copii și adolescenți prin activitățile organizate într-o fermă educativă?*

Itemul 4 a avut ca modalitate de răspuns încercuirea uneia dintre variantele următoare de răspuns: a. ajutorarea familiilor nevoiașe; b. cunoștințele referitoare la pregătirea hranei pentru animale; c. emoțiile provocate de contactul direct cu natura; d. cunoaşterea tradiţiilor agricole; e. dorința de a face cunoscute tradițiile agricole; f. înțelegerea modului de producere şi distribuire a produselor agricole; g. înțelegerea vieții celor din mediul rural; h. înţelegerea importanţei alimentelor „sănătoase”.

5.5.1. Distribuția datelor înregistrate la itemul 4, în funcție de categoria de vârstă

Tabelul 5.17. ***Distribuția datelor obținute la itemul 4, în funcție de categoriile de vârstă***

IV a	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	8	11	24	18	1	62
	%	12,9	17,74	38,7	29,03	1,61	100
IV b	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	14	11	38	24	1	88
	%	15,9	12,5	43,18	27,27	1,13	100
IV c	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	10	9	25	8	2	54
	%	18,51	16,66	46,29	14,81	3,7	100
IV d	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	14	8	49	20	3,19	94
	%	14,89	8,51	52,12	21,27	0.03	100
IV e	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	10	9	27	20	1	67
	%	14,92	13,43	40,29	29,85	1,49	100
IV f	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	9	9	38	18	2	76
	%	11,82	11,82	50,00	23,68	2,63	100
IV g	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	13	13	45	13	0	84
	%	15,47	15,47	53,57	15,47	0.00	100
IV h	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	12	11	47	14	0	84
	%	14,28	13,09	55,95	16,66	0.00	100

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.17, putem observa că având posibilitatea variantelor multiple de răspuns, în cadrul itemului 4, varianta d respectiv „cunoașterea tradițiilor agricole”, a prezentat interesul cel mai mare, cu un procent de 31,22% (respectiv 94 de mențiónări) și o medie a vârstei respondenților de 15,78 ani, imaginea grafică fiind redată în figura 5.36, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Acest aspect vine ca o confirmare a interesului crescut al tinerei generații pentru stilul de viață al generațiilor

anterioare, pentru a crea un „echilibru” între mediul natural/agricol și societatea industrializată, interes confirmat de studiile lui Garutti *et al*. (2003); Cambi (2006); Idda *et al*. (2001) (citați de Sidali, 2011).

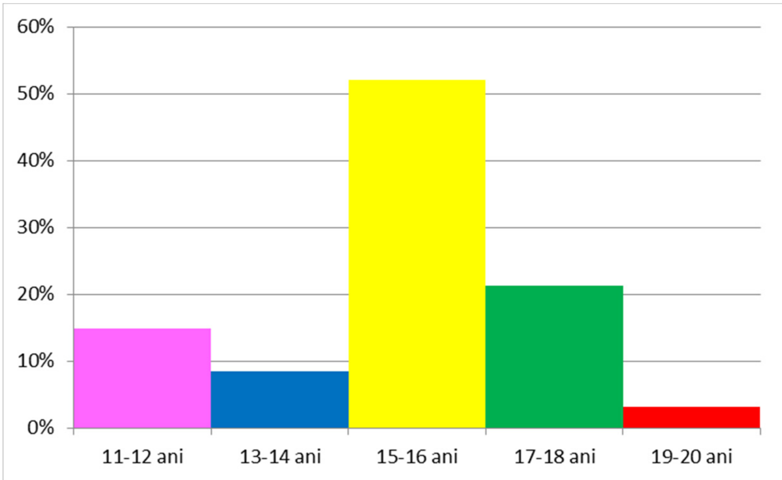

Fig. 5.36. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta d, în funcție de clasele de vârstă***

Din analiza celor zece categorii de încadrare se poate observa că cei mai mulți subiecți provin din categoria de vârstă 15–16 ani, fiind o etapă în care se dezvoltă foarte mult interes față de orice tip de activități care presupun responsabilitate, ceea ce determină în același timp dezvoltarea lor personală, conform rezultatelor din studiile lui D'Amato & Krasny (2011); Schusler & Krasny (2010); Mueller *et al*. (2011); Bowers *et al*. (2011).

Pe următorul loc în ceea ce privește preferința subiecților chestionați se situează varianta b de răspuns – „cunoștințe referitoare la prepararea hranei pentru animale” – cu un procent de 29,23% (respectiv 88 de mențiónări), cu o medie a vârstei respondenților de 15,70 ani, histograma fiind redată în figura 5.37, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Aceste rezultate reprezintă interesul real al copiilor din mediul urban pentru mediul natural și pentru activitățile care le îmbogățesc experiențele și îi ajută să se implice în comunitățile locale, conform studiilor lui Boeve-de Pauw (2011); Lim & Barton (2010); Hussar & Horvath (2011); Staats & Hartig (2004); Rae & Pearse (2004).

În ordine descrescătoare pe următorul loc (al III-lea) se situează cu un procent egal de 27,90% (respectiv 84 de mențiónări) variantele „înțelegerea vieții celor din mediul rural” (varianta g cu o medie a vârstei respondenților de 15,86 ani, histograma fiind redată în figura 5.38, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe

verticală procentul din numărul total de subiecți. și „înțelegerea importanței alimentelor sănătoase" (varianta h, cu o medie a vârstei respondenților de 15,5 ani, histograma fiind redată în figura 5.39, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Se poate observa din analiza tabelului 5.17. distribuția aproape uniformă a subiecților din categoriile de vârstă 11–12 ani, 13–14 ani și 17–18 ani, ceea ce poate reflecta interesul pentru o viață sănătoasă într-o perioadă în care se promovează foarte mult mâncarea de tip fast-food, alimentația influențând sănătatea mentală, conform studiului lui Walsh (2011). Preocuparea adolescenților pentru alimentația sănătoasă o regăsim și în rezultatele studiilor lui Paolini (2000); Embacker (1994); Gaudio & Trunzo (2009) (citați de Canavari *et al*., 2011), Wardle (2006), Brooks-Gunn, Fink & Paxson (2005); Samfira *et al*. (2010).

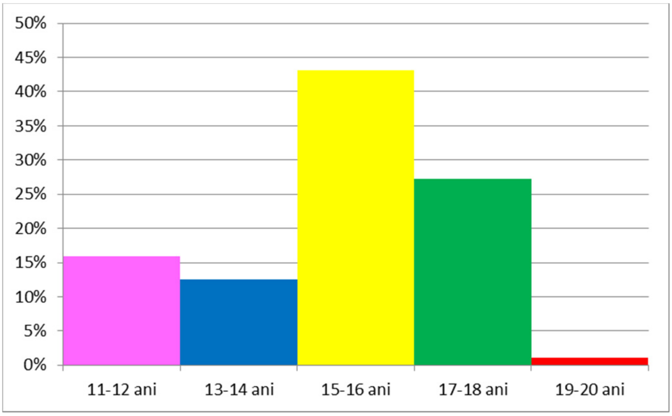

Fig. 5.37. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta b, în funcție de categoria de vârstă***

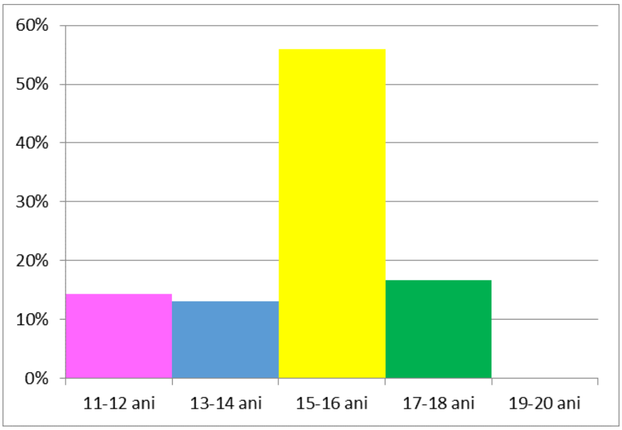

Fig. 5.38. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta g, în funcție de clasele de vârstă***

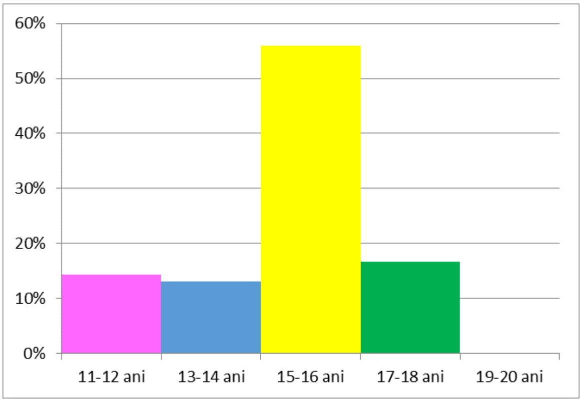

Fig. 5.39. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta h, în funcție de categoria de vârstă***

Pe locul al IV-lea se situează cu un procent de 25,24% (respectiv 76 de menționări) varianta f – „înțelegerea modului de producere și distribuire a produselor agricole” – cu o medie a vârstei respondenților de 15,86 ani, histograma fiind redată în figura 5.40, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Acest rezultat poate confirma informațiile insuficiente referitoare la modul de producere al anumitor alimente: zahăr, ulei, unt, iaurt, etc., pe care le regăsim la copiii din mediul urban aflați în diferite etape de dezvoltare, rezultate confirmate de studiile lui Tuan, van Phat & Navrud (2011); Holst (1999, citat de Canavari *et al*., 2011); Cambi (2006, citat de Sidali, 2011a). Din cercetările lui Pivik (2010) precum și Dyment & Bell (2006, citați de Yost, (2009) referitoare la copiii cu dizabilități implicați în activități de grădinărit, reiese că acest tip de activități au o influență deosebită asupra dezvoltării abilităților de comunicare non verbală, implicarea în efortul cooperării și relații pozitive cu adulții.

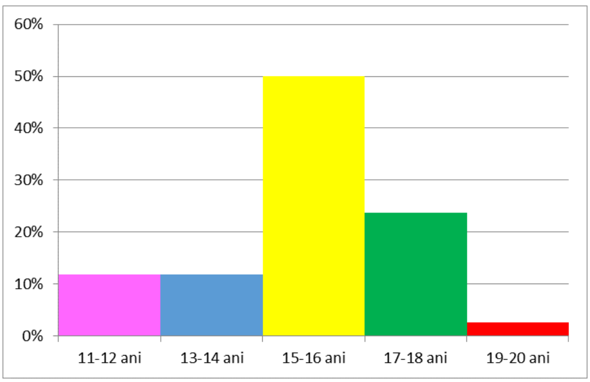

Fig. 5.40. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta f, în funcție de clasele de vârstă***

Locul al V-lea cu un procent de 22,25% (respectiv 67 de menționări) se situează varianta e – „dorința de a face cunoscute tradițiile agricole” – media de vârstă a respondenților fiind de 15.79 ani, histograma fiind redată în figura 5.41, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Rezultatul reprezintă o confirmare a interesului prezent la tânăra generație, chiar dacă nu în procent foarte mare, pentru păstrarea și transmiterea generațiilor următoare a autenticului și a „idilicului vieții rurale”, care susțin continuitatea valorilor specifice zonei, în conformitate și cu studiul lui Nielsen, Nissen & Just (2010). Prin intermediul programelor de educație la fermă, fiecare tânăr poate contribui activ la conservarea tradițiilor agricole, atâta timp cât sunt cunoscute, explicate și practicate, conform studiului lui Samfira și Petroman (2010a).

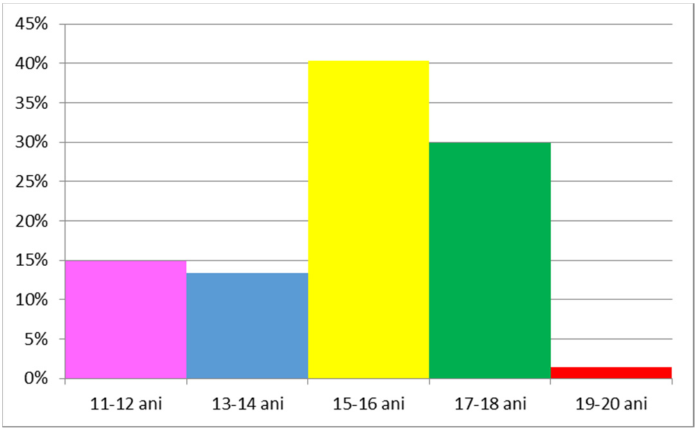

Fig. 5.41. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta e, în funcție de clasele de vârstă***

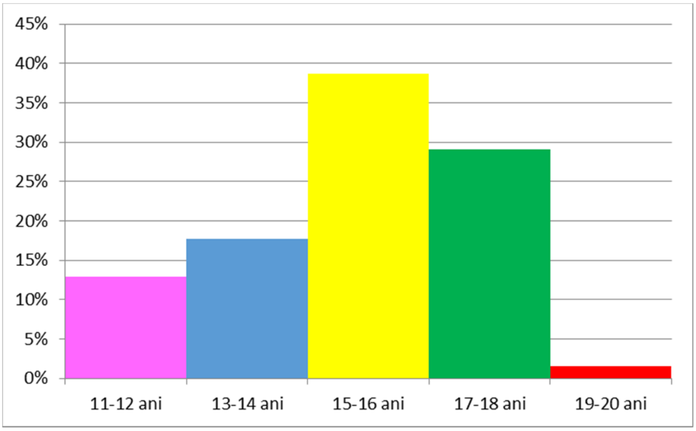

Fig. 5.42. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta a, în funcție de clasele de vârstă***

Pe penultimul loc se situează, cu un procent de 20,59% (respectiv 62 de menționări) varianta a – „ajutorarea familiilor nevoiașe" – media de vârstă a respondenților fiind de 15,77 ani, histograma fiind redată în figura 5.42, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Se poate observa numărul mare de respondenți din categoriile 15–16 și 17–18 ani (42 de subiecți, respectiv 67,74% dintre cei care au optat pentru această variantă de răspuns). Acest rezultat poate confirma prezența aptitudinilor empatice, de înțelegere și compasiune a celor mai puțin favorizați, dezavantaje care îi determină pe adolescenții și preadolescenții din mediul rural să poată accesa puține programe educaționale. Prin relațiile ce se stabileasc prin intermediul vizitelor la fermă între tinerii din mediul urban și cei din mediul rural se pot influența alegerile educaționale și rețelele de prieteni în conformitate cu studiul lui Ferguson, Branscombe & Reynolds (2011); Thissen *et al.* (2010) și Singh & Dika (2003).

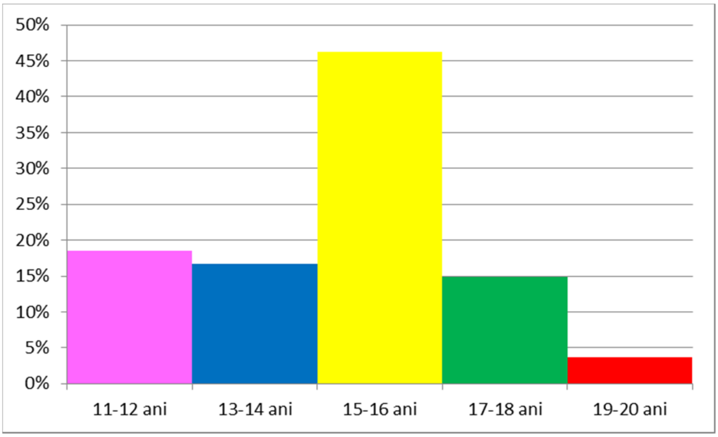

Fig. 5.43. ***Histograma generală a distribuției răspunsurilor la itemul 4, varianta c, în funcție de clasele de vârstă***

Pe ultimul loc, cu un procent de 17,94% (respectiv 54 de menționări), se situează varianta c – „emoțiile provocate de contactul direct cu natura" – media de vârstă a respondenților fiind de 15,37 ani. Histograma fiind redată în figura 5.43, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Acest rezultat este în concordanță cu rezultatele obținute de Moksnes, Espnes & Lillefjell (2012); Hershenberg *et al.* (2011); Trainor *et al.* (2010); Perkins (2010); Hussar & Horvath (2011). Educația bazată pe Situații (Place-based Education) reprezintă un nou tip de educație dezvoltat de Sobel încă 2004, fiind un proces prin care se utilizează resursele comunității locale dar și a mediului înconjurător cu scopul facilitării învățării altor discipline, fiind cunoscută moștenirea genetică în cea ce privește reactivitatea pozitivă la comedii/râs, la fețele umane care zâmbesc, la muzică, la

5.6. DISTRIBUȚIA RĂSPUNSURILOR ELEVILOR LA ITEMUL 5 – *Ce activități ați alege pentru asigurarea distracției din programul agroturistic*

Itemul 5 a avut ca modalitate de răspuns încercuirea uneia dintre variantele următoare de răspuns: a. contactul cu elementele de patrimoniu natural (parcuri și rezervații naturale); b. contactul cu elementele de patrimoniu cultural (castele, cetăți, situri arheologice); c. joaca la „groapa cu boabe de porumb" (variantă a gropii cu nisip), siloz; d. organizarea de plimbări în carul cu fân/căruța; e. realizarea unor „labirinturi agricole" în lanul de porumb, baloți de paie; f. altele.

5.6.1. Distribuția datelor înregistrate la itemul 5, în funcție de categoria de vârstă

Tabelul 5.27. ***Distribuția răspunsurilor la itemul 5, în funcție de categoriile de vârstă***

V a	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	18	25	61	33	1	138
	%	13,04	18,11	44,2	23,91	0,72	100
V b	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	16	9	34	17	0	76
	%	21,05	11,84	44,73	22,36	0.00	100
V c	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	4	1	20	6	0	31
	%	12,9	3,22	64,51	19,35	0.00	100
V d	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	11	16	25	9	1	62
	%	17,74	25,8	40,32	14,51	1,61	100
V e	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	17	12	36	10	0	75
	%	22,66	16	48	13,33	0.00	100
V f	Vârsta	11–12	13–14	15–16	17–18	19–20	Total
	Nr.	2	1	7	3	3	16
	%	12,5	6,25	43,75	18,75	18,75	100

Analizând datele cuprinse în tabelul 5.27. se poate observa că **varianta a** de răspuns a avut cele mai multe opțiuni 45,84% (respectiv 138 de menționări), histograma corespunzătoare fiind prezentată în figura 5.45, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți.. Incidența maximă arăspunsurilor este la categoria 15–16 ani și cea minimă la 19–20 de ani media de vârstă a celor subiecților care au optat pentru această variantă fiind de 15,62 ani. Acest aspect reflectă interesul și plăcerea pentru mediul natural prezent la copii și tineri de acum câteva mii de ani, conform studiilor lui Pile (2002, citat de White, 2004), interes evidențiat în special la vârsta adolescenței rezultat al cercetărilor lui Hubley & Arim (2012) și Trainor *et al*. (2010). Mediul natural este în strânsă legătură cu activitățile fizice, care la rândul lor generează o stare de bine psihică și fizică, precum și dezvoltarea identității personale și a responsabilității sociale, conform studiilor lui Sigfusdottir *et al*. (2011); Raymond, Brown & Robinson (2011); van Goethem *et al*. (2012); Schmid (2012).

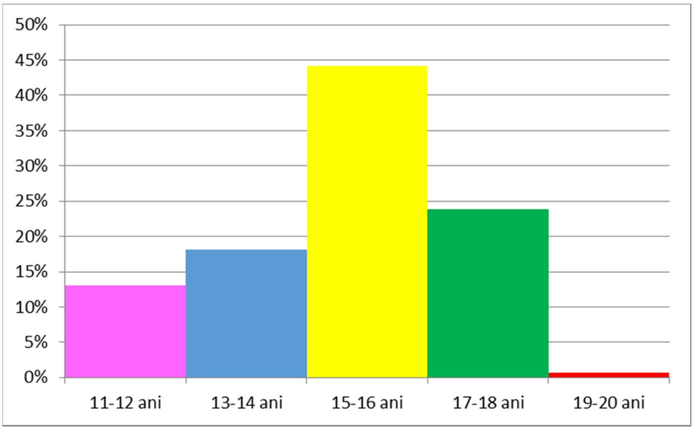

Fig. 5.45. ***Histograma distribuției răspunsurilor la itemul 5, varianta a, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta b a reprezentat opțiunea a 25,24% dintre subiecții chestionați (respectiv 76 de menționări), histograma corespunzătoare fiind prezentată în figura 5.46, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți.. Cele mai numeroase opțiuni sunt înregistrate la categoria 11–12 și 17–18 ani, media de vârstă a celor subiecților care au optat pentru această variantă fiind de 15,36 ani. Aceste rezultate vin în sprijinul interesului pentru cultură prezent atât la debutulul adolescenței cât și pe întreg parcursul ei, interes dezvoltat de modelul parental, conform studiilor lui Roest, Dubas & Gerris (2010); Yonker, Schnabelrauch & DeHaan (2012); Bandarin, Hosagrahar & Sailer Albernaz (2011); Araoz (2011); von Droste (2011); Corrall & O'Brien (2011).

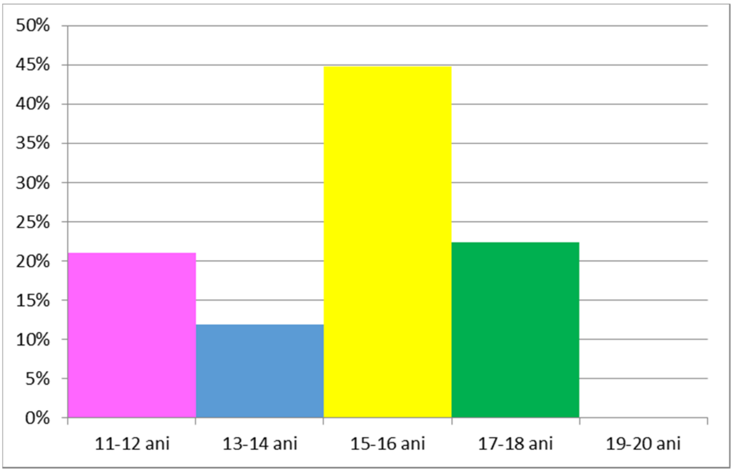

Fig. 5.46. ***Histograma distribuției răspunsurilor la itemul 5, varianta b, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta c a reprezentat interesul a doar 10,29% dintre respondenți (respectiv 31 de mențiónări). Histograma corespunzătoare fiind prezentată în figura 5.47, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Incidența maximă fiind la categoria de vârstă 15–16 ani, media de vârstă fiind de 15.80 ani, ceea ce reflectă atât modalitatea inedită de petrecere a timpului liber cât și maturizarea adolescenților, etapa fiind reprezentativă pentru diferite tipuri de jocuri cu tentă erotică după Schave & Schave (1989), Singer & Revenson (1996).

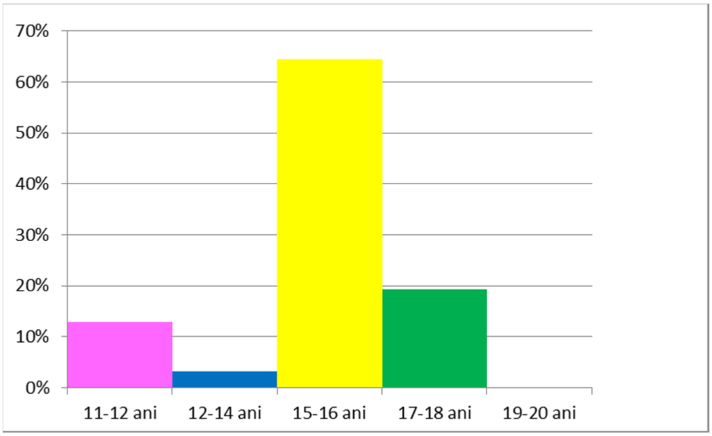

Fig. 5.47. ***Histograma distribuției răspunsurilor la itemul 5, varianta c, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta d a fost mai tentantă, fiind opțiunea a 20,59% dintre subiecții chestionați (respectiv 62 de mențiónări). Histograma corespunzătoare fiind prezentată în

figura 5.48, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Majoritatea subiecților care au optat pentru această variantă de răspuns încadrându-se în categoria 13–14 și 15–16 ani, media de vârstă a subiecților respondenți fiind de 15,12 ani, ceea ce reflectă interesul pentru aventură, explorare dar și pentru posibilitatea de formare a grupărilor după preferințe, relațiile de prietenie fiind un factor de reducere a anxietății la preadolescenți conform rezultatelor studiului lui Fredstrom *et al*. (2012); Schmid (2012); Duncan, Rivis & Jordan (2012); Schraml *et al*. (2011) și de împărtășire a valorilor sociale și pro-academice, conform studiului lui Metzger *et al*. (2011).

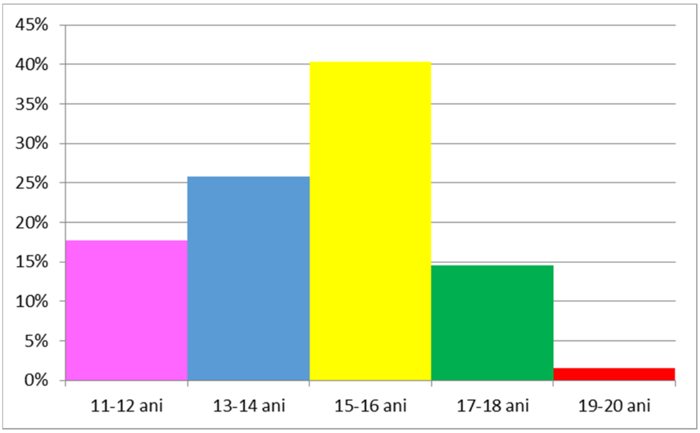

Fig. 5.48. ***Histograma distribuției răspunsurilor la itemul 5, varianta d, în funcție de categoria de vârstă***

Varianta e a fost receptată foarte bine reprezentând opțiunea a 24,91% dintre subiecții chestionați (respectiv 75 de mențiónări). Histograma corespunzătoare fiind prezentată în figura 5.49, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți. Grupele de vârstă de 15–16 ani și 11–12 ani au fost cele mai interesate de acastă modalitate de distracție în cadru natural, media de vârstă a subiecților care au optat fiind de 15,04 ani. Aceste rezultate pot reprezenta pe de o parte stadiul de dezvoltare în care este încă prezent jocul, ca modalitate de exprimare a emoțiilor, de promovare a stării de bine și de prevenire a bolilor mentale, conform cercetărilor lui Walsh (2011); Schraml *et al* (2011); Hershenberg *et al*. (2011); Schusler & Krasny (2010); Cohen (2002); Hayes (2004) și Burke (2005) iar pe de altă parte „atracția noului" care caracterizează personalitatea unor adolescenți și preadolescenți, în conformitate cu Maltby, Day & Makaskill (2010); Buss (2011).

Varianta f a reprezentat opțiunea a 5,31% dintre respondenți (respectiv 16 mențiónări), histograma corespunzătoare fiind prezentată în figura 5.50. iar media de vârstă a subiecților care au ales această variantă de răspuns fiind de 15.5 ani. Acest rezultat

poate fi interpretat ca o acoperire satisfăcătoare a posibilităților de distracție la o fermă, fiind puține aspecte rămase nemenționate (joaca cu animale de curte, mângâierea iepurașilor).

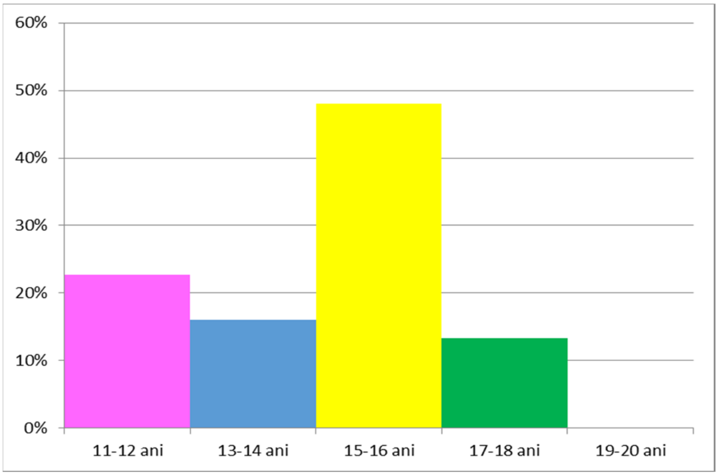

Fig. 5.49. ***Histograma distribuției răspunsurilor la itemul 5, varianta e, în funcție de categoria de vârstă***

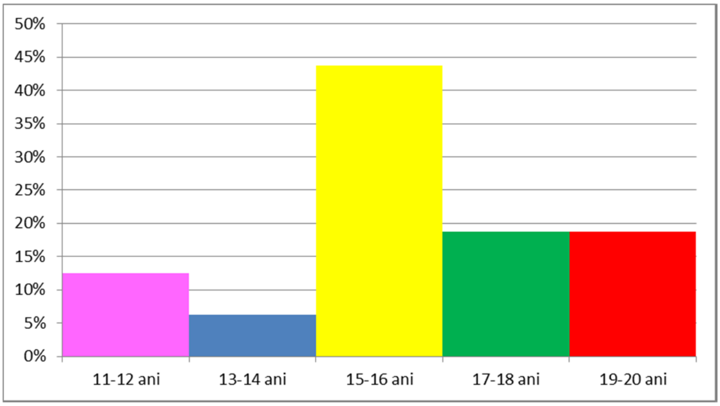

Fig. 5.50. ***Histograma distribuției răspunsurilor la itemul 5, varianta f, în funcție de categoria de vârstă***

5.6.2. Distribuția datelor înregistrate la itemul 5, varianta a, în funcție de gen, mediu de proveniență și nivel de școlarizare

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.28. se poate observa o distribuție uniformă a fetelor și băieților care au optat pentru această variantă, procentul total fiind de 48,50% (146 de mențiuni) din numărul respondenților. Acest rezultat este susținut de alte studii în domeniu, care confirmă interesul copiilor și adolescenților pentru

rezultat ce poate fi interpretat ca o prezentare destul de diversificată a activităților potențiale din cadrul unei ferme agroturistice educative de unde au putut alege; băieții optând pentru acest item în procent destul de mare (68,75%), reflectând probabil dorința de activități cât mai diversificate, în perioada liceului, procentul subiecților aflați la acest nivel fiind de 87,5%, mediul de proveniență neavând nici o relevanță.

Centralizarea procentelor de răspunsuri la itemul 5, variantele a, b, c, d, e, f, este redată în tabelul 5.35. Reprezentarea grafică a a răspunsurilor la itemul 5, variantele a, b, c, d, e, f, este realizată în figura 5.51.

Tabel 5.35. ***Centralizarea procentelor de răspunsuri la itemul 5, variantele a, b, c, d, e, f***

Varianta	**a**	**b**	**c**	**d**	**e**	**f**	Total
Nr.	134	76	30	61	74	15	390
%	34,35	19,48	7,69	15,64	18,97	3,84	100

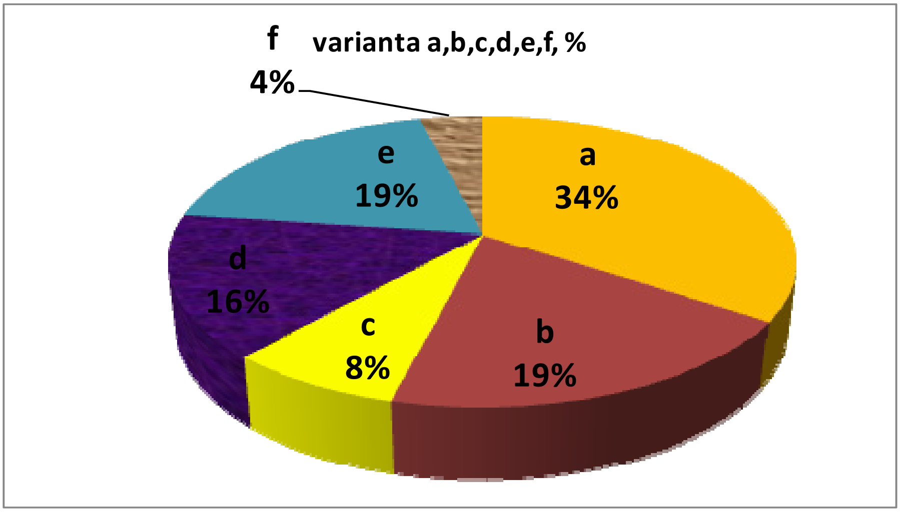

Fig. 5.51. ***Reprezentarea grafică a răspunsurilor la itemul 5, variantele a, b, c, d, e, f***

5.7. DISTRIBUȚIA RĂSPUNSURILOR ELEVILOR LA ITEMUL 6 – *Ce lucruri noi v-ar plăcea să faceţi dacă ați vizita o fermă agroturistică educativă?*

Itemul 6 a fiind un item deschis fiecare subiect a avut posibilitatea să-și exprimat o opinie personală.

5.7.1. Distribuția datelor înregistrate la itemul 6, pentru subiecții din învățământul gimnazial

Din analiza datelor cuprinse în tabelul 5.36. se poate observa că procentul de răspuns la acest item, pentru nivelul de învățământ gimnazial, a fost de 22,92% (respectiv 69 de răspunsuri), activități care au putut fi grupate în 5 categorii: hrănit animale, călărit, jocuri și distracție, muncă la fermă și vizite la fermă, histogramele rezultatelor, repartizate pe cele două genuri, fiind redate pentru băieți în figura 5.52. iar pentru fete în figura 5.53, în aceste histograme pe orizontală sunt reprezentate variantele de răspuns ale subiecților iar pe verticală procentul de răspuns din totalul de subiecți.

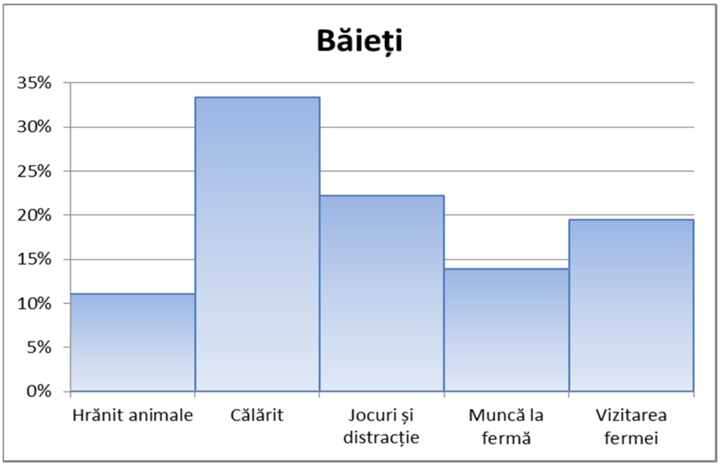

Fig. 5.52. ***Histograma asociată variantelor de răspuns la itemul 6, subiecți din învțământul gimnazial, pe segment de eșantion băieți***

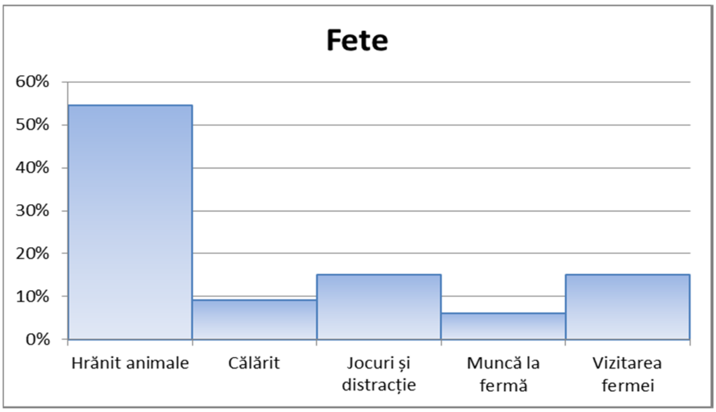

Fig. 5.53. ***Histograma asociată variantelor de răspuns la itemul 6, subiecți din învțământul gimnazial, pe segment de eșantion fete***

este de 31 (respectiv 32,63%), rezultate ale multor studii demonstrând interesul crescut al femeilor pentru acest domeniu ca de exemplu: Schmitt (2010); Farmar-Bowers (2010); Anthopoulou (2010); McIntyre & Rondeau (2011). Numărul fermierilor proveniți din mediul urban fiind de 11 subiecți (respectiv 11,57%) iar al celor proveniți din mediul rural de 84 de subiecți (respectiv 88,42%).

Tabelul 6.2. ***Distribuția fermierilor în funcție de genul subiecților și de mediu de proveniență***

Genul subiecților	Masculin	Feminin	Total
Nr.	64 (67,36%)	31 (32,63%)	95

Mediu de proveniență	Urban	Rural	Total
Nr.	11 (11,57%)	84 (88,42%)	95

Cercetările întreprinse în cadrul diferitelor reviste sau jurnale, au relevat puține studii care sunt alocate rolului femeii în procesul de dezvoltare a comunității, în cel de sustenabilitate a mediului sau de dezvoltare economică a comunității, rezultate obținute de Mayes & Pini (2010); Midgley (2006) toți citați de O'Shaughnessy & Krogman (2011).

6.2. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 1

Itemul 1 a fost reprezentat de întrebarea „Ce înțelegeți prin agricultură distractivă?". Fiind un item deschis, paleta răspunsurilor a fost foarte largă, ceea ce evidențiază un vid de informații din domeniu. Mulți fermieri au punctat doar o parte din activitățile implicate în acest domeniu care pot schimba atât mentalitatea fermierilor cât și a membrilor comunității. Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.3. se poate observa că frecvența cea mai mare este la categoria de răspuns „*Nu știu*" (27,36%) ceea ce susține, împreună cu multe răspunsuri care nu sunt caracteristice acestui domeniu, prima ipoteză a absenței informațiilor cu privire la acest domeniu nou, dar cu potențial mare.

Un răspuns complet a fost dat de către 11,57% (respectiv 11 participanți), ceea ce vine în sprijinul specialiștilor din domeniul turismului educativ la fermă, care pot încerca implementarea de programe prin care se poate promova acest tip turism, aplicat cu multiple beneficii pentru toate părțile implicate, în multe țări conform articolelor lui Barbieri (2010); Ainley & Smale (2010); Inwood & Sharp (2012); Morgan *et al*. (2010); Torreggiani & Tassinari (2012); Brandth & Haugen (2011); Vesala & Vesala (2010).

Tabelul 6.3. ***Distribuția răspunsurilor fermierilor la itemul 1***

Nr. crt.	**RĂSPUNSURI**	**NR. MENȚIUNI/ PROCENTE**
1	Turism pentru persoanele cu dizabilități	1 (1,05%)
2	Articole tehnice	1 (1,05%)
3	Perioadele de timp între lucrările agricole	1 (1,05%)
4	Tip de agricultură unde participă toată familia	1 (1,05%)
5	Nu cred că există (agricultura presupune seriozitate)	1 (1,05%)
6	Agricultură fără profit	2 (2,10%)
7	Agricultura din grădina proprie	2 (2,10%)
8	Evenimente sociale	2 (2,10%)
9	Pierdere de vreme	3 (3,15%)
10	Dezvoltare rurală	3 (3,15%)
11	Agricultură fără stres	4 (4,21%)
12	Turism la o fermă	10 (10,52%)
13	Munci agricole cu efect educativ îmbinate cu distracția	11 (11,57%)
14	Munci agricole îmbinate cu plăcerea (distracția)	22 (23,15%)
15	Nu știu	26 (27,36%)
16	Nu răspund	5 (5,26%)

6.3. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 2

Itemul 2 a fost reprezentat de întrebarea „Care din următoarele elemente credeţi că pot fi incluse în agricultura distractivă: activităţi educative; distracţie; remunerația pentru munca prestată; turismul rural și de fermă?”

La acest item trebuie menționat că un procent de 6.31% (respectiv 6 subiecți) nu a optat pentru nici una dintre variantele de răspuns oferite, alegere ce poate fi interpretată ca dezacord față de cele patru răspunsuri prezentate.

Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.4 se poate observa că la acest item au existat 200 de menționări. Din totalul lor, un procent de 40,00% (respectiv 80 de subiecți) asociază conceptul „agricultură distractivă” cu turismul rural și de fermă, rezultate obținute și de Iorio & Corsale (2010); Ohe (2007) și Joshi & Bhujbal (2012). Din totalul celor 95 de chestionare doar 1,05% (respectiv 7 subiecți) au avut bifate

toate opțiunile ca fiind parte a agriculturii distractive educative; 22,1% (respectiv 21 subiecți) au bifat combinația – activități educative, distracție și turismul rural și de fermă iar un procent de 50,52% (respectiv 48 subiecți) au bifat o singură variantă de răspuns. Din numărul total de chestionare 20,00% (respectiv 19 subiecți) au bifat câte două răspunsuri în diverse combinații. Reprezentarea grafică a răspunsurilor la acest item este prezentată în figura 6.1.

Tabelul 6.4. ***Distribuția răspunsurilor cu privire la elementele incluse în agricultura distractivă***

Nr. crt.	TIPUL DE ALEGERE	NR. OPȚIUNI/ PROCENTE
1	Activități educative	53 (26,50%)
2	Distracție	44 (22,00%)
3	Remunerația pentru munca prestată	23 (11,50%)
4	Turismul rural și de fermă	80 (40,00%)

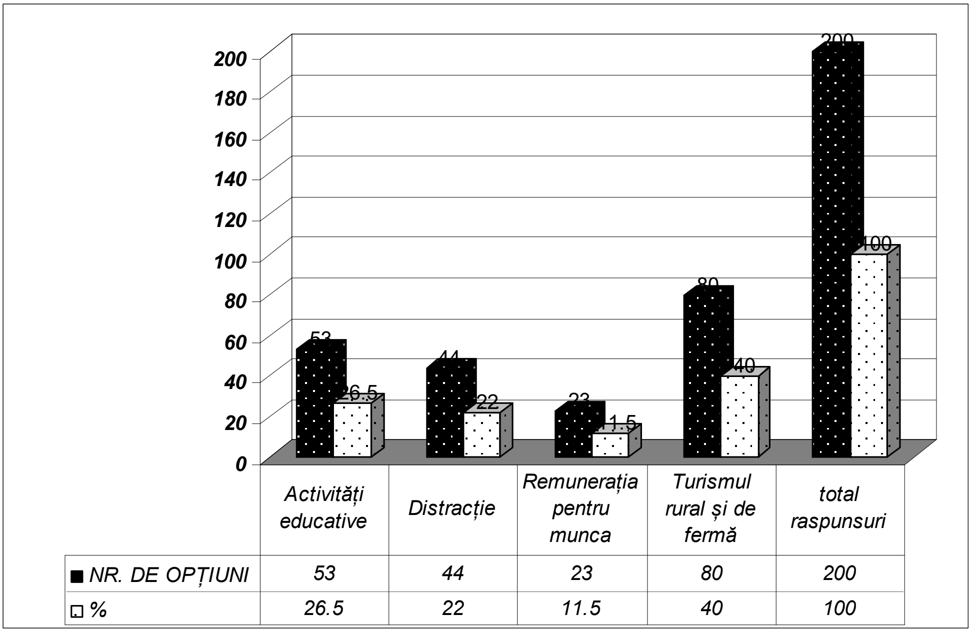

Fig. 6.1. ***Frecvența alegerilor cu privire la elementele incluse în agricultura distractivă***

Numărul mic de alegeri pentru „Remunerația pentru munca prestată" presupune inexistența posibilității de a oferi clienților oportunitatea de a plăti o parte din serviciile oferite de către fermier prin efectuarea anumitor munci în cadrul respectivei

ferme. Această posibilitate de „plată" nu are tradiție la noi în țară, dar prin acțiuni de promovare a agroturismul educativ de fermă poate avea șanse de reușită, rezultate obținute de Johnson (2010).

6.4. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 3

Itemul 3 a fost reprezentat de întrebarea „Dacă ați alege să vă transformați ferma într-o fermă agroturistică educativă, care ar fi persoanele specializate cu care credeți că ar trebui să colaborați?" Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.5 se poate observa că la acest item răspunsurile prezentate de către fermieri au fost foarte variate. Din totalul fermierilor respondenți un procent de 31,57% (respectiv 30 subiecți) nu au dat nici un răspuns, ceea ce poate fi interpretat atât ca lipsă de interes cât și ca lipsă de informații, restul subiecților oferind 86 de menționări, fiecare având posibilitatea de a menționa câte categorii dorește. Astfel se poate observa că pe primul loc în opțiunile fermierilor chestionați se situează „specialiștii în agroturism", care cunosc și înțeleg fenomenul agroturismului, ei fiind, din punctul lor de vedere, cei care pot gestiona o fermă agroturistică educativă cel mai bine.

La o distanță destul de mare se află opțiunea „cadrele didactice" deoarece, reprezintă categoria de specialiști care sunt direct implicați în actul educațional, cunoscând cel mai bine particularitățile de vârstă, metodele și tehnicile prin care se pot prezenta un număr mare de informații într-o formă cât mai clară și mai eficientă, ei fiind în postura de organizatori de circuite educative, conform studiului lui Smith & Higley (2012); Maher, Vaugeois & McDonal (2010); Reddick & Robinson (2011); Izumi, Wright & Hamm (2010); Samfira, Gavrilă & Beu (2008); Samfira & Beu (2010). Pe locul următor cu un număr aproximativ egal se situează fermierul, care știe cel mai bine ce/cum/când poate arăta, precum și care sunt responsabilitățile ce îi revin (atât față de animale cât și față de copii și cadre didactice), rolul rețelelor de fermieri fiind susținut și de rezultatele studiului lui Oreszczyn, Lane & Carr (2010); McManus *et al*. (2012); Sander-Regier (2010); O'Shaughnessy & Krogman (2011).

Cu un număr relativ mare de alegeri se află specialiștii de la APIA, Direcția Agricolă și Oficiile de Consultanță Agricolă care după opinia fermierilor în cauză îi pot ajuta și îndruma. Părinții reprezintă o categorie cu puține alegeri, rolul lor fiind foarte important în relația cu activitățile școlare și extrașcolare (Samfira, Beu & Demenenco, 2010).

Ceea ce surprinde, este prezența preotului în rândului specialiștilor solicitați, care confirmă importanța conferită și în trecut și acum în cadrul comunității rurale. Preotul a fost văzut din cele mai vechi timpuri ca responsabil de educația tinerei

generații, care este consultat și respectat de către toți membri comunității, indiferent de vârstă. Ultimul loc, cu un procent de 1,16% este ocupat de către „producătorii de produse bio”, cu care ar trebui stabilite colaborări strânse, ei fiind un pion foarte important în domeniul fermelor agroturistice, conform studiilor lui Andersen (2011), Choo & Jamal (2009); Lamine (2011); Sutherland & Darnhofer (2012); Cuéllar-Padilla & Calle-Collado (2011); Kings & Ilbery (2010); Goldberger (2011).

Tabelul 6.5. ***Distribuția răspunsurilor fermierilor cu privire la colaboratorii doriți***

Nr. crt.	**TIPUL DE RĂSPUNS**	**NR. OPȚIUNI/ PROCENTE**
1.	Specialiști în agroturism	23 (26,74%)
2	Cadre didactice	15 (17,44%)
3	Fermieri	13 (15,11%)
4	Specialiști din Direcția Agricolă, APIA, Consultanță Agricolă	9 (10,46%)
5	Părinții	4 (4,65%)
6	Medici veterinari	4 (4,65%)
7	Persoane întreprinzătoare	3 (3,48%)
8	Primarul	3 (3,48%)
9	Preotul	3 (3,48%)
10	Directori de școli	2 (2,32%)
11	Ingineri agronomi	2 (2,32%)
12	Psihologi	2 (2,32%)
13	Ingineri zootehniști	1 (1,16%)
14	Persoane cu experiență și cinstite	1 (1,16%)
15	Producătorii de produse bio	1 (1,16%)

6.5. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 4

Itemul 4 a fost reprezentat de întrebarea „Care dintre următoarele persoane credeți că joacă cel mai important rol în organizarea activităților turistico-educative la fermă: a. cadrele didactice (educatori, învățători, profesori); b. directorul școlii; c. fermierul; d. părinții copiilor; e. primarul localității?”

Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.6 se poate observa că numărul total de menționări a fost de 311, ceea ce reflectă multiplele combinații de răspunsuri existente. La acest item pe primul loc s-a situat alegerea „fermierul", existând astfel corelație cu itemul 3, unde a obținut 15,11%.

Tabelul 6.6. ***Distribuția răspunsurilor fermierilor referitor la persoanele responsabile de activitățile educative***

Nr. crt.	TIPUL DE RĂSPUNS	NR DE ALEGERI/ PROCENTE
1	Fermierul	79 (25,40%)
2	Cadrele didactice	67 (21,54%)
3	Părinții	60 (19,29%)
4	Primarul	54 (17,36%)
5	Directorul	51 (16,39%)

Itemii 3 și 4 corelează pozitiv, menționările sau alegerile „părinți", „primar" și „director" păstrându-și aceleași locuri (III, IV, V) excepție făcând alegerile „fermier" și „cadre didactice" care sunt inversate. Această analiză susține importanța relației cu școala și cu cadrele didactice precum și colaborării cu alți fermieri, în ceea ce privește desfășurarea activităților cu caracter educativ în cadrul unei ferme agroturistice aspect sesizat foarte clar de către fermierii chestionați. Reprezentarea grafică a rezultatelor obținute la acest item este redată în figura 6.2.

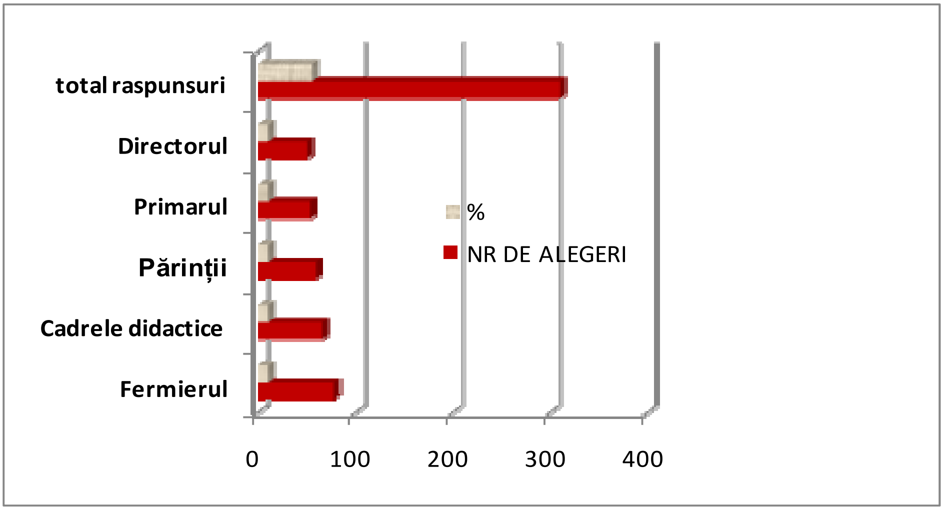

Fig. 6.2. ***Reprezentarea grafică a responsabililor de activități educative***

6.6. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 5

Itemul 5 a fost reprezentat de întrebarea „Ați fi de acord să vă adaptați ferma pentru a putea fi vizitată și de către persoanele cu dizabilități (CES)?”, cu următoarele răspunsuri: a. Da; b. Nu.”

Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.7. se poate observa că disponibilitatea adaptării fermelor pentru persoane cu dizabilități este de 53,68% (respectiv 51 de subiecți), un procent care reflectă că există deschidere față de programele de promovare a oportunităților oferite acestei categorii de persoane foarte vulnerabile, rezultat susținut și de studiile lui Watson (2011); Minihan, Kinsella & Honan (2011); Arthur-Kelly *et al*. (2008); Locke *et al*. (2010). Sunt cunoscute multitudinea facilităților oferite persoanelor cu dizabilități, relația cu animalele din cadrul fermelor agroturistice educative reprezentând un real câștig atât în plan cognitiv cât și emoțional.

Tabelul 6.7. ***Distribuția datelor înregistrate la itemul 5, varianta a, în funcție de vârsta subiecților***

Media	23,5	28,5	33,5	38,5	43,5	48,5
Vârsta	20–25	26–30	31–35	36–40	41–45	46–50
Nr. subiecți	12	10	7	11	6	1
%	23,52	19,6	13,72	21,56	11,76	1,96

Media	53,5	58,5	63,5	68,5	Total
Vârsta	51–55	56–60	61–65	66–70	
Nr. subiecți	2	2	0	0	51
%	3,92	3,92	0	0	100

Dintre fermierii care au optat pentru acceptarea adaptării fermelor pentru a fi vizitate de către persoanele cu dizabilitățíi, procentul cel mai mare de 23,52% (respectiv 12 subiecți) a fost reprezentat de respondenții din categoria de vârstă 20–25 de ani, urmat îndeaproape de subiecții din categoria 36–40 de ani cu un procent de 21,56% (respectiv 11 subiecți) și subiecții din categoria de vârstă 26–30 de ani cu un procent 19,60% (respectiv 10 subiecți). Diagrama corespunzătoare este redată grafic în figura 6.3, unde pe orizontală sunt redate categoriile de vârstă, iar pe verticală procentul din numărul total de subiecți.

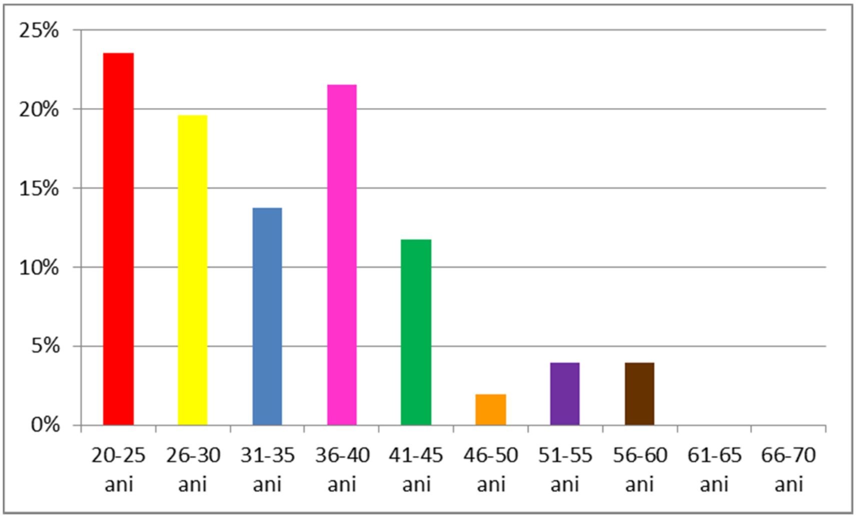

Fig. 6.3. ***Diagrama răspunsurilor la itemul 5, varianta a, în funcție de vârstă***

Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.8 se poate observa că un procent de 46,31% (respectiv 44 de subiecți) nu au fost de acord cu adaptarea fermei pentru a putea fi vizitată de către persoanele cu dizabilități, ceea ce reflectă reticența existentă față de această categorie de socială, conform studiului lui Aggarwal (2012).

Dintre fermierii respondenți care refuză adaptarea fermei, cei mai mulți s-au încadrat în categoria de vârstă de 31–35 de ani cu un procent de 25,00% (respectiv 11 subiecți), subiectul din categoria 66–70 de ani fiind printre cei care refuză, reticența fiind normală la persoanele de vârsta a III-a, care au fost educate după alte principii, mult mai rigide, diagrama corespunzătoare fiind redată în figura 6.4.

Tabelul 6.8. ***Distribuția datelor înregistrate la itemul 5, varianta b, în funcție de vârsta subiecților***

Media	23,5	28,5	33,5	38,5	43,5	48,5
Vârsta	20–25	26–30	31–35	36–40	41–45	46–50
Nr, subiecți	10	9	11	7	2	2
%	22,72	20,45	25,00	15,9	4,54	0,045

Media	53,5	58,5	63,5	68,5	**Total**
Vârsta	51–55	56–60	61–65	66–70	
Nr. subiecți		2		1	44
%	0	4,54	0	2,27	100

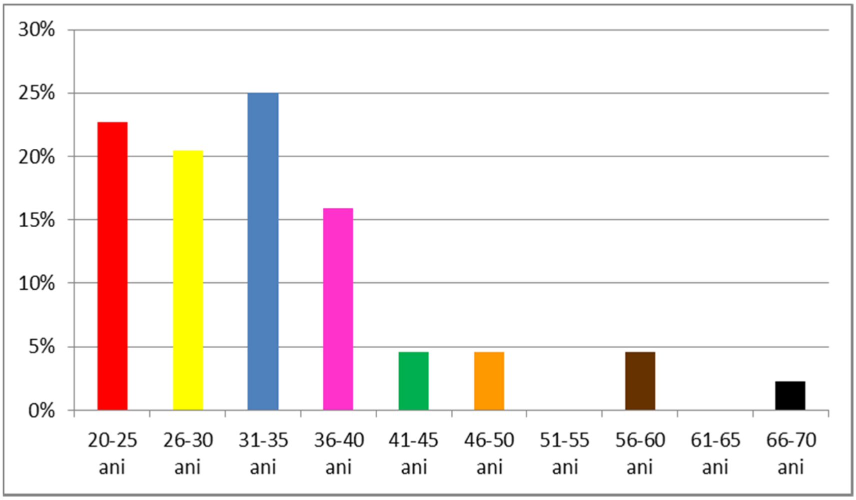

Fig. 6.4. ***Diagrama răspunsurilor la itemul 5, varianta b, în funcție de vârstă***

6.7. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 6

Itemul 6 fost reprezentat de întrebarea „Dacă da, ce facilități credeți că ar trebui să le oferiți?” Fiind un item de tip deschis răspunsul a rămas la alegerea subiecților. Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.9. se poate observa că există un procent de 23,15% dintre fermieri care nu au oferit nici un răspuns, restul oferind cele de 77 de menționări referitoare la oferirea de facilități persoanelor cu dizabilități. Numărul menționărilor este destul de mic în relație cu numărul fermierilor și cu posibilitățile multiple de răspuns, ceea ce poate fi interpretat ca o dificultate de a pune efectiv în practică oportunitatea de a fi vizitată ferma de către persoanele cu nevoi speciale sau necunoașterea condițiilor necesare adaptării fermei.

Fermele care oferă facilități persoanelor cu dizabilități sunt denumite „Ferme Sociale” existând proiecte europene pentru promovarea acestui tip de fermă (Di Iacovo şi O’Connor, *Supporting policies for Social Farming in Europe*, Firenze, 2009). Fermele sociale pot fi o soluție „câștigător-câștigător” capabilă să unească diferitele cerințe ale utilizatorilor, fermierilor, instituțiilor locale, comunităților locale precum și consumatorilor locali, oferind multiple avantaje tuturor celor implicați.

Analizând răspunsurile oferite de fermieri la acest item se poate observa cunoașterea aspectelor care definesc o categorie specială – persoanele cu dizabilități. Indiferent de natura dizabilității (fizică sau psihică), fermierii au privit problema cu seriozitate, ceea ce dovedește responsabilitatea lor precum și contextul general al facilităților care ar fi necesare unei ferme pentru astfel de persoane.

Tabelul 6.9. ***Distribuția răspunsurilor cu privire la facilitățile oferite de fermieri persoanelor cu dizabilități***

Nr. crt.	**TIPUL DE FACILITATE**	**NR. MENȚIONĂRILOR/ PROCENTE**
1	Rampe de acces	21 (27,27%)
2	Adaptarea aleilor	15 (19,48%)
3	Masă cu alimente sănătoase	9 (11,68%)
4	Angajarea de asistente pt. îngrijire	7 (9,09%)
5	Adaptarea toaletelor	7 (9,09%)
6	Spațiu pentru recreere și distracție	5 (6,495)
7	Contactul cu natura	4 (5,19%)
8	Călărie	3 (3,89%)
9	Gratuitate la tot	2 (2,59%)
10	Nu răspund	22 (23,15%)

După cum se poate observa pe primul loc se situează rampele de acces, ceea ce dovedește că de multe ori aceste persoane sunt asociate cu cele în scaun cu rotile. Alimentele sănătoase ce pot fi oferite nu reprezintă o facilitate oferită ci doar un avantaj, dată fiind situația lor defavorizată (se știe că situația economică a acestor persoane este în general precară).

Ceea ce atrage atenția chiar dacă doar cu 3 mențiuni este posibilitatea de „terapie ecvestră”, care are răspândire destul de redusă la noi în țară față de alte țări, unde această activitate este foarte dezvoltată (Anglia, Germania, Austri, etc). Se evidențiază potențialitatea pentru acest tip de facilitate care, dacă ar fi exploatată, ar aduce avantaje ambelor părți implicate (atât fermierului cât și persoanei cu dizabilități), în conformitate cu studiile lui Pavlides (2008); Wilkes (2009); Grandin & Johnson (2005); Burton, Peoples & Cooper (2012). Un alt răspuns care face referire la situația lor economică specială este reprezentat de „gratuitatea” la serviciile oferite de fermă dar care trebuie bine analizat deoarece costurile trebuie suportate totuși de cineva.

Influența benefică a contactului cu natura este bine înțeles și evaluat de către fermieri chiar dacă nu sunt specialiști în domeniu, rolul educativ al contactelor cu mediul natural fiind susținut de Van Houtte and Jarvis (1995) și Milburn (2011).

6.8. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 7

Itemul 7 a fost reprezentat de întrebarea „Ce credeți că se consolidează la copii prin activitățile organizate într-o fermă educativă?”, urmând ca subiecții să facă o alegere sau mai multe dintre variantele următoare de răspuns: ajutarea familiilor nevoiașe, cunoștințele temeinice în ceea ce privește pregătirea hranei pentru animale, îmbogățirea gamei emoțiilor prin contactul direct cu natura, înțelegerea și dorința de a păstra practicile agricole, înțelegerea modului de producere/distribuție a produselor prin experimentarea directă a programelor de activități, înțelegerea vieții copiilor din mediul rural, prețuirea alimentelor sănătoase”

Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.10 se poate observa ierarhia valorilor, unde pe primul loc se situează varianta de răspuns *„înțelegerea și dorința de a păstra practicile agricole”* cu un procent de 83,15 % ceea ce reprezintă un semnal pozitiv în dezvoltarea activităților care susțin acest aspect.

Tabelul 6.10. ***Distribuția răspunsurilor cu privire la valorile care se consolidează la copii***

Nr. crt.	**TIPURI DE VALORI**	**MEȚIONĂRI/ PROCENTE**
1	Înțelegerea și dorința de a păstra practicile agricole și tradițiile	79 (83,15%)
2	Cunoștințele în ceea ce privește pregătirea hranei pentru animale	71 (74,73%)
3	Îmbogățirea gamei emoțiilor prin contactul direct cu natura	62 (65,26%0
4	Prețuirea alimentelor sănătoase	59 (62,10%)
5	Înțelegerea modului de producere/distribuție a produselor	51 (53,68%)
6	Ajutarea familiilor nevoiașe	51 (53,68%)
7	Înțelegerea vieții copiilor din mediul rural	33 (34,73%)

Trebuie menționat că și în cadrul chestionarului aplicat eșantionului de elevi această variantă de răspuns s-a situat tot pe primul loc, rezultat ce poate fi interpretat ca un semnal pozitiv, atât elevii cât și adulții fermieri fiind conștienți de importanța lor în păstrarea identității culturale într-o țară care este în continuă dezvoltare și adaptare la curentul european. Rezultatele sunt confirmate și de studiile lui Burton, & Paragahawewa (2011); Hawkins, Chang & Warnes (2009); Charles (2011).

Analizând răspunsurile celor două eșantioane, se observă că varianta de răspuns *„cunoștințele în ceea ce privește pregătirea hranei pentru animale”* ocupă același loc secund, diferențe semnificative evidențiindu-se la varianta *„îmbogățirea gamei emoțiilor prin contactul direct cu natura”* care pentru fermieri ocupă locul al III-lea

în ierarhia importanței, cu un procent de 65,26%, iar pentru elevi ultimul loc. Aceste rezultate reflectă conștientizarea de către fermieri a influenței benefice asupra tinerilor a elementelor naturale, rezultate confirmate și de studiile lui Heintzman & Dawson (2010); Schusler & Krasny (2010); D'Amato & Krasny (2011); Duffy & Verges (2010). Rezultatul este în consonanță cu studiul lui Colton și Bissix (2005) care susține că agro-turismul sau turismul la fermă, reprezintă pentru fermieri o modalitate de suplimentare a veniturilor, de generare a oportunităților educaționale pentru turiștii care vin la fermă și de coeziune în rândul comunității locale.

Pe locul patru se situează varianta de răspuns *„prețuirea alimentelor sănătoase"* rezultat care este în avantajul fermierilor care doresc să adopte practicile „BIO" care presupun într-o oarecare măsură continuarea vechilor metode de preparare și procesare a alimentelor; cererea pentru produse agricole organice fiind în continuă creștere, conform cu numeroaselor studii ale lui Andersen (2011); Choo & Jamal (2009); Lamine (2011); Sutherland & Darnhofer (2012); Cuéllar-Padilla & Calle-Collado; (2011); Kings & Ilbery (2010); Goldberger (2011).

Răspunsurile fermierilor susțin trendul european de creștere a numărului de ferme organice, care în 1985 reprezentau 100.000 de hectare în toată Europa, iar în 1999 s-a ajuns la 3,3 milioane de hectare, conform studiului lui Lampkin (2000, citat de Padel 2001).

Pe locurile cinci și șase se situează cu un procent egal variantele de răspuns *„înțelegerea modului de producere/distribuție a produselor"* și *„ajutarea familiilor nevoiașe*", rezultate care pot reflecta lipsa de interes atât al fermierilor cât și al elevilor chestinați față de posibilitățile de distribuție a produselor agricole, conform studiului lui Tregear (2011) și față problemele familiilor cu situație financiară precară.

Pe ultimul loc se situează cu un procent de 34,73% varianta de răspuns *„înțelegerea vieții copiilor din mediul rural"* rezultat care nu este în concordanță cu rezultatele chestionarului aplicat elevilor unde s-a situat pe locul trei, cu un procent de 27,90%. Importanța activităților de conectare a copiilor din mediul urban cu viața celor din mediul rural este susținută și de rezultatele studiilor lui Mojica, Gebremedhin & Schaeffer (2010); Eriksson (2010); Haartsen & Strijker (2010) și Maher, Vaugeois & McDonald (2010).

6.9. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 8

Itemul 8 a fost reprezentat de întrebarea „Care din următoarele aspecte sunt importante pentru părinți?", urmând ca subiecții să facă o alegere sau mai multe dintre variantele următoare de răspuns: a. înțelegerea dificultăților cu care se confruntă cei

a tinerilor, rezultate susținute și de cercetările lui Smith & Higley (2012); Maher, Vaugeois & McDonald (2010); Reddick & Robinson (2011); Izumi Wright & Hamm (2010). Studiul lui Chiappe și Flora (1998) care susține dorința fermierilor de gen feminin, de educare a persoanelor care le consumă produsele, susține rezultatele acestei variante de răspuns. Pe următorul loc se situează varianta e de răspuns, ceea ce reflectă posibilitatea de dezvoltare a noi rețele de distribuție a produselor agricole pe de o parte și de implicare în alimentația sănătoasă a copiilor care sunt tot mai dependenți de produsele tip fast-food, după cum susțin și studiile lui Rome (2012); Holub, Tan & Patel (2011); Stok *et al*., (2012).

Pe ultimele două locuri de situează variantele de răspuns care fac referire la cunoștințele teoretice și practice necesare muncii la fermă, care pot reprezenta atât orientare vocațională, în conformitate cu studiile lui De Vos, De Hauw & Heijden (2011); Sodano (2011); Stringer, Kerpelman & Skorikov (2011); Kuijpers, Meijers & Gundy (2011); Kiuru *et al* (2012); Creed *et al*. (2011), cât și parte a Educației bazate pe Experiențe, conform cu studiile lui Beard & Wilson (2006); Silberman (2007); Chawla & Escalante (2007).

Tabelul 6.14. ***Ierarhia răspunsurilor înregistrate la itemul 9***

Nr. crt.	**ASPECTE IMPORTANTE PENTRU CADRELE DIDACTICE**	**MENȚIONĂRI/ PROCENTE**
1	Conştientizarea necesităţii de a proteja natura	90 (94,73%)
2	Dezvoltarea de programe culinare pentru o alimentație sănătoasă a copiilor	87 (91,57%)
3	Introducerea produselor agricole sănătoase în unitățile școlare	81 (85,26%)
4	Deprinderile practice necesare muncii la fermă	77 (81,05%)
5	Cunoștințele teoretice necesare muncii la fermă	72 (75,78%)

6.11. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 10

Itemul 10 a fost reprezentat de întrebarea „Ce avantaje credeţi că ar prezenta ferma agroturistică educativă pentru localitate?”, urmând ca subiecții să facă o alegere sau mai multe dintre variantele următoare de răspuns: „dezvoltarea unei reţele de distribuție a mărfurilor, motivarea eforturilor de conservare a culturii rurale și tradiționale amenințate cu dispariția, sprijinirea fermierilor în sensul realizării de venituri suplimentare, transformarea satelor abandonate sau izolate în locuri pline de viață, cu copii și muzică tradiţională”.

Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.15. se poate observa că pe primul loc în opțiunea subiecților chestionați se situează varianta de răspuns d, cu un procent de 97,89%, ceea ce reprezintă interesul crescut al subiecților chestionați, care provin în procent de 88,42% din mediul rural, de a reduce „îmbătrânirea” satelor și abandonarea lor, fenomen întâlnit și în alte țări, conform studiului lui Davies (2011).

Tabelul 6.15. ***Ierarhia răspunsurilor înregistrate la itemul 10***

Nr. crt.	**AVANTAJE PENTRU LOCALITATE**	**MENȚIONĂRI/ PROCENTE**
1	Transformarea satelor abandonate sau izolate în locuri pline de viață, cu copii și muzică tradițională	93 (97,89%)
2	Motivarea eforturilor de conservare a culturii rurale și tradiționale amenințate cu dispariția	83 (87,36%)
3	Dezvoltarea unei rețele de distribuție a mărfurilor	72 (75,78%)
4	Sprijinirea fermierilor în sensul realizării de venituri suplimentare	70 (73,68%)

Pe locul II, cu un procent de 87,36%, se situează varianta de răspuns b, rezultat ce reprezintă interesul față de cultura rurală și tradițională, care poate fi păstrată și transmisă generațiilor următoare doar prin activități care le valorizează teme de cercetare analizate și de Stolarick *et al.* (2010); Martin (2012); Taylor (2010); Bandarin, Hosagrahar & Sailer Albernaz (2011); Samfira & Petroman (2011b).

Pe penultimul loc se situează varianta de răspuns a cu un procent de 75,78%, ceea ce reprezintă interesul subiecților respondenți pentru dezvoltarea rețelelor de distribuție a produselor din cadrul fermelor, interes pe care îl regăsim și în rezultatele studiilor lui Tregear (2011); Emery & Franks (2012); Sander-Regier (2010) și de Groot *et al.* (2012).

Pe ultimul loc se situează varianta de răspuns c care reflectă dorința de suplimentare a veniturilor, prin intermediul activităților legate de fermă și nu în afara ei. Răspunsurile sunt diferite față de problematica necesității suplimentării veniturilor, care a suscitat interes în rândul multor fermieri, chiar din țările cu tradiție (Carter, 1998). Se poate deduce că fermierii chestionați nu se confruntă cu proble financiare. Pentru multe dintre fermele care se confruntă cu probleme de ordin material, activitățile din domeniul turismului reprezintă o alternativă recomandată de schemele de finanțare guvernamentală, ca sursă alternativă de creștere a veniturilor (Walford, 2001).

Toate alegerile itemilor 7, 8, 9 și 10 reprezintă un mod matur, unitar și conștient cu privire la consecințele pozitive care decurg din transformării fermelor vegetale sau animale în ferme educative asupra fiecărei părți implicate; problemele menționate

fiind ale întregii comunități rurale nu doar ale fermierului, rezultate susținute și de rezultatele lui Barbieri (2010); Ainley & Smale (2010); Morgan *et al*. (2010); Stolarick *et al*. (2010).

6.12. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 11

Itemul 11 a fost reprezentat de întrebarea „Ce altceva credeți că le-ați mai putea oferi copiilor?" Fiind un item de tip deschis, subiecții și-au individualizat variantele de răspuns.

Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.16. se poate observa că răspunsurile au fost împărțite în cinci categorii: pescuit sportiv, plimbări cu calul, activități de responsabilizare a copiilor, mici șezători cu glume în podul cu fân, activități de orientare în lanul de porumb.

Tabelul 6.16. ***Activități suplimentare ce pot fi oferite vizitatorilor de către fermieri***

Nr. crt.	TIPUL ACTIVITĂȚII	MENȚIONĂRI/ PROCENTE
1	Pescuit sportiv	35 (36,84%)
2	Plimbări cu calul	19 (20,00%)
3	Activități de responsabilizare a copiilor	12 (12,63%)
4	Mici șezători cu glume în podul cu fân	10 (10,52%)
5	Activități de orientare în lanul de porumb	6 (6,31%)
6	Nu răspund	20 (21,05%)

Trebuie menționat că la acest item 20 dintre subiecții chestionați (21%) nu au dat nici un răspuns, aspect care trebuie luat în considerare, având multiple cauze posibile. Acest lucru ar putea fi clarificat în urma discuțiilor individuale dar, nu acesta este scopul declarat al prezentei cercetări.

Pe primul loc se situează activitatea de „*pescuit sportiv*" cu un procent de 36,84% ce poate reflecta expansiunea practicării acestui tip de sport, care aduce beneficii atât celui care practică, prin emoțiile pozitive trăite cât și fermierului care își poate suplimenta astfel veniturile, datorită creșterii consumului de pește și produse din pește conform studiului lui Samfira *et al*. (2010). Pe locul al doilea se situează activitatea „*plimbări cu calul*" cu un procent de 20,00%, ceea ce reflectă cunoștințe referitoare la efectele benefice ale relației om-animal, susținute și de studiile lui Saltzman, Head

& Stenseke (2011); Barbieri & Valdivia (2010); Burton, Peoples & Cooper (2012); Samfira & Petroman (2011a);

Pe ultimul loc se situează „*activitățile de orientare în lanul de porumb*” cu un procent de 6,31%, care ar putea dezvolta abilitățile de orientare în spațiu, conform studiului lui Doyle, Voyer & Cherney (2012).

Putem deduce din analiza răspunsurilor date că se cunoaște importanța îmbinării activităților educative cu cele distractive, conform și cu studiile lui Zigler & Bishop-Jesef (2006). În funcție de posibilitățile fiecărui fermier, se pot oferi multiple activități de divertisment care sunt atractive, atât prin noutate cât și prin emoțile pozitive generate de conexiunea cu natura, rezultate confirmate și de Hershenberg *et al*. (2011); Schusler & Krasny (2010); Ryan *et al*. (2010); Berto *et al*. (2010).

6.13. DISTRIBUȚIA DATELOR ÎNREGISTRATE PRIN CHESTIONAR LA ITEMUL 12

Itemul 12 a fost reprezentat de întrebarea „Ce lucruri noi ar putea face copiii care vizitează o fermă agroturistică educativă?”. Din analiza datelor prezentate în tabelul 6.17 se poate observa că, fiind un item deschis, paleta răspunsurilor a fost foarte diversificată, realizându-se nouă categorii de încadrare a răspunsurilor.

Tabelul 6.17. ***Distribuția activităților noi care pot fi practicate într-o fermă agroturistică educativă***

Nr. crt.	TIPUL ACTIVITĂȚII	MENȚIONĂRI/ PROCENTE
1	Muzeu cu obiecte vechi folosit în ferme	27 (28,42%)
2	Spectacole/concursuri cu tematică legată de fermă	18 (18,94%)
3	Plimbări în carul cu fân	16 (16,84%)
4	Ore de biologie în natură	10 (10,52%)
5	Plimbări cu sania	7 (7,36%)
6	Învățarea utilajelor și a modului de utilizare	5 (5,26%)
7	Autogospodărirea	5 (5,26%)
8	Masă cu produsele preparate de catre vizitatori	4 (4,21%)
9	Reabilitarea copiilor cu probleme fizice/psihice	3 (3,15%)
10	Nu răspund	13 (13,68%)

ISBN: 978-606-37-0252-5